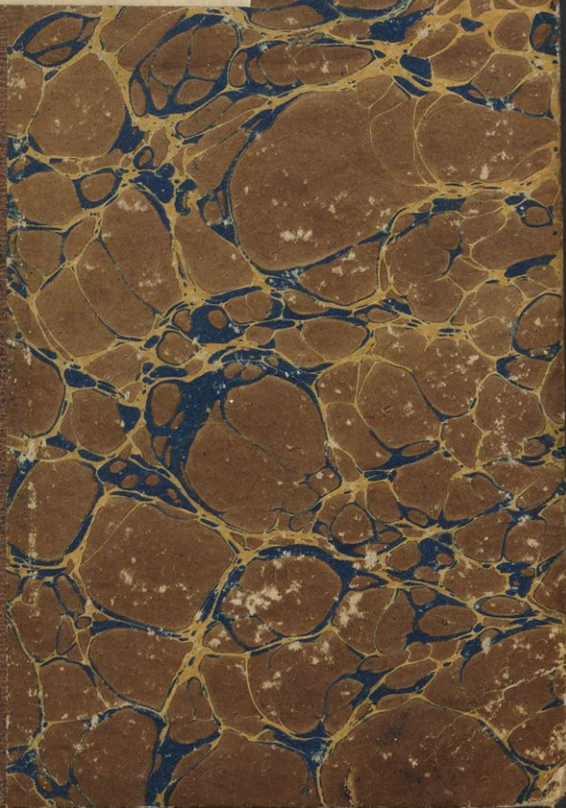

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

108915

1.

50. 1.

1/2

Inv. številka 50

Omara

I

Polica

3

Številka

87/1

Ponovilo

potrebnih nauk

za

nedeljske šole na kmetih.

Pervi del:

Zgodovina svete vere.

*[Spisal Franc Kosar, parreditor
uvod napisal Anton Stomšek]*

[Wajr 3. 28. 1863]
Zvezano v platnenem herbtu velja 28 nkr.

Na Dunaji 1863.

V c. k. založbi šolskih bukev.

108915

108915

V očitnih šolah se smejo, ako c. k. deržavno ministerstvo posebej ne dovoli, samo predpisane, v kaki c. k. šolsko-knjižni založbi na svetlo dane bukve rabiti. Tudi ne smejo dražje biti, kakor je na prvem listu postavljeno.

FZC 3420 / 1951

OPOMBA.

Popotnik je človek na svetu. Srečno svojo pot hoditi, ima mladino učiti dobra šola — dobra šola za življenje. Predno se mladež od šole na vselej poslovi, naj se mladenčem in dekličem o svetih nedeljah in praznikih ponovi vse potrebno, česar so se ob delavnikih v šoli učili. To **Ponovilo** naj odraščeni mladini popotnica bo za nazoče popotovavno življenje.

Popotnik potrebuje za srečno hojo ljube svetlobe, da vidi pravo pot. **Zgodovina** svete vere bodi mladeži svetla luč, ktera nam zgodbe naše svete katoliške cerkve tako lepo kaže, da stare resnice ne zgubimo. Popotnik, ki zgubi pravo vero, vse zgubi.

Mlad popotnik mora imeti modrega tovarša, ki mu pravo stezo kaže, da je ne zgreši in se po poti ne spotika. Navod pobožnega življenja in čednega zadržanja naj bo voditelj naši dragi mladini, da s pota pravice ne zajde. Ta predmeta sta ponovilo vsega keršanskega nauka, in poglobitna temelja srečnega življenja, časnega in večnega.

Popotnikom mladim je pa tudi potreba, da znajo dobro pisati, poprej ko se po svetu podajo, naj si bo list v daljne kraje poslati, ali za domačo korist si kaj zapisati, pa tudi za cesarske uradnije kake javne svedočbe narediti. Spisavnik naj odrašeni mladini pismo doverši in jo v navadni pisarii poduči. Ravno takó je mladim ljudem številstva ali računstva potreba, da jih premeten svet ne goljufá.

Kar je pa prihodnjim gospodarjem in gospodinjam na kmetih naj potrebnejše, je kmetovavstvo, ktero jih uči, zemljo dobro spoznavati in obdelovati, travnike glajštati in za tečno kermo skrbeti, drevje žlahniti in živino lepo rediti; tudi drobnih bučelic ne zanemarjati. Vinograde obdelovati naj mladini vinoreja pokaže. In ker v mladih letih nihče ne ve, kam še pride, je mladim popotnikom tudi svét poznati, zemljo po suhem in po mokrem pregledati, spoznavati mnoge deržave, dežele in ljudi, kateri po svetu prebivajo, ter pozvedeti,

kako se jim kaj godí. Vse to jim zemljopis pové. Žalostno je pri hiši, ako gospodar in gospodinja slabo, termoglavno družino imata, ktera ne ve poštenja, ne pozna pokoršine, ne mara za strah; — v taki hiši ne biva sv. Duh. Velika družina v ljubi domači deželi — domovini — smo vsi; gospodarja, ki nas vlada v posvetnih zadevah, imamo cesarja in njegove namestnike, oblastnike. Kdor hoče v tem velikem društvu srečno in mirno živeti, naj se nosi, kakor ga poslednje poglavje Ponovila „ljubezen domovine“ uči. — Tako bo to Ponovilo lepo vodilo za mlade Slovence in Slovenke, ter jim bo glavo prebrisalo, sercé ožlahnilo, zdravo dušo in telo ohranilo in pa pridne, delavne roke.

Da bo pa to Ponovilo mladenču ugodno vodilo k časni in večni sreči, bodite Vi, častiti šolski učitelji, modri, skerbni voditelji, posebno svojim nedéljčanom in nedéljkam previdno oko. Učiti in ponavljati je veliko, časa po malo; ni mogoče v enem letu vsega, — pa v treh ali štirih letih se lahko vsi predmeti tega vodila ponové. Poišite in izvolite naj poprej takih reči, ktere so mladini za vaše kraje in za njeno dobo koristneje. Kar učitelji v šoli nauka jemljete, v tem naj učenci in učenke doma napredujejo; in kar ste prvo nedeljo začeli in mladeži naročili, drugo nedeljo izprašajte in v kratkem ponovite, kolikor se da. Tako bo vsaka sveta nedelja in svetek lepa stopinja blage

omike in poduka za mlade ljudi. Ako bodete skerbno sadili in pridno rosili svoje nauke učitelji Vi, dajal jim bode svojo rast tudi Bog. In kdor obilno seje, bo tudi gotovo obilno žel, — če ne na tem, pa na unem svetu stoterno prejél.

Slomšek.

I. ZGODOVINA SVETE VERE.

Vvod.

Bog je človeka stvaril, da bi njega spoznal, častil, ljubil in se tako zveličal. Zapopadek vsega tega, kakó Bogá spoznati in častiti, se imenuje vera, verozakon ali veroznanstvo. Pa ljudjé niso vselej in povsod enako Bogá spoznali in častili, in ga še dan današnji v raznih krajih razločno spoznajo in častijo; takó da je bilo od nekđaj in je še sedaj veliko raznih ver na svetu. Kakó so judjé od nekđaj do današnjih dní Bogá spoznali in častili, nam pripovedujejo zgodbe vere, dogodivščina ali zgodovina verozakona. — Izmed vseh ver pa je prava le ena edina, v kateri smo mi takó srečni, rojeni biti in živéti, katero je Jezus Kristus z nebes prinesel, in jo sveta katoliška cerkev učí; zató se ta vera — sveta — keršanska katoliška vera imenuje. Ona

pa ni bila vselej takó daleč po svetu razširjena, kakor je sedaj; ampak kakor malo gorčično (ženofovo) zerno je bila v začetku le malemu drevescu podobna, je več sto let od svojih sovražnikov veliko stisk in preganjanja preterpela, in je še le s časom v veliko drevó zrastla, pod katerega vejami sedaj mi in z nami veliko milionov ljudi veselo živi. Kakó se je sveti keršanski katoliški veri od njenega začetka do današnjih dní godilo, nam zopet pripovedujejo zgodbe svete vere. — Bog pa je zató samega sebe ljudém razodel in jih pravo vero učil, da bi časno in večno zveličanje dosegli, jim je v ta namen že od nekdanj razne pomočke dodelil, in razne naprave vpeljal, katerih pa ljudjé vselej in z enako gorečnostjo niso rabili. Kakošni so uni pomočki in une naprave bile, in kakó so jih ljudjé v raznih krajih in časih sedaj v svoj prid obračali, sedaj v svojo škodo zaničevali in zanemarjali, tudi to nam pripoveduje zgodovina svete vere.

Sveta vera je tedaj takó stara, kakor človeški rod, in sega nazaj do stvarjenja sveta, ter obseže blizo 6000 let. Da bi vse posamezne zgodbe lažej pomnili, razdelimo ves čas na šest krajših dob, takóle:

1. Od Adama do Mojzesa 1530 let pred Kristusom; ta je doba patriarhov ali očakov.
2. Od Mojzesa do Kristusovega rojstva: doba prerokov.

3. Od Kristusovega rojstva do Konstantina vélikega 312 let po Kristusu: doba mučenikov ali preganjane cerkve.

4. Od Konstantina vélikega do Karola vélikega 800 let po Kristusu: doba zmagovavne cerkve.

5. Od Karola vélikega do vélike cerkvene ločitve v zahodu 1517 let po Kr: doba kraljevavne cerkve.

6. Od vélike cerkvene ločitve v zahodu do današnjih dní: doba mnogo sovražene in stiskane cerkve.

Perva doba.

Od Adama do Mojzesa 1530 let pred Kristusovim rojstvom; doba patriarhov.

1. Stvarjenje sveta. Perva človeka pred grehom. (4000 let pred Kristusom.)

V začetku je Bog nebó in zemlja stvaril. Pa zemlja je bila pusta in prazna, pokrita z globokimi vodami, in tema je bila. V šestih dnéh je dal Bog temu svetu lepo in prečudno podobo in je delo stvarjenja doveršil. Pervi dan postane po božjem ukazu svetloba. — Drugi dan se naredí podnebje nad nami ali firmament, in nekoliko vode se zbere na kviško v oblake. — Tretji dan se steče voda po zemlji v en kraj; in prikaže se suha zemlja,

in postanejo studenci, potoki, reke in morje. Bog zapové, in zemlja rodi travo, zeliša in drevje. — Četerti dan reče Bog: Luči naj bodo na nebu, naj kažejo čase dneвне in letne. In prikaže se na nebu velika luč, rumeno solnce, da dela dan. Zasijala je prijazna luna, da sveti po noči. Migljalo je zvezd brez števila veliko. — Peti dan zapové Bog, in vode so mergolele rib, in ptice so letale pod nebom. — In šesti dan je stvaril Bog še vse druge stvari na zemlji: živino, laznino in vsakoršne druge živali po njih plemenih. Takó je bilo že vse v naj lepšem redu na zemlji, in vse stvari so glasno pričale od božje vsegamogočnosti, modrosti in dobrotljivosti; pa ni je še bilo stvari na zemlji, ktera bi bila mogla Bogá spoznáti, se mu zabvaliti, in njega častiti. Manjkalo je še gospoda in kralja na zemlji, kteremu bi bilo vse to služilo, in ki bi bil v imenu vsega stvarjenja Bogá častil in molil. Bog tedaj razodene svojo neskončno ljubezen in svetost, in stvari poslednjič šesti dan člo veka. Njegovo truplo izobrazí iz persti (zemlje), in dihne va-nj neumerljivo dušo, ki je podoba božja, in človek je živel. Bog ga je imenoval Adama, to je: perstnjaka. Pridružil mu je tudi tovaršico, in Adam jo je imenoval Evo, to je: mater živih. Takó je Bog že v začetku sv. zakon postavil, in zató Adama in Evo imenujemo perve stariše. Postavil ji je potem v prelep rodoviten kraj, kterega pozemeljski raj ali paradiž

imenujemo, je pripeljal pred Adama vse stvari, in Adam je vse imenoval. Pogledal je Bog vse, kar je naredil, in vse je bilo prav dobro. Sedmi dan pa je Bog nehal stvariti in je počival; je blagoslovil ta dan in ga posvetil, to je: Bog je hotel, da naj bo za vse ljudi dan pobožnosti, svetega veselja in počivanja. Molci pravega Bogá so tedaj od nek-daj sedmi dan posvečevali; in ta dan je pri nas kristjanih sveta nedelja.

Srečno sta Adam in Eva v raji živéla. Bog ji je stvaril v nedolžnosti, svetosti in v svoji ljubezni. Vse telesne in duhovske moči so bile v naj lepšem soglasju. Truplo s svojim poželenjem je bilo duši popolnoma pokorno, duša pa obdarovana s pametjo, prosto voljo in čistim čutilom, je lahko Bogá spoznala, mu v ljubezni služila, in v službi božji vživala sveto veselje brez vse grenkosti. Bog je imel dopadenje nad njima, in kakor oče s svojimi otroci se je ž njima prijazno pečal, pogovarjal, in ji učil. Njuni znotranji popolnosti pa je bila tudi zvunanja primerjena. V raju sta imela vsega obilno, zdrava in močna sta delala brez vse težave, nista občutila ne bolezní ne bolečin; ni jima nadlegovala ne vročina, ne mraz, ne blisk, ne toča, ne strupene kače, ne dereče zveri; zakaj vsa zemlja in vse stvari so jima bile kakor gospodu in kralju vdane in pokorne, dokler bota sama Bogú vdana in pokorna. O kakó srečna sta bila tedaj prva človeka! Pa še večja sreča ji je ča-

kala. Ako bi bila Bogú pokorna ostala, bi se bila brez smerti ž njim zedinila, in ga ljubila in vživala vekomaj.

2. Perva človeka po storjenem grehu. Odrešenik obljubljen.

Adam in Eva sta bila sicer stvarjena v svetosti in pravičnosti, torej Bogú dopadljiva; pa vse to je bila nezaslužena milost božja. Treba je bilo da bi svetost in pravičnost, katero sta po božji milosti že imela, za se in svoje mlajše tudi v lastno zasluženje spremenila, ter v prostovoljnem djanju pokazala, da Bogá nad vse ljubita, v čemur namreč je vsa svetost in pravičnost. V ta namen jima je Bog dal celó lahko zapoved.

Od vsega drevja v raji sta smela jesti, le sad enega drevesa okusiti jima je Bog prepovedal; ako bota od njega jedla, je rekel, bota umerla. — Razun vidnega sveta je stvaril Bog tudi v nebesih nam neznano število čistih duhov, ktere anjele imenujemo. Vsak človek enega iz med njih svojega nevidnega tovarša in pomočnika imá; angelvarh mu pravimo. Tudi anjele je skusil Bog, kakor človeka; ali veliko izmed njih mu ni bilo pokornih. Pahnili jih je v pekel, in mi jih zaveržene anjele ali hudiče imenujemo. Eden izmed njih v podobi kače je zapeljal perva človeka, da sta se zoper Bogá

povzdignila, in od napuha in poželjivosti omotena, prepovedan sad okusila. O strašna zmota in strašna sprememba! Res so jima, kakor je kača rekla, oči se odperle, ali kar sta pred seboj vidila, je bilo le strah in groza; plašna se skrivata v raji med drevje. Bog pride, pa ne več kakor ljubezniv oče, ampak kakor ojster sodnik, in jima naklada zaslužen kaznen. Ker sta se zoper njegovo zapoved spuntala, sta zgubila navstvarjeno svetost in pravičnost, in si na vest naložila težek jarem greha. Ker nista hotla Bogá, kakor svojega očeta častiti, jih tudi on ni mogel več kakor svoja otroka ljubiti; zaverigel ji je izpred svojega obličja, in padla sta v sužnost hudičevo. Ker sta božjo luč zapustila, je podoba božja v njima otemnela, njuna pamet oslabela, njuna volja se k hudemu nagnila, njuna čutilo se popačilo in le po grešnem vžitku hrepenelo. Ker sta ona Bogá, kakor svojega kralja zaverгла, jima je tudi on vzel kraljestvo, ktero jima je dal nad vse stvari zemlje. Ternje in osat je jela zemlja roditi, in vse zemeljske moči so se zoper nju spuntale. Mraz in vročina potres, povodenj in požar, blisk, toča in vihar in jezero drugih nadlog ji je jelo stiskati. Strupene živali in dereče zveri so jima po življenju stregle. V njih lastnem truplu se je hudo meseno peželenje zbudilo, ki ga duša sama ni več mogla premagati, in zapadla sta zažugani smerti in brezštevlnim nadlogam. Solzna sta morala presrečno rajsko prebi-

vališče zapustiti, angel s plamenečim mečem ji je iz njega spodil. Takó sta bila zavaljo greha prva človeka strašno kaznovana in zavalj njú tudi vsa zemlja prekleta. Še sedaj in do sodnega dné zdihujemo mi in vsa zemlja pod težo tega prekletstva (Rim. 8. 12.), zakaj greh in kazen greha je od prvih starišev na vse njih otroke prišel (Rim. 5. 12), in zató ga imenujemo izvirni greh.

Pa usmiljenje božje preseže božjo pravičnost. Ko je Bog prva človeka obsodil, jima je tudi že odrešenika obljubil. Prišel bo eden, je rekel, ki bo kači glavo sterl. Te besede so bile sladko hladilo za njuno vpadeno serce, so bile sladka tolažba vsih pobožnih duš, ki so pred Kristusom živele so bile prva mila zvezda, ki je tolaživno razsvetljevala grešno temo starih časov; zakaj tisti, ki bo kači glavo sterl, bo sin Marije — Jezus Kristus!

3. Spačenost in pokončanje prvega sveta.

Bog se je grešnega človeka zopet usmilil, in po obljubljenem odrešeniku vez ljubezni med seboj in človekom na novo vterdil. Adamu in Evi je naredil oblačila iz zverinskih kož, je nji in njune otroke zopet kakor oče ljubeznjivo vodil, svaril in jih učil, kako bi se mogli s pobožnim življenjem, z molit-

vijo in z daritvami v upanji na obljubljenega odrešenika zopet zagotoviti njegove milosti in ljubezni. Od te dobe so bile vsak čas in pri vseh rodovih kervave in nekervave daritve v navadi, ktere darovati je Bog ljudém zapovedal, naj bi prvič spoznali, da je on gospod vse zemlje in vseh stvari, in razun njega nobeden drugi; — da so drugič zavoljo greha samí ostro kazeni in smert zaslužili, in tretjič, da bi te daritve tisto neskončno daritev, ktero bo enkrat obljubljeni odrešenik samega sebe darovaje, Bogú prinesel, kakor v predpodobi jim vedno pred oči stavile, sedaj sicer še bolj mračno, pa če dalej svitle je, bliže ko bo čas odrešenja prihajal.

Pa tudi kalí hudega poželenja so že zgoodej grenek in kervav sad rodile. Adamova prva sina, Kajn in Abel sta namreč Bogú darovala. Abel s čistim in pobožnim sercom, Kajn le na videz brez vse znotranje pobožnosti. Bog je dopadljivo sprejel Abelnov dar, in je zavergel Kajnovega. Na to se gerda nevešljivost v Kajnovem sercu zbudi, in svarivnega glasa božjega ne slušaje, hinavsko povabi Abelna na polje, in ga na samotnem kraju ubije. Adam in Eva sta vidila sedaj prvega merliča; hudobni Kajn pa obupa nad milostjo božjo, zapusti stariše, in v strahu in trepetu nestanoviten in zdivjan okoli bega. Smert nedolžnega Abelna je predpodoba Kristusove smerti, kateri je tudi od svo-

jih bratov, to je: Judov, iz nevošljivosti v smert zdan in umorjen bil; pa Abelnova kri je v nebó vpila za maševanje, Kristusova kri pa v nebo kliče za odpušanje. (Hebr. 12. 24.) Nestanovitni Kajn pa je predpoda Judov po vsem svetu razškropljenih.

Ljudi pred grehom svariti, in jih svete čednosti učiti, je Bog sedaj za naprej vedno svete može pošiljal, ktere patriarhe imenujemo. Bili so postavodajavci, sodniki in duhovni ob enem. Pervi je bil Set, za njim Enos, kateri je prvi očitno službo božjo vpeljal (Gen. 4. 26.); potém Henoh, kateri je bil brez smerti od zemlje vzet, pa bo pred sodnim dnevom zopet prišel naróde k pokori budit (Sir. 44. 16.); potém Matuzala, ki je naj več starosti včakal ter živel 969 let.

Pa le Setovi otroci so pobožni in Bogú zvesti ostali, Kajnovi mlajši pa so hudobno živeli, kakor njih oče. Pervi se otroci božji, poslednji otroci človeški, to je: posvetni imenujejo. Popolnoma so ti Bogá pozabili, in vsak je živel po svoji spačeni volji. Požrešnost, nečistost, rop in morija so po zemlji razgrajali. Sčasoma so se jim še tudi Setovi otroci pridružili, začeli so se med seboj ženiti in možiti, in strašna razujzdanost je pokrivala vso zemljo. Le en sam mož je ostal pravičen, in s svojo rodovino Bogú zvest; imenuje se Noe. Pravični Bog se razserdi nad tako spačnostjo, in ko poboljšanja ni več upati bilo, sklene vse ljudi s potopom pokončati, vendar

človeški rod po Noetu ohraniti. Po božjem povelju je Noe 120 let zažugano kazen ljudém oznanoval, barko delal, in jih opominjeval k pokori; pa namesti poboljšati se, so ga le zasmehovali, in še prederzніше in grešніше živeli. Pa Bog je enako zvest v svojih žugah kakor v svojih obljubah; kar reče tudi stori. On je usmiljen, pa je tudi pravičen; dalej ko prizanaša, hujše poslednjič udari. Čas doteče. Noe s svojo ženo, in njegovi trije sinovi s svojimi ženami stopijo v barko; tudi od vseh živali zemlje so s seboj vzeli. Bog zapre od zunaj barko, in mahom se odpró vsi vodnjaki zemlje, in vsi lijaki nebá. Strašno hruje vóda štirideset dní in štirideset noči od vseh strani na zemljo, in stopi petnajst komolcev visoko nad naj više hribe. Vse kar je dihlo na zemlji je bilo pokončano, bodi človek ali živina, bodi ptica pod nebom ali červ v prahu. Noe sam je bil otet in kar je bilo ž njim v barki. — Zgodba vesoljnega potópa se je pri vseh narodih v raznih pravlicah ohranila, in še dan današnji je njega spričba sestava zemlje posebno na hribih. Noetova barka pa je podoba sv. cerkve, zunaj ktere ni zveličanja. (I. Pet. 3).

4. Novi svet po potopu.

Vesoljni potop je bil okoli 2500 let pred Kristusom. Leto in dan je stala voda po zemlji. Ko je začela upadati, obstoji barka na visoki gori Ararat.

Noe s svojimi stopi iz barke in daruje Bogu zahvalni dar. Bog pa stori zavezo ž njim, da ne bode nikoli več zemlje s potopom pokončal. Lepa pisana mavrica na nebu nam je vedna priča te zaveze. Noe je začel na novo zemljo obdelovati, in nepoznavši moči vina, se vpijani, in nespodobno razodet leži v šotoru. Kam, starši sin ga zasmehuje, sramožljivo ga odeneta Sem in Jafet. Zató izreče nad tema svoj blagoslov, Kamu pa zažuga božjo kazen, da se mu ne bo nikoli dobro godilo. Še sedaj priča podoba glave pri raznih narodih, da vse ljudstva od téh tréh sinov izhajajo. Jafet je oče Evropejcev, severnih Aziatov in Amerikancov; Sem je oče vseh drugih Aziatov, Kam pa oče černih Afrikancov, ktere zamorce imenujemo. Naj nesrečnisi izmed vseh narodov so bili od nekdej in so še sedaj Afrikanci, ktere tare še dans divja sirovost in grenka sužnost, — nasledek Noetovega prekletstva.

Spet je Bog ljudi prijazno učil in jim dajal nove postave. Kdor bo koga umoril, mora sam umorjen biti; tudi je prepovedal, kri vživati, da bi ljudém prelivanje kerví toliko bolj zastudil. Zemlja sedaj ni bila več takó rodovitna, kakor pred potopom. Čas človeškega življenja se je skrajšal od 900 do 200 let in še nižej. Koristno je bilo poprej dolgo življenje, da se je svet hitrejšo oljudil, in nauki božji se ložej čisti ohranili; sedaj pa je bilo bolj koristno krajše življenje, da bi ljudje vedno smert

pred očmi imeli in v spominu na sodbo božjo v poprejšnje hudobije ne zabredli.

Kmali so se ljudje zopet sila pomnožili, in volja božja je bila, da bi se razšli po vsem svetu; pa zopet so se ustavili Bogú in sklenili zidati veliko mesto z visokim stolpom, kateri bi segal do oblakov neba; imenujemo ga Babilonski stolp. Ako bi bili svoj namen dosegli, in na enem kraju skupej ostali, bi se bili med sebo pohujšali, in v ravno take grehe zašli, kakor pred potopom. Zató jim Bog govor zmede, zakaj do sedaj so vsi ljudje le en sam jezik govorili. Ko niso eden drugega več umeli, so zidanje popustili, in kolikor jih je en jezik govorilo, so se skupej zbrali, ter se razšli po vsem svetu. Različnost jezikov je tedaj nasledek greha in kazen božja; je pa tudi velika dobrota za ljudi v njih sedanjem popačenem stanu, ker brani, da se pohujšanje in zapeljanje nič več takó lahko od naroda do naroda ne razširi. Kristus pa je prišel greh in pohujšanje zatret, in zopet vse narode v eno veliko družino — v sveto cerkev zediniti. Za to je sv. Duh na binkoštno nedeljo vse jezike posvetil, in beseda božja se sedaj v vseh jezikih in vsem narodom oznanuje.

5. Malikvaŕstvo.

Sovražnikov se braniti, se je začelo kmalo več rodovin pod vodstvom posebno umnih in slovečih

mož zbirati, ktere so ali vojvode, ali kneze, pozneje kralje imenovali. V tej dobi so se tedaj začele perve države. Med starimi državami so bile naj slavnije: Egipčanska v Afriki, Asirska, Medianska in Babilonska v Azii.

Ko so se ljudje razšli, in se po svetu razkropili, so sicer še en čas vero v pravega Boga ohranili; pa kmali so pozabili nauke svojih pobožnih očetov, zlasti pa nauk, da je le en sam Bog, kateri je človeka in vse, karkoli je, stvaril, kateri vse hrani in vlada, in za vse skerbí. Začeli so stvarí po božje častiti in so menili, da smejo od njih ali kaj dobrega pričakovati, ali pa hudega se bati. Sosebno pa so solnce, luno in zvezde za bogove imeli, ker so se ljudem nekaj zavolj svoje koristnosti, nekaj pa zavoljo svoje svetlobe in lepote sosebno imenitne zdele. Na Egipčanskem so celo živali, postavim, vóla, tele, kačo, tudi zeliša, kakor čebulj in česen po božje častili. V drugih krajih so kakor bogove častili nebo, zemljo, vodo, ogenj i. t. d. Tudi vsak stan je imel svoje posebne bogove, postavimo: poljedelci, lovci, kovači, kupci, vojšaki, umetniki so vsak svojega posebnega boga častili. Vsak hrib, vsak studenec, vsako drevó je svojega boga imelo. Te izmišljene bogove imenujemo malike, tiste, kateri so jih molili malikovavce, in to grešno djanje sploh malikovanje. Malikom v čast so judje tempeljne zidali, altarje stavili, jim senčne

loge ali gaje sadili, darove opravljali, in veliko število duhovnov imeli. Celó ljudi so malikom v čast klali in žgali. Tako so n. pr.: bronastega malika Moloha razbelili, in matere so mu svoje lastne otroke v razbeljeno naročje polagale. Pri tém malikovanju ljudém ni bilo mar za popboljšanje serca; v svojih grehah so živeli, ter menili, da je bogovom z zgoli zunanjimi darovi ustreženo, ako je ravno njih serce vse hudobno. In ker so svoje bogove celó s pregrehami zlasti z nečistostjo častili, se lahko vé, da so tudi sami daleč bolj po živinsko živeli in naj ostudniše pregrehe doprinašali. To nam pričate mesti So doma in Gomora, kjér so ljudjé takó neznane grehe dopernašali, da je Bog rekel, da v nebo za maševanje vpijejo; še deset pravičnih ni tamkej živelo. Zató je Bog mesti in prebivavce in ves kraj z ognjem in gorečim žveplom pokončal, in v slano in žvepleno jezero spremenil, ki se mu pravi mertvo morje. Ni žive stvari v njem; kar se va-nj pomoči, dobí solnato skorjo; celó pticee ki nad njim letajo, strupeni smrad omami, da va-nj padajo in poginejo. To mertvo jezero je še zmirom strašno znamenje jeze božje in prekletstva, ki so ga živinske v nebo vpijoče pregrehe z nebes priklical.

6. Prava véra se je le v Abrahamovem rodu ohranila.

Akoravno se je malikovanje po vsi zemlji razširilo, so vendar posamezni možje s svojimi rodovinami zvesti ostali pravemu Bogu. Med témi je bil tudi očak Abraham. On je živel v Mezopotamii. Ker je pa malikovanje že tudi med njegovo bližnjo žlahto udarilo, mu ukaže Bog očetovo hišo zapustiti, in se preseliti v Kanaan ali Palestino. Obljubil mu je, to celo deželo njegovim otrokom v last dati, zató jo obljubljeni deželo imenujemo; tudi ga je blagoslovil ter rekel, da bo oče velikega naroda, in da bojo po njem vsi narodi na zemlji blagoslovljeni. S témi besedami je obljuba odrešenika Adamu storjena že jasneja postala; sedaj se je namreč že vedilo, da bo obljubljeni odrešenik iz rodú Abrahamovega.

V znamenje té z Abrahamom in njegovimi otroci sklenjenje zaveze je Bog obrezovanje zapovedal, ktero se je nad vsemi otroci možkega spôla osmidan po rojstvu dopolnilo. Okoli leta 2000 pred Kr. pride tedaj Abraham na Kanaansko, in z njim tudi njegov stričnik Lot. Nekaj časa sta mirno skupej živela. Sčasoma pa so se začeli njuni hlapci zavolj spašnikov hudo prepirati. Miroljubni Abraham svetuje Lotu, da bi se v miru ločila, in mu na voljo

dá, zbrati si kraj, kateri mu naj bolj dopade. Lot si izbere rodovitno vodenčno stran ob reki Jordanu, in je živel v Sodomskem mestu. Bilo je takrat veliko kraljičev in knezov, kateri so se pogosto med seboj bojevali, in si čede in ljudi ropali. Tudi na Sodonsko mesto prideró, vzamejo Lotu vse premoženje, in ga peljajo v sužnost. Ko Abraham to zve, se vzdigne s svojimi hlapci stričniku na pomoč; premaga sovražnike, in reši Lota in vse, ki so bili z njim vjeti in odpeljani. Nazaj gredé je šel Abraham memo mesta Salem (pozneje Jeruzalem). Melhizedek, Salemski kralj, pa je bil duhoven Bogá naj vikšega. Ta pride Abrahamu naproti, in v zahvalo za dobljeno zmago daruje Bogú kruha in vina. Tudi je blagoslovil Abrahama; Abraham pa mu je dal desetino od vsega. Melhizedek (to je: kralj pravice) je podoba večnega kralja in vélikega mašnika Jezusa Kristusa; njegova daritev kruha in vina pa podoba sv. maše (Hebr. 5. 7.)

Enkrat sedí Abraham ob vročem poldnevu pod senco drevesa pred šotorom. Trijé tuji možje se mu bližajo. Gostoljuben jim hití naproti, in jih povabi pod drevesom si počiti; Sari, svoji ženi pa ukaže dober obed pripraviti, in jim sam ves priljuden streže. Po jedi naj imenitniši izmed njih Abrahamu pové, da bo ob letu zopet prišel, in da bo takrat Sara imela sina. Tisti pa, ki je to govoril, e bil sam Bog, ki je z dvema angeloma Abrahama

obiskal. Iz tega se učimo, da so dobri ljudje božji ljubki in veselje angelom.

7. I z a k.

Ob letu je dobil Abraham po božji obljubi sina in mu je dal imé Izak. Bil je Izak dober in pobožen otrok, Abrahamu čez vse ljub. Sedaj se je veselo upanje v Abrahamovem sercu obudilo, da po tem sinu bo oče velikega naroda postal, izmed kterega bo obljubljeni odrešenik rojen. Pa Bog je hotel Abrahama v pokoršini terdo skusiti. Komej je Izak odrastel, mu je ukazal, na gori Morii mu ga v žgaven dar darovati. Abraham je tudi k tému pripravljen; še po noči se odpravi na pot. Ko pride do gore, naloži derva za germado Izaku na rame, sam pa nese ogenj in nož. In Izak vpraša očeta „Oče! tukaj je ogenj in derva, kjé pa je jagnje za daritev?“ Milo se je moglo Abrahamu storiti pri tém vprašanju, in mu je odgovoril: „Za jagnje, moj sin! bo Bog skerbel.“ Ko pride na odločeno mesto postavi Abraham oltar in na-nj derva zloži, na to zveže Izaka in ga položi verh derv na oltar. Izak v voljo božjo vdan, se ne brani, in zdaj potegne oče nož, ter misli zaklati svojega sina. Pa angel Gospodov z neba zavpije: „Abraham! nič žalega mu ne stori. Sedaj vem, da se Bogá bojiš, ker zavolj mene nisi svojemu edinemu sinu prižanesel.“ Abraham se ozre, zagleda ovna in ga

daruje Bogú v dar. Bog mu je sedaj obljubo ponovil, da bo njegov zarod namnožil, ko zvezde na nebu, in pesek ob morju; da bo dal njegovim otrokom obljubljeno deželo v last, in da bo iz njegovega zaroda rojen Mesija, po katerem bodo odrešeni vsi rodovi zemlje. — Izak je predpodoba Kristusova.

8. Jakop.

Pobožno kakor oče je živel tudi Izak s svojo ženo Rebeko. Imela sta dva sina Ezava in Jakopa. Jakop je bil tih in pohleven, rad se je pri domu deržal, izvolil si je krotko pastirsko življenje in je svoji materi pri delu rad pomagal; zato ga je pa tudi bolj ljubila ko Ezava. Ezav je bil ves rujav, kosmat, divji, togoten, preširen, in se je naj raji po lovu klatil. Kakor pervorojenec bi bil vendar imel Ezav po očetovi smerti naj več premoženja in očetov posebni blagoslov prejeti! Enkrat ko je Jakop ravno lečni sok kuhal, pride Ezav ves truden in lačen iz hoste, ter reče Jakopu: „Daj mi to jed, in jaz ti dam vse pravice pervorojenega.“ Mislil si je namreč: Bog vé, doklej bom živel, čemu mi bo pervorojenstvo? Jakop v to rad dovoli; ali kmali se je Ezav skesal, pa prepozno je bilo. — Izak se je postaral, in oči so ga zapustile, in hotel je še pred smertjo Ezava, kakor pervorojenega blagosloviti. Zato mu reče: „Pojdi na lov, in ako kaj dobiš, napravi mi jed, kakor veš, da rad imam; tedaj te bom blago-

lovil, preden umerjem.“ Ko Rebeka to sliši, pripravi očetu posebno ljubo jed, Jakopa pa obleče v obleko Ezavovo, in mu vrat in roke ovije skozličevimi kožami. Izak slep ga pošlata in reče: „Glas je sicer Jakopov, pa roke so Ezavove“; ter ga ni spoznal, torej ga je blagoslovil. Jakop in Rebeka sicer nista prav ravnala; vendar pa sveti Avguštin uči, da je ta zgodba skrivnost nove zaveze. Krotek in pobožen Jakop je na se vzel podobo divjega in hudega brata: tudi Kristus sin božji je na se vzel podobo človeško, in ž njo vse grehe svojih bratov, t. j. vseh ljudi. Ezavu podobno je Adam za grižlejš jabelka zapravil časno in večno srečo; pa kakor je Izak dal blagoslov pervorojenstva drugemu sinu Jakopu, takó je prišel na svet drugi Adam — Jezus Kristus, blagoslovljen od očeta. Jakop je tedaj predpodoba Kristusova: pred katerim se priklanjati in ga moliti gré vsem narodom. Judje so Kristusa prekleli, ali prekletstvo je na njih nazaj padlo: vsakemu pa, ki Kristusa blagoslovi, t. j. kakor Sina božjega spozná in časti, je božji blagoslov zagotovljen.

9. Jožef.

Posnemal je Jakop čednosti svojih očetov vse dni svojega življenja, in je imel dvanajst sinov. Jožef je bil naj pobožniši med njimi, zato je bil nad vse Bogú ljub in očetu. Bratje pa so

ga iz zavida sovražili, posebno zavolj dvojnih sanj. „Sanjalo se mi je, je bratom v svoji nedolžnosti pravil, da vežemo snopje na polju. Moj snop se je vzdignil in po koncu postavil, vaši snopi pa so se mu priklanjali.“ To je brate hudo razkačilo, ter so rekli: „Boš li mar naš kralj, in mi podložni tvoji oblasti?“ Spet se mu je sanjalo drugokrat, da se mu je solnce in luna in enajst zvezd priklanjalo. Te sanje so sovraštvo bratov še bolj vnele, celo oče ga posvari, rekoč: „Ali se ti bomo jaz, tvoja mati in tvoji bratje priklanjali?“ Vendar je oče te sanje na tihem premišljeval, ter mislil, da je morebiti Bog nedolžnega Jožefa za kaj velikega odločil. — Enkrat grejo Jožefovi bratje s svojimi čedami daleč od doma. Oče ga pošlje za njimi pogledat, kaj delajo. Ko ga od daleč zagledajo, pravijo: „Glejte sanjavec ide! Ubimo ga in veržimo ga v kako jamo, ter recimo: divja zver ga je požerla: bomo vidili, kaj mu pomagajo njegove sanje.“ Ruben, naj starši brat, ko to sliši, se prestraši, in si prizadeva rešiti ga, ter pravi: „Nikar ga ne ubijajte; raji ga veržite v tisti vodnjak.“ Hotel ga je namreč skrivej oteti in očetu nazaj poslati. Komaj se Jožef približa, ga popadejo, slečejo in veržejo v vodnják. Milo je sicer jokal in prosil, pa vse je bilo zastonj. Ravno pa pridejo memo tuji kupci, in tem ga bratje prodajo za dvajset srebernikov, potlej pa kozla zakoljejo, Jožefovo

suknjo v kri pomočijo, ter jo pošljejo očetu, naj pogleda, ali ni morebiti suknja Jožefova? Oče se pa na ves glas razjoka ter reče: „Mojega sina suknja je! Dereča zver je mojega Jožefa raztergala.“ Dolgo je objokoval svojega sina in se ni dal potolažiti. Oj v kakó strašne pregrehe peljá zavid ali nevošljivost!

Kupci pripeljajo Jožefa v Egipt, in ga prodajo Putifarju, kraljevemu služabniku. Pobožen je bil in priden in gospodu zvest, zato so ga vsi ljubili, in dobro se mu je godilo. Putifarjeva žena pa je bila hudobna, in ga je hotla v greh zapeljati, ali Jožef ji reče: „Kakó bi mogel toliko hudobijo storiti vpričo Bogá, kateri je povsod in vse vidi?“ Enkrat ga je celó za plajš prijela, Jožef pa pusti plajš v njenih rokah in béži iz hiše. Nad tem se hinavka strašno raztogoti in na ves glas vpije: Glejte, glejte kakega hudobneža je mož v hišo pripeljal! S silo se me je lotil, jaz pa sem se mu branila, in popustil je plajš in zbežal. „Ravno takó se pred možem nedolžna dela, Jožefa toži, in čez njega laže. Mož ji verjame in serdit verže Jožefa v ječo. V ječi sta bila tudi dva kraljeva služabnika, véliki točaj in véliki pek. Vsa žalostna sta bila, ker sta ravno čudne sanje imela, katerih si nista vedila razložiti. Jožef jima reče sanje povedati, ter pristavi, da le Bog sam ve, ali sanje kaj pomenijo, ali ne. Točaj pravi: „Vidil sem v sanjah

vinsko tertó. Rastla, odcvetela je in grozdje dozorelo. Jaz pa sem imel kraljev kozarec v rokah, vzamem grózd, ga ožmem v kozarec in podám kralju.“ Jožef od Bogá razsvetljen reče: „Tri mladike so trije dnevi. Čez tri dni te bo kralj spet v službo vzel.“ Sedaj pregovori pek ter pravi: „Meni pa se je sanjalo, da imam tri košare na glavi. V verhní košari je bilo mnogo jedi pekovskih; pa ptice so jih objedale.“ Jožef odgovori: Tri košare so trije dnevi. Čez tri dni te bo dal kralj obesiti, in ptice bojo tvoje meso tergale.“ — Čez tri dni je bil kraljevi god. Vélikega peka so obesli, vélikí točaj pa je bil v službo vzet; pa na Jožefa se nehvaležnež ni spomnil, kakor ga je Jožef prosil.

Dve leti poté je imel kralj čudne sanje. Zdelo se mu je, da stoji ob reki Nilu. Sedem debelih krav pride iz vode, in se pase ob reki. Za njimi pride sedem suhih krav, in požrejo sedem debelih. Kralj se zbudi, pa spet zaspi, in sanja se mu, da vidi sedem lepih polnih klasov rasti, za njimi pa je izraslo sedem snetljivih klasov, in so požerli sedem polnih. Ves prestrašen kralj vstane, ali tudi naj modrejši izlagovavci v Egiptu mu ne vedo sanj izložiti. Sedaj se spomni točaj Jožefa, in ga priporoči kralju. Urno pošljejo po njega. Jožef stoji pred kraljem ter reče: „Bog oznanuje kralju, kar misli storiti. Sedem debelih krav in

sedem polnih klasov pomeni sedem rodovitnih let; sedem suhih krav, in sedem snetljivih klasov pa sedem nerodovitnih let, ki bodo za unimi prišle, in strašna dragina in lakota bo stiskala deželo. Kralj se začudi in pravi: Kjé najdemo moža, da bi bil kakor ti, od Bogá razsvetljen? Glej postavljam te čez ves Egipt; vse ljudstvo ti mora biti pokorno; le za kraljevi sedež bom viši od tebe.“ Kralj mu natakne svoj perstan, mu obesi okoli vrata zlato vervico, posadi ga v svojo drugo kočijo in služabniki kličejo pred njim: „Deželni oče je tale.“

Pride sedem rodovitnih let, in Jožef je spravil v kraljeve žitnice žita neizrečeno veliko. Pride pa tudi sedem hudih let, in velika lakota prihaja po deželi. Jožef odklene tedaj žitnice in previdi ves Egipt s kruhom. Tudi iz bliznjih dežel hodijo v Egipt po žita. Pa tudi na Kanaanskem nastopi huda lakota. Jakop pošlje tedaj deset svojih sinov v Egipt, živeža kupit, domá obderži le naj mlajšega sina Benjamina. Pred Jožefa stopijo, in se mu nizko priklanjajo; on pa jih ročno spozná, se spomni sanj svoje mladosti, in se jako čudi previdnosti božji. Pa poskusiti jih hoče, ali so se poboljšali, in ostro ž njimi ravná, ter se jim ne da kmali spoznati. Ogleduhe in sovražnike dežele jih imenuje, in jih

ukaže v ječo zapreti. Čez tri dni jih sicer spustí, jim vreče z žitom napolni, in jih domú pošlje, ali Simeona, kateri je nekdanj naj huje ž njim ravnal, ukaže vpričo njih zvezati, ter jim reče, da ga ne izpustí, dokler mu ne pripeljajo naj mlajšega brata Benjamina, da se skaže, ali govorijo resnico ali ne. Ko bratje to vidijo, pravijo med seboj: „Tega smo se nad Jožefom zadolžili! Vidili smo bridkost njegove duše, milo nas je prosil, pa ga nismo uslišali: zató je prišla ta nadloga nad nas.“ Jožef, ki to sliši, spozná da so se bratje res poboljšali, zató se mu takó milo storí, da ga solze posilijo; proč se oberne in joka. — Ko domú pridejo, očetu vse povejo. Oče pa milo joka rekoč: „Ob vse otroke me bote spravili. Jožefa ni več, Simeon sedi zapert; sedaj pa mi hočete še Benjamina vzeti!“ Ker je pa živeža zopet zmanjkalo, je primoran Jakop jih z Benjaminom zopet v Egipt poslati, zakaj Juda je porok za njega. Zopet padejo pred Jožefa na kolena. Jožef jih prijazno pozdravi, praša po očetu, in ko Benjamina zagleda, naglo iz hiše gre, zakaj solze so ga posilile. Ko se izjoka in obraz izmije, se vsedejo k imenitnemu obedu. Z obilnim žitom jih pošlje domú; pa še enkrat jih hudo skusi, in skrivaj dene svojo sreberno kupo v Benjaminovo vrečo. Komaj odrinejo

bratje, priletijo Jožefovi služabniki za njimi ter rečejo: „Tatovi ste! gospodovo sreberno kupo ste ukradli.“ Vsi ostermé, in se rotijo, da so nedolžni; ali ko vreče preiskujejo, se najde kupa zares v Benjaminovi vreči. Sedaj spoznajo, da se Bog zavolj nekdanjega hudodelstva nad njimi mašuje; zopet padejo pred Jožefa na kolena, in Juda reče: „Bóg je našel krivico nad nami, zató se nam tako godí. Glej vsi smo tvoji sužni.“ Jožef odgovorí: „Bog ne daj! ampak Benjamin je moj sužen; vi drugi pojdite v miru.“ Sedaj stopi Juda pred Jožefa, in prosi z naj serčnišo besedo za Benjamina; pove, da je on porok za njega, in da bo oče, ako ga nazaj ne pripelja, od žalosti umerl. Sedaj se ne more Jožef več premagovati. Na ves glas jok zažene, ter pravi: „Jožef vaš brat sem jaz: Ali še živijo moj oče?“ Bratje od strahú oterpnejo, in ne morejo pregovoriti besede; on pa jim reče: „Le bližej, bližej do mene! Jožef sem, ki ste me na Egiptovsko prodali; pa Bog je vse k dobremu obernil. Hitite k očetu in povejte mu: Jožef, vaš sin še živi, in je gospod vse Egiptovske dežele. Doli pridite k meni, v naj lepšem kraju Egipta bote prebivali.“ Na tó jih objema in kušuje in se joka. — Ko kralj vse to zve, se veselí, in vsa njegova hiša, in pošlje staremu Jakopu svoje lastne vozove naproti.

Ko Jakop vse to zve, izdihne: „Dosti mi je, da le moj sin Jožef še živi! Grem, vidil ga bom, preden umerjem.“ Jožef pa se mu je peljal naproti, in ko ga od daleč zagleda, plane iz kočije, mu hiti naproti, ga objema, in od veselja joka. Oče pa je rekel: „Rad umerjem sedaj, da sem le tebe še enkrat vidil!“ — Blagor otroku, ki se tako obnaša do svojih staršev, bratov in sester, kakor Jožef!

10. Izraelsko ljudstvo v Egiptu.

Ko je Jakop v Egipt prišel, je štela njegova rodovina le 70 oséb. Kralj jim je odkazal prelep kraj Gesen, v katerem so srečno živeli, in ločeni bili od ajdov. Preden je Jakop umerl, je izgovoril še imenitno prerokbo, ter rekel sinu Judu: Kraljeva palica ne bo vzeta od Juda, ne vojvodstvo od njegovih mlajših, dokler ne pride obljubljeni odrešenik sveta.“ Odsehal so torej Judje že vedili, da bo odrešenik rojen iz rodú Judovega, in da bo takrat prišel, kadar ne bodo več lastnih vojvodov iz njegovega rodú imeli; kar se je ob času Kristusovega rojstva na tanko dopolnilo. — Jakop se je tudi Izrael imenoval, in po tem imenu so tudi njegove otroke Izraelce klicali, kateri, po dvanajst Jakopovih sinih na dvanajst rodov razdeljeni, so se v kratkem sila pomnožili; in v 250 letih že do tréhmilionov ljudi narastli. Pa ravno zavolj toli-

kega števila so se jih začeli Egiptovski kralji bati, da bi kje Egipčanov ne zmagali, in oblast dežele na se ne potegnili. Zato so jih začeli hudo zatirati, naj težja dela so morali opravljati, in od vseh strani so jih naganjali in mučili. Izraelci v tolikej stiski pa so si vedno bolj želeli, nazaj v obljubljeni deželo, kakor jim je bil Bog po Jakopu še na smertni postelji obljubil.

Druga doba.

*Od Mojzesa 1530 let pred Kr. do Kristusovega
rojstva: doba prerokov.*

11. Izraelci gredo iz Egipta.

Ker se je pri vsem stiskanju izraelsko ljudstvo vedno bolj množilo, je poslednjič neusmiljeni kralj zapovedal, vse novorojene dečke utopiti. Bil je pa Mojzes, prezál fantič izraelske matere, ktera nikakor ni mogla utopiti ga. Položi dete v dobro osmoljeno košarico, ktero hčerka — na reko Nil spustí, in od daleč žalostna za njo gledaje, z materjo misli, morebiti pride kdo, in se usmili fantiča. In glej! po previdnosti božji se ravno kraljeva hči ob reki sprehaja, ukaže košaro vloviti, in lepi fantič se ji silno prikupi.

Mojzesova sestra, ki to vidi, se hitro približa in praša kraljično, ali bi ne smela poklicati Izraelke, ktera bi dete dojila? Ko kraljična to dovoli, pride Mojzesova mati, in kdo bi si mislil njeno veselje, ko se ji ljubljeni sinček zopet v naročje položi? Ko je odrastel, ga vzame kraljična na kraljev dvor, in tukej je živel v vseh vednostih in umetnostih dobro izučen srečno in veselo do svojega štiridesetega leta. Le to ga je dalje bolj v serce bolelo, da je vidil, kakó silno nesrečno je njegovo ljudstvo. Ko je enkrat Egipčana vidil, ki je Izraelca neusmiljeno pretepal, ga zgrabi jeza, da nad Egipčana plane, ali prehudo ga udari in ga zoper svojo voljo ubije. — Zató se zboji kralja, — in zbeží v daljno pušavo. Tu je živel nepoznan pri duhovnu Jetru, čigar hčer je v zakon vzel, in je pasel njegove čede. Od časa do časa je pa vendar zvedoval, da se njegovim bratom v Egiptu vedno le hujše godí, in je milo zdihoval k Bogú, da bi že skorej dopolnil storjeno obljubo, in jih rešil iz Egipta.

Ko je bil enkrat na paši ravno v take pobožne misli ves zamaknjen, zagleda goreč germ, kateri je sicer gorel pa ne zgorel, in iz germa se mu Bog oglasi in mu zapové, se v Egipt podati, kjer mu bo njegov brat

Aron naproti prišel; s tém naj gré pred kralja, in naj mu razodene, da mu Bog ukaže, Izraelce iz dežele spustiti, ako ne, bo njega in vso deželo huda kazen zadela. Kralj se dolgo ustavlja; obljubi, pa obljubo spet prelomi. Zató pošlje Bog nad Egipčane deset hudih stisk, kterih poslednja je bila, da so vsi pervorojeni po vsem Egiptu pomerli. Izraelcem pa je Bog ukazal, da mora vsak gospodar zaklati, jagnje, katero je brez madeža, in nobena kost se mu nima zlomiti. Žene so mogle opresnih kruhov umesiti, s kervjo jagnjeta pa so hišne podboje pomazali, in jedli so jagnje na odhod že vsi pripravljeni, prepasani, obuti in s palico v roki. O polnoči je udaril gospod s smertjo vse pervorojene v Egiptu, in strašen jok in krik se zasliši po vsem Egiptu, zakaj ni je bilo hiše, kjer bi ne bilo merliča. Nobenemu Izraelcu pa se ni nič žalega zgodilo, zakaj vrata so bila s kervjo jagnjeta zaznamnjana. Še po noči pošlje kralj k Mojzesu, da naj peljá ljudstvo iz dežele. In mahom se vzdignejo in gredó. Bog pa je ukazal vso možko pervino ljudi in živine njemu posvetiti, v spomin, da je Egiptovske pervence pokončal, izraelskim pa prizanesel. Ko je pa pozneje Levijev rod v svojo posebno službo si odbral, je bilo starišem dovoljeno, svoje pervence odkupiti.

— Ko pridejo do rudečega morja, udari Mojzes s palico po morju, in glej! ko bi trenil se razdeli morje na desno in levo ko terda stena, in po suhem grejo Izraelci čez morje. Ali kralj se kesa, da je izpustil Izraelce iz dežele, in z veliko vojsko se vzdigne za njimi, in jih dohiti ravno v morju. Ali Mojzes stegne zopet svojo palico nad morje, pri té priči šinejo valovi skupej, in morje zagerne in pokrije vozove, konjike in vso vojsko: ne eden ni ostal živ.

Jagnje, ki so ga Izraelci jedli, je podoba križanega Jezusa Kristusa.

12. Hoja skoz pušavo. Postavodaja.

Kakor je Bog do sedaj izraelsko ljudstvo, katerega namen je bil, pravo vero na svetu ohraniti, čudno vodil in vladal, ravno takó čudno ga je vodil skoz pušavo. V meglenem stebru po dnevu, v ognjenem stebru po noči je šel pred njimi. Kjérkoli se je ta steber do zemlje spustil, ondi so šotore postavili, in ostali, dokler se ni steber zopet vzdignil. Čudno jih je živil Bog v pušavi. Vsak dan zunaj sobote — njih praznika — je padla z nebes mana, dobra in tečna jed, sladka kakor med; in ko

jim je vode primanjalo, udari Mojzes s palico po skali, in hladen studenec priteče in jim žejo pogasi. Bela mana v pušavi je podoba pravega živega kruha, presvetega rešnjega telesa, kateri vsaki dan iz nebes pride, in nas za večno življenje hrani. Skala s hladnim studencem pa je Kristus, kateri naše duše napaja z darovi sv. Duha. (I. Kor. 10.)

Pri vsem tém so Izraelci pogosto nad Bogom godernjali, celó malika — zlato tele — so si napravili in ga molili. Zató jih Bog ostro kaznuje. Zemlja se odpre, in na enkrat požre veliko tisoč ljudi, vsem drugim pa je zažugal Bog, da nobeden tistih, ki so čez 20 let stari prišli iz Egipta, obljubljene dežele ne bo vidil, razun Jozua in Kaleba; celó Mojzes ne, ker je enkrat premalo v Bogá zaupal. Pa zopet se primeri, da Izraelci nad Bogom godernjajo, zató pošlje med nje veliko kač, ktere so s svojim strupenim pikom jih veliko pomorile. Spet vpijejo za odpuščanje k Bogu, in on se jih usmili, in ukaže napraviti bronasto kačo, in jo v sredi šotorov povzdigniti; kdorkoli je va-njo pogledal, je bil rešen smerti. Bronasta kača pomeni Kristusa na križu, kakor je sam rekel (Jan. 3.). Kdor z vero in zaupanjem na-nj gleda, bo otet večne smerti. V pušavi jim je dal Bog po Mojzesu tudi vse

potrebne postave za službo božjo in za njih deržavno življenje. Namen vseh teh postav je bil, Izraelce ostro od vseh ajdovskih ljudstev ločiti, jih v božjem strahu, in v ljubezni do Bogá in bližnjega uterditi, in vero v pravega Bogá in upanje v obljubljenega odrešenika čisto in živo pri njih ohraniti. Postave pa se ločijo na dvoje.

Ene veljajo za vse čase in vse ljudi, tu sem štejeemo posebno deset božjih zapoved, ktere jim je Bog med strašnim bliskom in gromenjem na gori Sinaj dal. Ko Mojzes z gore pride, pokropi ljudstvo s kervjo zaklane daritve, ter reče: „To je kri zaveze, ktero je Bog z vami sklenil.“ In to zavezo imenujemo staro zavezo, ktera seže do Kristusa. Kristus pa je prišel, novo zavezo sklenit med Bogom in ljudmi, in jo je poterdil ne s tujo, ampak z lastno kervjo, ter rekel pri zadnji večerji: „To je kelih moje kerví, nove in večne zaveze, skrivnost vere.“ (Mat. 26.). In to zavezo imenujemo novo zavezo, ktera seže do konca svetá. —

Vse druge postave so večidel le podobe prihodnjih rečí, in posebno obljubljenega odrešenika; zató so veljale samó do Kristusa, ž njim pa so za vselej nehale. One zadevajo:

1. Svetišče, imenovano snidnico, pozneje tempelj. Bilo je razdeljeno na troje: v dvoriše, z velikim oltarjem za kervave daritve; pomeni Judovsko cerkev s kervavimi darovi; — v svetišče, tù je bila miza s kruhi, Bogú posvečenimi, in véliki svečnik s sedmimi svetilnicami; pomeni keršansko cerkev, v kateri je kruh življenja in sedem svetih zakramentov; — v presveto, bilo je od svetišča ločeno z dragim zagrinjalom; tukej je stala škrinja zaveze, vsa zlata, v kateri so bile shranjene dve tabli z deset zapovedi, Aronova palica in posoda z mano. Le enkrat v letu je tù sem stopil edini vikši duhoven, in je pokropil škrinjo zaveze s kervjo daritve; pomeni nebesa, v ktere je Kristus šel s svojo lastno kervjo, in jih je vsem svojim vernim odperl; v znamnje tega se je pri njegov smerti zagrinjalo v tempeljni pretergalo. (Hebr. 9. Mat. 27,) —

2. Svete osebe, in sicer: vikši duhoven, vidni poglavar judovske cerkve, podoba Kristusa in vidnega poglavarja keršanske cerkve: papeža; — duhovni, kateri so učili, blagoslovili, očiševali in darovali, pomenijo duhovne keršansko - katoliške cerkve, kateri tudi uče, blagoslavlajo, od grehov očišujejo, in daritvo svete maše opravljajo. Leviti, kateri

so nižjo službo v tempeljnu opravljali, pomenijo nižje služabnike keršanske cerkve. —

3. Daritve, kervave in neker-vave, ktere so bile ali prosivne, ali zahvalne, hvalne ali spravne. Kervave pomenijo kervavo daritev na svetem križu; neker-vave pa pomenijo nekervavo daritev sv. maše. —

4. Obljube, ktere pa niso bile zapovedane, ampak zgoli prostovoljne. — Obljubil je pa kdo Bogú ali samega sebe, ali katero drugo stvar, ali pa zderžati se od sicer neprepovedanih reči. Pomenijo obljube in evangeljske svete v keršanski cerkvi. —

5. Svete čase ali praznike: vsaka sobota, pri nas vsaka nedelja. — Velika noč, v spomin rešenja iz Egiptovske sužnosti, pri nas v spomin Kristusovega vstajenja. — Binkošti v spomin zahvale za prejeto postavo; pri nas v spomin prihoda svetega Duha. — Praznik šotorov, v spomin, da so štirideset let pod šotori v pušavi prebivali, in v zahvalo za letne pridelke; pri nas zahvalna nedelja. Sveto leto vsakih petdeset; pri nas sedaj vsakih pet in dvajset let. — Vsako leto veliki dan sprave. To je bil dan vesoljnega žalovanja in pokorjenja zavolj grehov in sprave z Bogom. Ta dan je šel veliki duhoven v pre-

sveto, škrinjo zaveze s kervjo kropit. Pri nas se ta spomin obhaja véliki petek, kadar je Kristus z lastno kervjo novo zavezo poterdil.

Iz vsega tega vidimo, kakó je Bog kakor naj bolji oče z Izraelci ravnál, jim naj svetejšé postave dal, in jim ósnoval prelepo službo božjo, kakoršne ni nobeno drugo ljudstvo imelo, in sicer takó, da nam kakor v podobi kaže še svetejšo daritev in še veličastnejo službo božjo nove zaveze.

Med tem pa se je čas Mojzesove smerti približal, in še preden je umerl, jim reče: „Preroka kakor mene, bo gospod tvoj Bog, izmed tebe obudil. Tega poslušaj!“ Tedaj so vedili Izraelci, da bo obljubljeni odrešenik ravno to, kar Mojzes, namreč: prerok, učenik, postavodajavec in poglavar. Mojzes pa je umerl 120 let star, in ves Izrael je 30 dní za njim žaloval. Vse, kar je bilo do sedaj rečenega, je zapisano v petelih bukvah, ktere je Mojzes sam spisal, in ktere zavolj tega imenujem petere Mozesove bukve.

13. Vhod v obljubljeno deželo. Izraelci pod sodniki.

Po Mojzesovi smerti je prevzel Jozua, pobožen in serčen mož, vodstvo izraelskega

ljudstva. Sedaj je prišel pa tudi čas, ko je hotel Bog Izraelce v obljubljeno deželo peljati. Lepa je bila ta dežela, in neizrečeno rodovitna, vsega je bil v oblinosti, prebivavci pa so bili sila hudobni, v naj ostudniših pregrehah so živeli, in celó lastne otroke malikom v čast žgali. Zavolj tolike hudobije, in da bi Izraelci od njih ne bili v malikovanje zapeljani, je Bog sklenil, njih veči del pokončati, in Izraelcem ostro zapovedal; v vojski vse pomoriti, pa tudi s tistimi, ki se voljno vdajo, nobenega tovarštva ne imeti. Ko so vso deželo v oblast dobili, jo je razdelil Jozua med dvanajst izraelskih rodov, le dva Jožefova sina sta vsak svoj poseben del dobila, zató ker si je Bog Levijev rod v svojo posebno službo odbral, kateri tedaj niso nobenega lastnega zemljiša prejeli, ampak le od desetine živéli, ktero so jim vsi drugi rodovi dajali. Preden je Jozua umerl, je še enkrat zavezo med Bogom in ljudstvom ponovil, in vse ljudstvo je odgovorilo: „Nikoli ne bomo gospoda zapustili, ampak služiti mu hočemo vselej, zakaj on sam je naš Bog.“ Pa komej je Jozua umerl, so Izraelci že pozabili storjene obljube. Svojega Boga zapustivši so se z neverniki tovaršili, in njih hčere v zakon jemali, in služili so njih malikom. Bog pa jih je zavolj tega sovraž-

nikom v roke dal; povsod so bili premagani in hudo stiskani. Kadar so se pa poboljšali in k Bogú obernili, se jih je zopet usmilil. Pošiljal jim je modre in serčne može, kateri so jih iz rok sovražnikov otemali; sodniki so jim rekli, zato ker so po zadobljenem miru jih modro vladali in med ljudstvom sodili. Takih sodnikov je bilo šestnajst, in vladali so Izraelce okoli 450 let; med njimi naj poslednji in naj imenitniši pa je bil Samuel, mož poln božjega duha, kateri je že od naj perve mladosti z veliko gorečnostjo pri snidnici služil. Mirno in srečno je ljudstvo pod njegovim vodstvom živelo; zaterl je vse malikovanje po deželi, in služba se je zopet veličastno opravljala. On je vpeljal tudi perve šole, imenovane šole prerokov, v katerih so bili prihodnji dukovni, učeni in sodniki podučevani.

14. Izraelci dobijo kralja. Savel prvi kralj.

Bil je Samuel krôtek in ponižen mož, in njegova vlada brez vsega kinča in hrupa. Vse bližnje ljudstva pa so imele takrat že svoje kralje. Blesk kraljeve imenitnosti je pa Izraelcem dopadel, in nadležno so prosili Samuela, da naj kralja čez nje postavi, ker se je že sam postaral. Akoravno je Bog Izrael-

cem kralja dovolil, jim je hotel vendar pokazati, da ostane on vedno njih naj vikši kralj, in da vsa oblast na zemlji od njega izvira. Ukazal je Samuelu, zálega in verlega mladenča iz rodú Benjaminovega, z imenom Savel, za kralja pomaziliti na tihem, da ljudstvo ni tega vedilo; ljudstvu pa je zapovedal, da naj si kralja po vadjli izvoli. In glej! ko začnejo rodovi vadjljiati, pade vadjlja na Benjaminov rod; sedaj vadjljajo rodovine tega rodú, in vadjlja pade na rodovino Kiša, in ko vadjljajo njegovi sinovi, pade vadjlja na Savla, že maziljenega. Iz tega vidimo, da so tudi vadjlje v rokah Gospodovih, in da ima vsaka vlada svojo oblast od Bogá, tako da vsak, kateri se vladi ustavlja, se Bogú samemu ustavlja, in si večno pogubljenje nakopava. (Rim. 13.) Savel je od začetka na tanko po božjih postavah ljudstvo vladal, in je poslušal dobre svete Samuelove in drugih razsvetljenih mož; in Bog mu je dal zmago nad sovražniki. Ščasom ga je pa kraljeva oblast svojoglavnega in prevzetnega storila. Začel je božje zapovedi zaničevati, in Bog ga je zaverigel. Na vojski zmagan in v strahu, da bi sovražnikom živ v roke ne prišel, popade svoj meč, in se nanj natakne. Takšen je konec tistih, ki se zoper Bogá vzdigujejo!

15. D a v i d.

Ko je Bog Savla zaverigel, je ukazal Samuelu, za kralja pomaziliti pobožnega mladenčca Davida, ki je bil iz rodú Judovega rojen v mestu Betlehem. Bil je pa David nedolžen in pravičen pastir, poln naj gorečniše ljubezni do Bogá. Na paši je premišljeval prelepe in čudne dela božje, in serce in misli k Bogú povzdigoval. K časti božji je vseskozi lepe pesmi prepeval, ktere je sam zlagal, in je k petju na harpe brenkal. Zató je bil pa tudi Bog vidno ž njim, je blagoslovil vse njegove dela, in ga je napolnil s svojim svetim duhom. Vse ljudstvo je vriskalo od veselja, ko je on kraljevo palico v roke vzel, in zares so ljudjé pod njegovo vlado zlate čase vživali. Zmagovavno se je vojskoval s sovražniki, je na vse strani meje svojega kraljestva razširil, in je pridobil neizrečeno veliko zlata i srebra. V svoj sedež si je izvolil mesto Jeruzalem, je ukazal tje tudi škrinjo zaveze in snidnico prenesti, in jo postavil na gori Sion. Bil je David mož po sercu božjem, dajal je Izraelcem naj modrejše postave, in je imel edine želje z ljudstvom vred v vseh rečéh Bogu zvesto služiti. Zató je bila njegova naj

serčnejša želja Bogu veličasten tempelj s pridobljenim zlatom in srebrom postaviti. Toda to storiti mu je Bog prepovedal, ker je na vojski veliko kerví pretil, ter rekel, da bo tempelj zidal njegov sin. Vendar mu je Bog svoje dopadenje pokazal, ter mu obljubil, da bo obljubljeni odrešenik iz njegove kraljeve rodovine rojen. Z Davidom je prejel Judov rod kraljevo palico, kakor je Jakop na smertni postelji prerokoval. Pa Judov rod je štel ob tem času že veliko rodovin, zato je bilo sila imenitno za Izraelce vedeti, da bo odrešenik ravno iz Davidove kraljeve rodovine rojen. — Pa tudi David je v svojem življenju dvakrat hudo grešil, in Bogá sila razžalil. Zató ga je Bog ostro kaznoval; celó lastni sin Absalon se je zoper njega spuntal; iz kraljevega sedeža pregnan in ves zapuščen, je bos bežal čez potok Cedron prek Oljske gore, in se jokal v svoji nesreči, ker so ga celó tisti zasramovali, katerim je poprej dobro storil. Pa David je vse voljno terpel, zakaj storjeni grehi so mu bili noč in dan pred očmi, in dokler je živel, ni nehal, jih noč in dan objokovati, in v postu in molitvi in ojestrem pokornjenju jezo božjo tolažiti. Bog je sprejel njegove solze in njegovo pokoro, mu je podelil zmago nad sovražniki, ga je zopet po-

stavil na kraljevi sedež, in sploh češen in hvaljen je zopet modro vladal svoje ljudstvo v strahu božjem, in je mirno zaspal v Gospodu okoli 1000 let pred Kristusom.

David je Kristusov predded, in njegov prerok. Kakor pastirček je David tudi kakor kralj Bogú v čast svete pesmi pel. Veliko je zložil takih pesem, ktere p s a l m e imenujemo. (Psalmov vseh skupaj imamo 150. Bukve, v katerih so zapopadeni, imenujemo b u k v e p s a l m o v.) Zato so bili vsak čas visoko cenjeni. David sam je imel navado sedemkrat na dan Bogá moliti, tako so za njim ravnali tudi vsi pobožni Judje. Posebno pa so duhovni v tempeljenu brez prenehanja Davidove psalme prepevali. Pa tudi v sv. katolški cerkvi nobena sv. maša ne mine, da bi se nekoliko Davidovih psalmov ne molilo, in vsi duhovni v svojih duhovnih urah povzdigujejo sedemkrat vsaki dan v psalmih svoje serce k Gospodu. Posebno imenitni pa so tisti psalmi, v katerih David s preroškim očesom prihodnjega odrešenika gleda in popisuje, kakor se je vse na tanko dopolnilo. Tako je David, predpodoba Kristusova, in naj svitlejša zvezda stare zaveze.

16. Salomon.

Za Davidom je vladarstvo prevzel njegov pobožen sin Salomon. Ker je Bogá iz vsega serca ljubil, se mu je po noči v sanjah prikazal, rekoč: „Prosi kar hočeš, in dal ti bom.“ Salomon ni prosil ne bogastva ne časti, ampak le modrosti. Bogú je bila ta prošnja posebno všeč. Reče mu: „Ker to prosiš, glej tako modrost ti bom dal, da tebi enakega kralja ni bilo, in ga ne bo. Pa dal ti bom tudi, česar nisi prosil, bogastvo, čast, slavo in dolgo življenje.“ Takó kakor Salomon, moramo tudi mi vselej moliti poprej za modrost in sveto čednost, vse drugo se nam bo priverglo.

Častito je bilo Salomonovo kraljevanje, pravične njegove sodbe, in srečno njegovo djanje. Njegovi modrosti in njegovemu veličastvu so se čudili vsi bližnji in daljni kralji. Po božjem duhu razsvetljen je spisal Salomon več svetih knjig, ktere so med bukve svetega pisma štete. Salomon je Bogú v Jeruzalemu tudi sezidal velík in lep tempelj, kakor mu je bil oče naročil. Vse stene so bile s cedrovim lesom obdjane in z zlatimi rožicami opisane. Oltar, vsi svečniki, vsa posoda in vse kadilnice so bile iz samega čistega zlata. Celo žebliji so bili zlati. Tla so bile z zlatom vložene in vrata z zlatom prevlečene. Takó lepega, in

dražega tempeljna še ni bilo na svetu. Salomonov tempelj je podoba naših cerkev in sv. katoliške cerkve sploh.

17. Razdelitev kraljestva.

Kakor lepe so bile perve — takó žalostne so bile poslednje leta Salomonovega kraljevanja. V velike pregrehe je zabredel, in po malikovavskih ženah zapeljan, je celo malikoval. Zató ga je tudi Bog zapustil, in odsehnal zatemnuje njegovo veličastvo. Zažugal mu je Bog, vse kraljestvo vzeti, le en rod bo njegovemu sinu ostal, zavolj Davida in Jeruzalema, to je: zavolj tega, da se bodo vse obljube od prihodnjega odrešenika in njegovega kraljestva dopolnile.

Kar Bog reče, tudi stori. Salomonov sin in naslednik Roboam je bil terdoserčen in neusmiljen mož, zató se spunta deset rodov pod Jeroboamom, in se odterga njegovemu kraljestvu. Jeroboam napravi lastno kraljestvo, po imenu Izrael, in si izvoli v kraljevi sedež mesto Sihem ali Samarijevo. Le sam Judov rod, in rod Benjaminov, ki je bil z unim takó rekoč v enega združen, ostane Roboamu zvest, To kraljestvo je bilo veliko manjše od Izraelovega, in se imenuje kraljestvo Judovo s poglavitnim mestom Jeruzalemom.

18. Izraelsko kraljestvo. Asirska sužnost.

Izraelski kralji so bili vsi od kraja hudobni in malikovanju vdani. Že prvi kralj Jeroboam je rekel dve zlati teleti narediti, da bi jih molili. S tem je hotel ubraniti, da bi Izraelci ne hodili v Jeruzalemski templj, se z judi zopet ne poprijaznili in mu odstopili. Njegovi nasledniki so bili še hudobniši, in so še odstudniše malikovanje vpeljali. Vse češenje pravega Bogá je bilo zaterto, in njegovi so se mogli prikrivati ali pa so bili umorjeni.

Dolgo je Bog prizanašal, pošiljal svete može, kateri so jih k spreobrnjenju in pokori opominjali. Pa vse je bilo zastonj. Izraelci s kralji vred so bili čedalje huje razujzdani, in Bogú nepokorni. Zadnjič jih je božja šiba zadela. Salmansar, Asirski kralj je prišel s strašno vojsko, je užugal Samarijo in vse Izraelce v sužnost gnal na Asirsko 722 let pred Kristusom. Ondi so mogli dolgo biti, in veliko terpeti. Velikokrat nimajo ne grižljeja kruha, da bisi lakoto potolažili, ne oblačila, da bi se pošteno oblekli. Veliko so jih pomorili, in njih trupla čez mestne zidove pometáli, da so jih ujedne ptice in divje zveri jedle.

Med Izraelci je pa živel bogaboječ in premožen mož Tobija po imenu. Izraelce v ječah

je obiskaval, jih opominjal in tolažil, in jim milošnjo dajal. Hranil je lačne, oblačil gole, in pokopaval mertve. Kadar je slišal, da kak ubit Izraelec nepokopan na kakem kraju leži, je pustil jed, šel po merliča, ga prinesel domú, in po noči pokopal. Bog pa je njegovo zvestobo ostro skusil. Enkrat pride od pokopavanja truden domú, in pred hišo zaspí. Iz lastovega gnjezda mu pade lastovjeka v okó, in pobožni Tobija oslepí! Pa vse je poterpežljivo preterpel, in se vdal v božjo voljo. Ko je mislil, da je smert že blizo, pokliče sina in mu reče: „Sin spoštuj mater dokler živí, in ne zabi, koliko je zavolj tebe prestala. Bogá imej vedno pred očmi, da ne boš nikoli v kak greh privolil. Dajaj rad vbogajmé. Če imaš veliko, daj veliko; če imaš malo, daj tudi malo iz dobrega serca. Nič ne maraj, moj sin! ubožno sicer živímo; pa veliko dobrega bomo vendar le imeli, če se Bogá bojimo, greha varujemo, in pa prav delamo.“ In sin je odgovoril: „Oče vse bom storil, kar ste mi reklí;“ in je tudi zvesto dopolnil, kar je obljubil. Sčasom je stari Tobija obožal, in ker mu je bil žlahtnik v dalnjem kraju še nekaj dolžan, bi bil rad sina poslal, dolg iztirjat; toda ni si upal brez zanesljivega tovarša. Angel Rafael se mu v podobi mladenča za tovarša ponudi, in ga zvesto spremlja. Po poti si Tobija v reki noge

umiva, kar pride velika riba, angel mu jo reče na suho potegniti; serce, jetra in žole pa shraniti za zdravilo. Vse opravila srečno dokončata, in prideta zdrava in vesela domú, in ž njima tudi pobožna in bogata nevesta Tobijeva — Sara. Po angelovem naročilu pomaže sin očetu oči z ribjim žolčem, in glej! oče spregleda. Vse pade na kolena, časti in hvali Bogá, in od veselja joka. Angel se da spoznati in zgine. Takó Bog svojih zvestih služabnikov nikoli ne zapusti, in njim, ki Bogá ljubijo, vse k dobremu služi.

19. Judovo kraljestvo. Babilonska sužnost.

Kakoršna je bila na Izraelovem, ravno taka je bila tudi na Judovem. Razun nekoliko prav pobožnih kraljev so bili vsi drugi hudobni, in so z ljudstvom vred malikovali. Tempelj v Jeruzalemu je bil zapert in ognjušen, daritve so se opustile, duhovni pravega Bogá so se poskrili. Bog jim je pošiljal preroke, pa niso jih hotli poslušati. Pregarjali so jih, nekatere celó umorili. Naj hudobniši med vsemi kralji je bil Ahac. Bog je dal tudi Judovo ljudstvo sovražnikom v roke, in bilo je ob enem dnevu 120.000 mož, in 200.000 žen, sinov in hčer pomorjenih ali v sužnost odpeljanih. Ecehija je bil sicer pobožen kralj in je lepo

Bogú služil, odperl zopet tempelj poklical duhovne, ter jim ukazal hišo božjo očistiti, in opušene daritve opravljati. Žató je bil Bog ž njim, in ko je enkrat na vojski stiskan k njemu zdihoval, je angel Gospodov še tisto noč 185.000 sovražnikov pokončal, drugi pa so se prestrašili in pobegnili. Njegovi nasledniki pa so bili večidel hudobni malikovavci, in ker nobena svaritev ni več zdala, je zadnjič Bog zažugano kazen poslal. Mogočni Nebukadnecar, Babilonski kralj, je prišel z grozovitno vojsko, je oblegel Jeruzalem, in ga užugal. Sinove kralja Sedekija so vpričo njega umorili, kralju pa oči izkopali, ter ga v železje djali, in v Babilon peljali. Požgali in razdjali so tempelj in kraljevi dvor, razsuli mesto in zidovje, in odpeljali ljudstvo v sužnost, ktera se zató Babilonska sužnost imenuje, ki je terpela sedemdeset let. Zgodilo se je to 588 let pred Kristusom. Prerok Jeremija pa je na grobljah Jeruzalemskega mesta sedel, milo jokal in žalostne pesmi pel sebi in ostalim v tolažbo. Te pesmi so polne naj serčnejšega žalovanja nad storjenimi grehi, polne naj milejših prošinj za odpušanje grehov, in naj gorečniših zdihljejev, da bi se Bog zopet usmilil in pomagal. Zdaj se pôjejo te pesmi véliki teden poslednje dní pri popoldanskih opravilih.

Med sužnimi Judi v Babilonu je živel svet mož in prerok božji z imenom Daniel. S svojo modrostjo se je kralju sila prikupil, da ga je častil kakor svojega naj boljšega prijatla. Babilonci so molili malike, posebno Bela, pred kterega so vsaki dan veliko jedi pokladali, ktere je po noči snedel. Daniel pa je pravil kralju, da je to vse goljufija in sleparija. Kralj mu reče, da naj ga tega prepriča; Daniel peljá kralja v tempelj, ko so ravno Belu na večer kakor vsak dan nekaj vaganov pšenične moke, 40 ovác in šest verčev vina na oltar položili. Daniel in kralj gresta naj zadnja iz tempeljna, in Daniel potrosi vse tla s pepelom, potem kralj vrata z lastnim perstanom zapečati. Drugo jutro odpečatita vrata, in ko kralj zagleda, da je vse snedeno, zavpije: „Velik si, o Bel! in ni je v tebi goljufije.“ Daniel pa se mu nasmeja, ter reče: „Poglej čegave pa so te stopinje?“ Kralj ves ostermi in reče; „Možke, ženske in otroške stopinje so!“ Silno se torej razserdi, in popi mu morajo pokazati skrivne vrata, skož ktere so po noči s svojimi ženami in otroci v tempelj hodili, in malikove darove pojedli in popili. Kralj se razserdi in ukaže vse pope pomoriti, Danielu pa je dal oblast, malika Bela razdrobiti. — Babilonci so tudi kakor Bogá častili zmaja, strašno kačjo pošast. In Daniel reče kralju, ako mu privoli, jo bo umoril brez meča in gorjače. Kralj mu privoli. Daniel tedaj vzame

smole, masti in dlake, vse skupej skuha; zmaj jé in se razpoči. Zdaj reče Daniel pričujočim: „Glejte, koga ste molili.“ Ko Babilonci vse to vidijo in slišijo, se grozno raztogotijo, in silijo kralja, da naj verže Daniela v levnjak. Kralj se dolgo ustavlja, pa ker ga hočejo umoriti, dovoli in Daniela v levnjak veržejo. Šest dni je Daniel v levnjaku, pa levi se ga ne dotaknejo, in Bog ga je čudnovitno živil. Kralj je za Danielom silno žaloval sedmi dan pride in joka ob levnjaku. Ko pa Daniela zdravega med levi zagleda, na ves glas zavpije: „Velik si, Gospod Bog Danielov.“ Daniela ukaže iz levnjaka potegniti, njegove sovražnike pa va-nj pometati, in levi so jih, ko bi trenil, požerli. Zapo-vedal je potém po vsem kraljestvu razglasiti: „Od zdaj naj vsak časti in moli Bogá, kterega Daniel moli; ker on je pravi in živi Bog; njegovo kraljestvo in njegova moč je vekomaj.“ Takó se je razširilo imé pravega Bogá po vsem Babilonskem kraljestvu, ki je bilo neznano veliko.

20. Judje se vernejo v svojo domovino.

Večidel vsi kralji so bili Judom dobri, in so jim dovolili kmetovati in kupčevati; ali pri vsem tem so Judje vedno po svoji domovini hrepeneli. Bog je uslišal njih želje, in kakor jim je že po prerokih obljubil, jih je, ko je 70 let minilo, zopet

nazaj na Judovo peljal. Cir namreč, Perzijanski in Babilonski kralj, je leta 539 pred Kristusom judom dovolil, se v domovino vrniti, in jim je tudi vse svete posode dal, ktere je nekdanj Nebukadnecar iz tempeljna poropal. Njegovi nasledniki so jih celo z denarji podpirali, in takó jim je bilo mogoče, sčasom zopet nov tempelj postaviti in Jeruzalem na novo pozidati. Ljudém, kateri so okoli Samarije živeli, in zraven prave vere tudi nekoliko malikovavskih šeg imeli, judje niso pustili pri zidanju tempeljna pomagati. Samarijani so si tedaj na gori Garicim svoj lasten tempelj sezidali, ali ravno zavolj tega je vstalo naj hujše sovraštvo med Judi in Samarijani ktero je še ob Kristusovem času terpelo; še jedi in pijače eden od drugega niso vzeli. Posebno pa sta o tém času slovela sveta moža Ezdra in Nehemija. Službo božjo v tempeljnu sta lepo vredila, vse bukve svetega pisma zbrala, in zapovedala, da so se zopet vsako soboto v snidnicah brale in razlagale. Ljudje so ji pa tudi radi ubogali, na glas jokali in delali resnično pokoro.

21. Kraljeva palica od Juda vzeta.

Sčasom so Judje zopet v grehe zagazili, in dal jih je Bog v zaslužno kazen zdaj tem, zdaj tem sovražnikom v roke. Naj huji med vsemi je bil

Antijoh, sirski kralj. Privihral je nad Jeruzalem, in ga užugal; vse svete posode je pobral iz tempeljna, in hotel je ljudstvo prisiliti, da bi pravo vero zapustivši malike molilo. Ukazal jim je svinje meso jesti, ktero jim je Bog prepovedal. Veliko Judov, ki so se branili, je bilo pomorjenih. Med temi je bila tudi mati, znana pod imenom Mabejska mati, ktera je imela sedem sinov, in se je ž njimi serčno kraljevemu povelju ustavila. Kralj zapové njo in njene sinove z biči in šibami tepsti. Pa naj starši sin reče: „Vmerjemo raje, kakor da bi božjo zapoved prelomili.“ Kralj se je raztogotil, in reče mu jezik izrovati, ga iz kože djati, in mu roki in nogi odsekati. Potlej ga denejo na razbeljen raženj in živega pečejo. Drugi bratje in mati so mogli gledati. Umerl je stanoviten. Uni pa se niso dali ustrašiti, ampak serčno in veselo je vseh sedem svoje življenje v strašnih mukah Bogu darovalo, naj poslednja je bila mučena mati. Toda Antijoha je kmali zadela zaslužena šiba božja. Bog mu je poslal ostudno bolezen. Živ je začel gniti, červi so mu iz trupla lazili, in grozen smrad je šel od njega, ktereга niso mogli ne on, ne drugi prestat; verh tega ga je še vest zavolj storjenih hudobij strašno pekla. Umerl je brez upanja in tolažbe od Boga zaveržen.

Po njegovi smerti se je sicer Judom nekoliko časa boljše godilo. Premagali so sovražnike

in nekaj časa celo lastne vladnike imeli, iz rodovine Makabejske. Potemci pa so zopet hudobije dopernašali pred Gospodom, in se vedno med seboj prepirali. Bratje so se vojskovali zoper brate, in se med seboj morili, ter so poklicali takrat na mogočnije Rimljane, da bi med njimi razsojevali. Rimljani so se njih dežele polastili, in Judom tujega kralja postavili, Heroda Idumejca, 63 let pred Kristusom.

Takó je prešla kraljeva palica od Judovega rodú, s tem pa je prišel tudi čas, katerega je že očak Jakop prerokoval, zdavno zaželjeni čas obljubljenega in štiri tavižent let pričakovanega odrešenika.

22. Preroki.

Naj žalostnejši časi za Jude so bili gotovo tisti, od kar je bilo njih kraljestvo po Salomonovi smerti na dvoje razdeljeno, in naj večja je bila zdaj nevarnost, da bi se vera v pravega Bogá med njimi celo ne zgubila, ker so jih lastni kralji in sosedni narodi v malikovanje zapeljavali, duhovne pravega Bogá preganjali in morili. Toda Bog je zató skerb, da se to ni zgodilo, ter je hotel dopolniti vse obljube, ktere je storil svetim očakom. V ta namen je obudil ravno v tej dobi naj več svetih mož, kateri so Jude in sosedne narode pred malikovanjem svarili, jih k pokori budili, in v veri v pravega

Bogá podučevali. Tudi so jim v božjem imenu žugali šibo božjo, ako se ne poboljšajo; zlasti pa so jim vedno bolj jasno obljubljenega odrešenika pred oči stavili, da bi ga, kadar bo prišel, ljudje lahko spoznali. V znamenje, da so od Bogá poslani, so delali velike čudeže; in te svete može imenujemo preroke.

V Izraelovem kraljestvu so bili naj imenitnejši preroki: Elija, Elizej in Jona; v Judovem pa: Jzaija, Jeremija, Ecehiel in Daniel.

Ako sedaj vse rečeno še enkrat povzamemo in pomislimo, kakó je Bog že Adamu odrešenika obljubil, in kakó in s katerimi besedami je to obljubo ponavljal, kako in v kakih predpodobah nam ga je od časa do časa pred oči stavil, kako so preroki, kateri so dolgo pred Kristusom živeli, (nekteri štiri, nekteri sedem sto, David celó tavižent let), njegovo življenje in smert popisali: dobimo prelepo, sveto in čudovito podobo, kateri mora obljubljeni odrešenik popolnoma enak biti. O kako se nam mora tedaj serce z veseljem in čudenjem napolniti, in naša duša z globoko hvaležnostjo pred Bogom ponižati, ako to podobo v roke vzamemo, in med vsemi, ki so ob času, ko je bila kraljeva palica od Juda vzeta, od Davidove rodovine še živeli, išemo, komu da bi bila podobna, in potem najdemo, da se

je vse to od besede ravno nad tistim dopolnilo, v katerega mi kakor v svojega odrešenika verujemo in upamo, in katerega, kakor svojega Boga častimo, molimo in nad vse ljubimo — nad Jezusom Kristusom, sinom Marijinim, kateri je torej po vsi pravici na križu izgovoril: „Dopolnjeno je“! (Jan. 19.)

23. Pripravljanje na odrešenika.

Ravno ko je čas prišel, da bi se imel obljubljeni odrešenik prikazati, je bila tudi potreba njegovega prihoda naj večja, pa tudi čas na ta velik prihod čez vse pripraven, da se moramo zastran tega božji modrosti posebno čuditi. —

Potreba odrešenika je bila silno velika. Razun judovskega ljudstva so bili vsi drugi narodi vero v pravega Boga popolnoma zgubili. Kar se je od izvirnega čistega nauka po vesoljnem potopu med raznimi narodi še nekaj časa ohranilo, je bilo zdaj že zdavnej pozabljeno; v naj ostudniše malikovanje je ves svet zabredel. Z vero so zgubili ljudje tudi vso pravičnost in vsakoršino čednost. Kakor povodenj vesoljnega potopa je zdaj grozovitna razujdanost in hudobnost ves svet zakrivala. Jezik se brani vse hudobije izgovoriti, ki so jih malikovavci doprinašali. Zadosti je, ako samo besede sv. Pavla pomislimo, kateri od njih

pravi: „Polni vsakoršine krivičnosti, hudobije, nečistosti, hinavšine, polni zavidnosti, morije, prepira, goljufivosti, brez vse ljubezni, brez vse zvestobe, brez vsega usmiljenja.“ (Rim. 1.) Tako ostudno in grešno je bilo življenje neznabogov ali ajdov, da je celó eden njih modrijanov, Plato, britko izdihnil: Ako Bog sam koga ne pošlje, kateri bi nas podučil, ni upati, da bi se zadržanje človeštva kedaj poboljšalo. — Ne tako globoko, pa vendar tudi v veliko pregrešnost je zašlo ob tem času judovsko ljudstvo. Po babilonski sužnosti niso Judje sicer več malikovali, ampak so se zvesto držali vere svojih pobožnih očakov; pa ta njih vera je bila po večem mrtva. Zanašali so se le na zunanje šege in daritve, za čistost in pobožnost serca pa jim je bilo malo mar. Merzlota v dobrem se je tudi njih duhovnov polastila. Posebno so bili farizeji, skorej zgoli hinavci, v zunanjem neizrečeno ostri, na skrivnem pa razuzdani, krivični, terdoserčni. Za njimi je potegnil veči del ljudstva. Spet drugi saduceji po imenu, so razun peterih Mojzesovih bukev vse drugo sv. pismo zaverгли, niso verovali viših duhov, ne vstajenja mesa, ampak so si sami po svoji termasti glavi svojo lastno vero kovali, in tudi v zunanjem življenju se silo preširno in razuzdano obnašali. Tudi za njimi jih je veliko izmed ljudstva potegnilo. Tako je mera hudobije po vsem svetu do verha pri-

kipela; svet se je, kakor sv. Avguštín pravi, v grehu postaral; in vse pobožne duše so milo s prerokom zdihovale: „Rosite nebesa pravičnega, dežite ga oblaki, odpri se zemlja, in rodi nam zveličarja.“ (Iza. 5.)

Bil je ravno zdaj tudi čas za njegov prihod čez vse pripraven. En sam vladar, namreč rimski cesar Avgust, je po vsem takrat znanem svetu mogočno kraljeval; ni je bilo vojske nikjer, ampak vesoljen stanoviten mir je prebival, ko je imel kralj mirú rojen biti. Lahko so se tedaj oznanovavci sv. vere po vsem svetu razšli, in jo oznanovali vsem narodom. Bile so pa tudi že vse ljudstva na odrešenika nekako pripravljene. Iz asirske in babilonske sužnosti se namreč niso vsi Judje domu vernili, ampak veliko jih je zavolj kupčije po prostranih deželah v Azii in v Afriki se naselilo; prišlo jih je mnogo v Evropo, na Laško in Špansko. Povsod pa so se vere v pravega Boga zvesto deržali; so hodili na božjo pot v Jeruzalemski tempelj, doma pa so imeli svoje shodnice, kjer so se jim sv. pisma razlagale. In ker jih je mnogo že domači judovski jezik pozabilo, je bilo vse sv. pismo že 265 let pred Kristusom v gerški jezik prestavljeno. Po tej poti pa so se ajdje dalej bolj in bolj z judi soznanjali, njih vero spoznávali, tudi njih svete pisma brali. (Ap. dj. 8.) Veliko se jih je dalo celó obrezati in so popolnoma k judovski

veri pristopili, in ti so bili spreobrnjenci imenovani. Ravno iz tega se da razumeti, kako da je bila takrat že po vsem svetu véra razširjena, da bo na jutrovem veliki mož v Judeji rojen, kateri bo kraljestvo vesoljnega sveta prevzel. Ves svet je bil tedaj pripravljen in vse pobožne duše po vsem svetu so se željno na Judovsko ozírale, od kodar se je pričakoval obljubljeni odrešenik, katerega sveto ime je Jezus Kristus; bodi mu čast in hvala vekomaj!

Tretja doba.

*Od Kristusovega rojstva do Konstantina vélikega
312 let po Kr.: doba mučenikov ali preganjana
cerkev.*

24. Odrešenikov prihod.

Žalostna tema neznaboštva je ves svet pokrivala, samo judovskemu ljudstvu je še svetila luč pravega spoznanja božjega, in je kazala vsem bogoljubnim prihod obljubljenega Mesija ali odrešenika. Časi čakanja so dotekli, obljube se dopolnile, noč je minila in dan se je približal (Rim. 13, 12).

Prikazala se je „zgodnja danica,“ prečista devica Marija, kraljeva hči Davidova, in za njo je prisijalo nebeško solnce: Bog in človek Jezus Kristus. Nebo in zemlja se radujeta pri njegovem prihodu. Angeli mu pojo, pastirci ga molijo, kralji mu darujejo. Jeza božja je utolažena, ker se je večna ljubezen včlovečila, nebesa so se zopet do zemlje nagnile, ker je kralj nebeški na zemljo prišel. Dan njegovega prihoda nikoli več ne mine, solnce njegovega razodetja nikdar več ne zajde. „Jaz ostanim z vami vse dni do konca sveta,“ je govoril Kristus (Mat. 28. 20.) Svitloba njegovih nauk prešine vse kraje, vse narode; gorkota svetih čednost oživlja vso zemljo. Vse uči, vse razsvetljuje, vse tolaži, vsem kaže Jezus pot v nebesa, ki so nam zopet odperete. O da bi vse dni svojega življenja po njegovih stopinjah hodili, po njegovih naukih živeli!

25. Življenje Kristusovo.

Spočet od sv. Duha, rojen v Betlehemu od Marije device je bežal pred grozovitnim Herodom v Egipt, po njegovi smerti od ondot vernivši se je rasteł v mestu Nazaret, ljub Bogu in ljudem. Dvanajst let star je prišel s svojimi starši na božjo pot v Jeruzalemski tempelj. Njegovemu govorjenju se je vse čudilo in stermelo. Trideset let star je po

šegi svoje dežele začel očitno učiti. Njegov predhodnik, Janez kerstnik ga je, kakor so govorile prerokbe, v reki Jordanu kerstil. Sv. Duh se je v podobi goloba nad njim prikazal in Oče nebeški ga je očitno pred vsemi ljudmi naznanil za svojega ljubljeneega Sina, nad katerim ima dopadanje. Podal se je v pušavo, se je nam v izgled štirideset dni in noči s postom in molitvijo na veliko delo odrešenja sveta pripravljaj, ter zmagal satana, kteremu je prišel kraljestvo zatret.

Neslišana modrost naukov, ki jih je učil, čudne dela, ki jih je opravljal, so mu trume ljudstva iz vseh krajev privabile. Koderkoli je hodil, so ga množice spremljale; celó v pušavo so ukaželjni za njim hiteli. Nekoliko pobožnih žen in 72 učencev pa se je s posebno ljubeznijo in vdanostjo ž njim sklenilo. Izmed teh učencev si je zvolil 12 apostolov, ktere je z neskončno ljubeznijo, skerbjo in poterpežljivostjo vodil, z besedo in zgledom učil, da bi jih pripravne storil, po njegovi smerti njegovo ime po vsem svetu razglasiti, in s sv. zakramenti vse ljudi in vse narode v nebesa pripeljati. Njih imena so: Peter in Andrej, Janež in Jakop, Filip in Jernej, Tomaž in Matevž, Jakop mlajši in Judež Tadej, Simon in Judež Iškarriot. Pa tudi veliko izmed učenih, bogatih in imenitnih judov se je njegovim učencem pridružilo, kakor Lazar, Nikodem in Jožef arimatejski.

Svetost njegovih nauk, njegovo čisto in neomadežano življenje, ki ga je vsem priporočal, je razkačilo vse hudobneže in terdovratne grešnike; tudi slava in hvala, ki mu je od vseh strani donela, je razserdila častilakomne farizeje, saduceje in pis-mouke, ter je zbudila njih nevošljivost. Zakolnejo se zoper njega, in sklenejo smert nedolžnega jagnjeta. Že tri leta je Kristus učil, in je k velikonočnim praznikom zopet prišel v Jeruzalem. Ljudstvo, ko to sliši, mu hiti naproti. S cvetjem mu natrosijo steze, s palmovimi vejami mu venčajo cesto in razprostirajo svoje oblačila pod njegove noge. Na žebetu osličinem, kakor je bilo prerokovano, jezdi med njimi v Jeruzalem kralj judovski, in vse ljudstvo se raduje in na glas vpije: „Hozana sinu Davidovemu; bodi češen, kateri ide v imenu Gospodovem!“ Tako ga slavijo in spremljajo skoz vse ulice Jeruzalema v tempelj. Spomin tega veselja obhajamo cvetno nedeljo. Zavolj tolike časti, ki se mu je skazala, je pa tudi nevošljivost sovražnikov do verha prikipela, še pred velikonočnim praznikom ga sklenejo umoriti, in ker Jezus ve, da je njegova ura prišla, se jim da radovoljno v roke. Kako je bil za trideset srebernikov izdan, zasramovan, preklet, zaveržen in nevernikom izdan, bičan in s ternjem kronan, pred vsem ljudstvom za nedolžnega spoznan, pa vendar k grozovitni smerti na križu obsojen, to vsi vemo. V petek ob treh po-

poldne je na ves glas na križu zavpil: „Oče, v tvoje roke izročam svojo dušo!“ je nagnil glavo, in je umerl.

On, ki je prišel zmagat greh in smert, ni v grobu strohnell, temuč kakor so preroki od njega govorili, in je sam napovedal, je tretji dan častitljivo od smerti vstal, se je skoz 40 dni večkrat svojim učencem prikazal, jim je zapovedal čakati v Jeruzalemu, dokler ne bojo sv. Duha prejeli, in se je štirideseti dan vpričo več kakor 500 ljudi častitljivo vzdignil v nebesa, kjer sedí na desnici Očeta naš srednik in besednik. Tamkaj nam je vsem, ki se z zvesto ljubeznijo njegovih zapoved držimo, častitljive sedeže pripravil, da, kjer je on naša glava, bomo tudi mi, udje njegovega telesa, v nepopisljivem veselju vekomaj.

26. Nauki in dela Kristusova.

Življenje Kristusovo nam priča, da je v resnici on, v stari zavezi popisani in napovedani odrešenik. Svoje božje poslanstvo in božjo naturo je še posebno skazal: 1. S svojimi nauki; 2. s svetim svojim življenjem; 3. s svojimi čudezi; 4. s svojim prerokovanjem.

Tako slovesno, tako modro še ni nikoli nobeden človek učil in ne bo, kakor Kristus.

On sam je rekel: Več kakor Salomon, je tukej. Vse, kar je v bukvah stare zaveze pisanega in zapovedanega, je poterdil; le podobe, ki so na njega kazale, je rekel, da nehajo. Na te nauke je postavil on svoje neskončno sveto podučevanje. Bolj na tanko, kakor preroki, nas je on učil Boga spoznávat in mu služiti. Razlagal je, da je človek zato stvarjen, da bi živel v svetosti in se zveličal; da pa iz lastne moči tega ne more, ker je po grehu popačen. Učil je, da je on božji Sin, za to na svet prišel, da bi grehe sveta na se vzel; in da bo s svojo smertjo plačal dolg za grehe sveta. Zato je pa tirjal, da mora vsak, kateri hoče njegovega zasluženja deležen biti, v njega, kakor v pravega Boga in človeka, verovati, po njegovih naukih živeti, se pomočkov poslužiti, kakor jih je on izročil, in rabiti sv. zakramente, katerih je sedem postavil. Učil je, da se zveličanje doseže le v njegovi cerkvi rekoč: „Kdor ne verje in ne bo keršen, bo pogubljen.“ — Poglavitno zapoved svoje cerkve je postavil ljubezen: „Ljubi Boga čez vse, svojega bližnjega, kakor sam sebe.“ Prekletel je hinavšino in zaverigel zgoli zunanjo pravičnost; le to Bogu dopade, kar iz serca izvira, in je njemu v čast storjeno. Le dvojna pot pelja v nebesa: pot nedolžnosti in pokore. — Te tako imenitne nauke pa jo učil večidel v prilikah, ktere je lahko vsak

umel in pomnil. Take prilike so: od semena, ki je na razno zemljo padlo; od morskih biserov; od mreže; od kralja, ki je hišnika na račun poklical; od hišnega očeta, ki je delavce v vinograd klical, od ljulike med pšenico; od zgubljenega sina itd. Obširno popisano stoji vse to v štirih evangeljih, kakor so jih popisali ss. Matevž, Marka, Luka in Janez.

Sveto je bilo življenje Kristusovo; celó svojim naj serditišim sovražnikom je mogel reči: Kdo izmed vas me more greha obdolžiti? Učil je pot popolnosti, pa je tudi sam po nji hodil, ter gorovil: „Jaz sem pot, resnica in življenje, nobeden ne pride k Očetu, kakor po meni.“ Vse njegovo življenje je bilo gola dobrota in izgled naj lepših čednost, naj gorečnije ljubezni do Boga in bližnjega, ponižnosti, usmiljenja in poterpežljivosti. Njegovo veselje je bilo, voljo nebeškega Očeta storiti in bližnjemu pomagati.

Jezus je delal čudeže ljubezni in vsega-mogočnosti, kakor nobeden božjih prerokov pred njim: čudeže 1. nad mrtvo naturo, ter je spremenil vodo v vino; je zapovedal morju in vetrovom, in je veliko tisoč ljudstva z malo kruhi nasitil; 2. nad ljudmi, ter je brez števila ljudi ozdravil, pogosto celó daleč proč od njih le s samo besedo; 3. celó mrtve je oživil, kakor mladenčca Najmskega, hčer Jajrovo in svojega prijatla Lazara.

Svojo božjo vsegavednost je pokazal Jezus s prerokovanjem. Vedel je skrivne misli vseh ljudi, postavimo: misli hinavskih farizejev, misli svojih učencov; poznal je življenje vsakega človeka, kakor postavimo življenje Natanaela in Samarijanske žene, ki ju ni še nikdar vidil. Prerokoval je prihodnje reči: svoje terpljenje in smert, nezvestobo učencov, izdajstvo Judežev, tajbo Petrovo; svoje vstajenje, vnebohod in prihod sv. Duha. Solze je tudi točil nad Jeruzalemskim mestom, in na tanko popisal njegov strašen konec, da ne bo kamen na kamnu ostal. Njegova cerkev se bo po vsi zemlji razširila, in ostala do konca sveta; sovražniki jo bodo sicer naletavali, pa je nikoli zmagali; zakaj: „jaz ostanem z vami, je rekel, vse dni do konca sveta.“

Naj lepše pa je pokazal Jezus svojo ljubezen in naj večí čudež je storil pri zadnji večerji. Jedel je s svojimi apostoli velikonočno jagnje, po Mojze-sovi postavi, in s tem je bila končana stara zaveza. In zdaj je vzel v svoje roke kruh in vino, je blagoslovil obedvoje ter rekel: To je moje telo; — to je moja kri. Kar je storil kervavo na križu, je storil tukej ne kervavo. Samega sebe je daroval nebeškemu Očetu v spravo za naše grehe, naš odrešenik, vérnim pa v hrano večnega življenja, naš zveličar. S tem je storil novo in večno zavezo, zavezo mirú in sprave

med ljudmi in Bogom. Bog in človek Jezus Kristus ne živi zdaj kar na desnici Očetovi v nebesih, ampak tudi pri nas in med nami na zemlji. On prebiva v naših cerkvah, stanuje na naših oltarjih, zakaj; Njegovo veselje je, biti pri otrocih človeških (Modr. 8. 31). Noč in dan nas čaka, da bi k njemu prihiteli, ga pozdravili in molili, mu svoje reve potožili, ga milosti prosili; ga pri sv. maši Bogu Očetu darovali in v sv. obhajilu v hrano večnega življenja prejeli: „Kdor je tega kruha, bo živel vekomaj.“ O kako svete so naše cerkve! — Ti pa bodi češen in hvaljen v presvetem zakramentu Kristus Jezus naša sladkost in naša ljubezen!

27. Prihod sv. Duha; djanje apostolov.

Binkoštno nedeljo se je dopolnila prerokba stare zaveze in obljuba Kristusova, ter je prišel čez apostole sv. Duh, in jih napolnil s svojimi darovi. Razsvetljeni na pameti, močni v volji in obdarovani s čudovito znanostjo raznih jezikov so začeli poprej boječi ribči zdaj brez strahú pred vsemi ljudmi Kristusa oznanovati. Naj poprej in v imenu seh je povzdignil sv. Peter svoj glas, in že na prvo pridigo se jih je 3000 spreobernilo in dalo

kerstiti. Bili so iz raznih krajev Azie, Afrike in Evrope, in domu vernivši se, so slišane nauke in videne čudeže tudi v svojem kraju razglasili in apostolskim pridigarjem že pot pripravili. Pridige apostolov pa so spremljali veliki čudeži. Ko gresta Peter in Janez v tempelj, zagledata 40 let starega od rojstva hromovega moža, ki je milošnje prosil. Peter ga pogleda ter reče: „Zlata in srebra nimam; pa kar imam, ti dam: V imenu Jezusa Kristusa Nazarenskega vstani in hodi!“ Pri tej priči je zdrav in vesel vstal in šel ž njima v tempelj. Vse ljudstvo je stermelo in hvalilo Boga, in število vernikov je še tisti dan na 5000 dorastlo. Sovražniki apostolov so z zobmi škripali, jih zgrabili in vergli v ječo; pa iz strahú pred ljudstvom so jih zopet izpustili, ter jim prepovedali od Jezusa govoriti; pa Peter v imenu vseh jim slobodno odgovori: „Sodite sami, ali je bolj prav Boga ali vas bógati? Mi ne moremo molčati, ako nam Bog zapové govoriti.“ Brez strahú učijo in število vernikov se množi čudovito, posebno ker so tolike čudeže delali, da so ljudje celó bolnike na ulice polagali, da bi jih senca Petrova, ko bo memo šel, zadela. In vsi, ktere je njegova senca zadela, so ozdraveli. Zopet jih tedaj zgrabijo in jih veržejo v ječo; pa ko jih pred sodbo zakličejo, najdejo ječine vrata zaperte, med tem ko apostoli, po angelu rešeni, že v tempeljnu učé. Na to se sovraž-

niki toliko raztogatijo, da jih sklenejo pomoriti, pa eden izmed farizejev, Gamaliel po imenu, jim reče: „Pustimo jih: ako je njihovo početje človeško delo, bo samo od sebe razpadlo; ako je pa božje delo, ga mi ne moremo vničiti.“ In zares! on je prav govoril. Sv. cerkev, ktere udje smo mi, je delo božje, ne svet, ne pekel je ne more zatreti. Terdovratni judje pa s tem svetom niso bili zadovoljni. Apostole so za zdaj dali sicer le kar do kervi bičati in jih po tem izpustili, pa le zato, da bi pripravnišo priliko našli, jih umoriti; vernike pa so začeli z vso silo in grozo preganjati.

Pervi je za Kristusa smert storil sv. Štefan, zato tudi njegov god precej po prazniku rojstva Kristusovega obhajamo. Ker apostoli niso mogli vseh služeb v cerkvi sami opraviti, so si z molitvijo in pokladanjem rok izvolili posebne može, diakone imenovane, kateri so nižja opravila opravljali, zlasti pa pridigovati pomagali. Naj imenitnejši med temi je bil sv. Štefan, Ko je pa Štefan serčno od Kristusa govoril, in terdovratnost judov ostro svaril, ga zgrabijo, vlečejo pred mesto, in ga pobijejo s kamenjem, med tem ko je vidil nebesa odperta in je molil: „O Jezus! sprejmi mojo dušo! in nikar jim tega v greh ne šteje!“ Naj serditejši med njegovimi sovražniki pa je bil Savel, mlad, učen, bogaboječ, pa od strasti slep farizej, kateri je druge v njegovo smert šuntal. On je celó

v daljni Damask hitel vernikov preganjat. Na poti pa ga neznana svetloba obsije, da ves omamljen s konja pade. Glas zasliši iz nebes: „Savel! zakaj me preganjaš? In Savel v strahu popraša: „Kdo si ti?“ Glas na dalej: „Jaz sem Jezus, katerega preganjaš!“ Savel praša dalje: „Kaj hočeš, da naj storim?“ In glas odgovori: „Pojdi v mesto, tam ti bo povedano, kaj da stori.“ In od te ure je bil Savel slep. V mesto ga pripeljejo, Bog pobožnega Ananija k njemu pošlje; ta ga je podučil in kerstil in takrat je Savel, v prihodnje Pavel imenovan, zopet spregledal. Pozneje so apostoli nanj roke položili in ga v apostolsko službo posvetili; in ker ga je Kristus sam poklical, kakor druge apostole, se tudi on apostol imenuje. Od zdaj za naprej je bil on naj gorečnji oznanovavec Kristusov. Ne dá se ne izreči, ne popisati, koliko je terpel med judi in neverniki. Terpel je kakor sam pravi: lakoto in žejo, mraz in vročino, večletno ječo in verige; bil je do kervi bičan, skorej do smerti kamnjan, prehodil je nezmérno veliko sveta, in povsod je sv. evangelj oznanoval,

Kjerkoli so apostoli zlasti po mestih novo družbo vernikov zbrali, so ji lastnega škofa za voditelja dali, kateri je po tem mašnike okoli po deželi pošiljal. Vendar so pa tiste cerkve, pri katerih so apostoli sami svoj sedež imeli, vedno neko prednost pred drugimi ohranile,

in so bile tako rekoč matrne cerkve, škofje pri teh cerkvah pa so bili pozneje patriarhi imenovani. Naj imenitniše med temi so bile v Jeruzalemu, poznej v Antiohii, kjer so se verniki naj poprej začeli kristjani imenovati, in v Rimu. V naših krajih je ta čast zadela Oglejsko cerkev blizo Gorice, ktero je evangelist Marka ustanovil; zdaj pa se Beneški škof od te cerkve patriarh imenuje.

Kmali pa je huda razpertija med kristjani vstala, ker so judje v kristjane spreobrnjeni terdili, da se mora tudi v keršanski cerkvi vsa Mojzesova postava z vsemi obredi (šegami) deržati. Tedaj se je več apostolov v Jeruzalemu z drugimi škofi vred zbralo, ker so, kakor jim je Jezus obljubil, v imenu sv. Duha razsodili, da Mojzesova obredna postava kristjanov ne veže. Pri tem zboru je bil sv. Peter predsednik in je prvi govoril. Taka zbirališa škofov pod predsedništvom rimskega papeža, ki so namestnik sv. Petra, se imenujejo vesoljni cerkveni zbori. V teh zborih govori sam sv. Duh; zato vse to, kar se v njih sklene, ravno tako velja, kakor da bi nam sam Bog z nebes oznanil, zakaj Kristus je obljubil; „Prosil bom Očeta, in dal vam bo (namesto mene) drugega tolažni-

ka, kateri bo vedno pri vas ostal, Duha resnice.“ Takih vesoljnih cerkvenih zborov se je do zdaj že 21 v naši sv. cerkvi obhajalo.

28. Razdjanje Jeruzalema. Smert apostolov.

Le malo judov se je keršanski veri pridružilo; njih veči del je terdovraten ostal, ter le posvetnega, mogočnega odrešenika pričakoval, kateri bi jih Rimske sužnosti rešil, in nad vse druge narode povzdignil. Zato so dalje bolj Rimljanom nagajali, po krivih prerokih zapeljani, poslednič pa so jim v velikem vesoljnem puntu pokoršino celó odrekli, in več tavžent Rimljanov pomorili. S tem so serdito Rimsko vojsko nad se priklicali, ktere se je Bog poslužil, da se je za nedolžno kri svojega Sina nad judi zmaševal. Kar svet stoji, še tolike stiske in reve ni bilo, kakor pri razdjanju Jeruzalema. Ravno ob velikonočnih praznikih, ko je tujih romarjev vse po mestu mergolelo, leta 69 po Kristusu, je Tit, Rimskega cesarja sin, z mogočno ojsko

Jeruzalem obdal, da nobeden ni mogel ne noter ne vun. Strašna lakota je v mestu vstala; neka mati je celó svoje lastno dete spekla in jedla. Za lakoto je prišla kuga in v poltretjem mesecu so le kar pri enih vratih 115,000 merličev iznosili; 600,000 pa so jih čez zid pometáli in hiše so jih bile vse natlačene. Rimljani ne morejo več tolike gnjusobe gledati, s strahovitim napadom se lotijo mesta, in ga zmagajo z grozovito morijo in požigom. Serdit vojšak verže gorečo bakljo v tempelj, in mahom je vse v plamenu. Tit si je prizadeval tempelj oteti ter ogenj pogasiti, pa vse je bilo zastonj; sam je spoznal, da tega ni storila njegova roka, ampak roka serditega Boga. Kakor je Kristus prerokval, se je zgodilo: še kamen ni na kamnu ostal. Izmed vjetega ljudstva je bilo še veliko pokončanih in na križe obešenih, 97.000 pa v sužnost prodanih. Vsi drugi so se po vsem svetu razškopili, in so še dan današnji žive priče božje pravice nad terdovratniki in resnice keršanke vere.

V tem času je pa tudi apostolom čas življenja došel, in Bog jih je poklical na zaslužen plačilo. Pervi njih je smert storil sv. Jakop, Janezov brat, kterega je dal Herod ob glavo djati. Sv. Jakop mlaji, Jeruzalemski škof, je bil leta 64 zverh tempeljna

veržen, kamnjan in po tem s kolom do smerti pobit. Sv. Peter in Pavel sta ob enem v Rimu smert storila leta 67. Pervi je bil z glavo navdol križan, drugemu je bila glava odsekana. Sv. Andrej je evangelj oznanoval po sedanji Turčii in Rusii. Bil je obsojen k smerti na križu, na katerem je še dva dni živel, in dotlej Kristusa oznanoval, dokler ni duše iz sebe dal okoli leta 70. — Sv. Tomaž je prišel do Perzije in Indije, in ondi je bil s pušico preboden. — Sv. Jernej je obhodil Indijo in Arabijo. Njemu so kožo živemu oderli in glavo odsekali. — Sv. Matevž je učil po Zamorskem; med sv. mašo so ga zgrabili in neusmiljeno umorili. — Sv. Šimon je obhodil Egipt in severno Afriko; njega so z žago prerezali. — Sv. Judež Tadej je učil ob Sredzemskem morju v Azii; njemu so glavo odsekali. — Sv. Matija, na mesto Judeža Iškariota izvoljen, je učil zlasti ob Černem morju; njega so kamnjali in mu s sekiro glavo odsekali. — Sv. Lukež, evangelist, je pridigoval po Laškem in Dalmatinskem; on je v groznih mukah svojo dušo izdihnil. — Sv. Marka, evangelist, je učil okoli jadranskega morja, zlasti v Ogleju, potem v Egiptu, kjer je poslednje

leta v Aleksandrii živel. Na veliko noč med sv. mašo so ga neverniki zgrabili, zvezali, in dva dni po ulicah po kamnju okoli vlečili. Tla in kamnja so bile od njegove kervi pobarvane, sem tertje so ležali kosi njegovega mesa. V tem terpljenju je izdihnil svojo sv. dušo. — Vse je preživel sv. Janez, ljubček Jezusov. Bil je v Rimu v posodo vrelega olja veržen, pa zdrav je v njem ostal, in na otok Patmos poslan, kjer je skrivno razodetje pisal. Pozneje je živel še veliko let v Efezu v Azii kakor škof, kjer je v visoki starosti mirno in veselo v Gospodu zaspal. Tukaj je še opomniti smerti Jezusove matere Marije. Med tem ko je Jožef, rednik Kristusov, že ob času njegovega življenja umerl, je Marija še kakih 15 let po njegovem vnebohodu živela, in se deržala sv. apostola Janeza, kateremu jo je Jezus na križu izročil z besedami: „Sin, glej, tvoja mati!“ Na veliki Šmaren (veliko Gospojnico ali veliko mašo) obhajamo god njenega vnebovzetja; god sv. Jožefa pa 19. marca.

29. Razširjanje cerkve v ti dobi.

Življenje prvih kristjanov.

„Dober pastir da življenje za svojo čedo,“ je učil Kristus. Ta nauk so zvesto dopolnili njegovi prvi oznanovavci. „Pojdite po vsem svetu in učite vse narode,“ jim je ukazal, in tudi ta ukaz so neutrudni v vsakošnem pomanjkanju in groznem terpljenju do smerti dopolnovali. Od solnčnega izhoda do zahoda, od juga do severa so obhodili, kakor smo zgorej vidili, neizmerno veliko svetá. Kakor so storili oni, so storili tudi, njih nasledniki, in že v ti dobi je bila cerkev tako daleč razširjena, da je sv. Justin že v drugem stoletju pisal: „Ni ga ljudstva, ne med divjaki, ne med omikanimi, kjer bi se v imenu križanega Jezusa Očetu in Stvarniku sveta molitve in zahvale ne darovale.“

Posebno veliko je pa k temu primoglo sveto življenje prvih kristjanov. Bili so vsi eno serce, ena duša; polni ljubezni med seboj, kakor bratje in sestre. Revežev med njimi ni bilo; zakaj kar so premožni čez potrebo imeli, so prinesli apostolom, kateri so milošnjo po diakonih med uboge delili. Sploh je bilo njih

življenje čisto, pohlevno, krotko, poterpežljivo v preganjanju in terpljenju. Niso vezali svojega serca ne na čast, ne na bogastvo, ne na lepoto in drugo nečimernost svetá. Živeli so sicer na zemlji, pa njih misli so bile v nebesih. Celo neverniki so se jim čudili, ter pogosto govorili: „Glejte! kako se ljubijo, in kako so pripravljeni eden za drugega umreti.“ Posebno so se malikovavci marternikom čudili: „To mora zares nebeška resnica biti, so djali, za katero so s takim veseljem pripravljeni vse dati, vse terpeti.“ Verh tega, ker so se prvi kristjani toliko srečne v Jezusovi veri čutili, zato si je vsak prizadeval, še tudi drugim ljudem to srečo nakloniti, in s sv. vero jih seznaniti. Kupec na svojih daljnih potih, vojšak med svojimi tovarši, spreobrnjeni modrijani v svojih šolah, sužnji v hišah svojih gospodarjev, žene pri svojih možéh in otrocih, z eno besedo, vsak v svojem stanu in poklicu je bil oznanovavec sv. vere Kristusove.

30. Prednost Rimske cerkve in Rimskih papežev.

Kakor ima truplo veliko udov, pa so vsi udje med sebo v zvezi, in kakor se žile po

vsem truplu raztekajo, pa se zopet vse v sercu snidejo, kjer je središe življenja: ravno tako se je tudi sv. cerkev, kakor smo ravno vidili, po vseh krajih sveta razširila; vendar pa je zmirom le ena edina cerkev ostala, ker so se vedno vse žile, po katerih se je živa voda sv. vere po vsem svetu raztekala, v enem sercu shajale. To serce sv. cerkve, vir večnega življenja, je Jezus Kristus sam, kateri je govoril: „Jaz sem z vami vse dni do konca svetá.“ Pa on sedi zdaj na desnici Očetovi, in je neviden poglavar cerkve. Ker je pa vidno cerkev postavil, ktera se kakor mesto na hribu vsem narodom te zemlje kaže, ji je dal tudi vidnega poglavarja. Izmed svojih apostolov je izvolil za poglavarja in višega pastirja vse cerkve sv. Petra. Na njega je kakor na skalo svojo cerkvo zidal, njemu je dal pastirsko oblast nad jagnjeta in ovce, njemu je še posebej izročil ključe nebeškega kraljestva, in za njega je posebej molil, da bi njegova vera nikoli ne pešala, in da bi sam terden v veri tudi svoje brate poterjeval. Kakor p e r v e g a med seboj so ga tudi apostoli po Kristusovem vnebohodu vedno častili in se mu podvergli, pa tudi on sam si je bil svojega poklica in svojih pravic dobro svest, ter se je vedno kakor pervaka med njimi obnašal. Sv. Peter je

kakor škof v Rimu živel in tamkej umerl. Čast in pravice, ktere je bil Kristus njemu izročil, so tedaj za njim dedovali Rimski škofje, ki jih p a p e ž e imenujemo. To se je tudi od nekdej v sv. cerkvi spoznalo in verovalo. Že sv. I g n a c i, učenec sv. apostola Janeza, imenuje Rimsko cerkev prednico zveze ljubezni, to je sv. cerkve. Sv. C i p r i j a n piše: „Na Petra je vsa cerkev vstavljena; svoje predstvo je on pa na Rimsko cerkev prenesel. Zato je škofijski stol v Rimu Petrov stol. Cerkev v Rimu je prva in naj imenitnejša; ž njenim škofom morajo biti vsi drugi škofje v zvezi.“ Sv. H i e r o n i m pravi: „Kdor z rimsko cerkvijo ni zvezan, je zunej cerkve.“ In sv. A v g u š t i n govori: „Sodba iz Rima je sodba vse cerkve; kdor je v Rimu odveržen, je odveržen po vsi zemlji.“

31. Pregarjanje cerkve.

Sv. cerkev je v kratkem času iz malega zerna veliko drevo izrastla, polno naj lepšega cvetja. Pa Bog je hotel oestro skusiti zvestobo svoje neveste, in ji je že zgodej priložnost dal, belo oblačilo kerstne nedolžnosti

in nedolžnega veselja z rudečo barvo kervavega mučeništva okinčati. Cerkev keršena v vodi s sv. Duhom, je prejela zdaj tudi kervavi kerst. Komaj je namreč Jeruzalemski tempelj v prah zibnil, in je cerkev pri judih pokoj dosegla, so se že neverniki z vso močjo in strahovitostjo zoper njo vzdignili. Jeli so kristjani nevernikom kaj hudega storili? Ničesar; marveč so jih ljubili, jim pomagali, za nje molili; nevernim gosposkam pa so bili v vseh posvetnih rečeh pokorni in zvesti. Zakaj so jih tedaj preganjali? Odgovor se najde v besedah Kristusovih: „Kdor hudo dela, sovraži luč.“ Jan 3, 20. Neverniki, skoz in skoz mesenim strastim vdani in sužni, z naj ostudnišimi pregrehami vsi oskrunjeni, v hudobijah postarani in oterpnjeni, niso mogli gledati čistega in svetega življenja kristjanov in poslušati pridig od nedolžnosti in pokore, da bi jim ne bila vest začela njih pregreh ostro očitati. Zato so sklenili, vse kristjane pomoriti, da bi svojo zbujeno vest zopet potolažili. Začeli so tedaj vseh nesreč, ki so se jim prigodile, kristjane dolžiti, ter so rekli, da jim zato njih bogovi lakoto, kugo, potrès, povodenj in druge stiske pošiljajo, ker jih kristjani zaničujejo. Razun tega so jih še malikovavski duhovni zoper kristjane šuntali, in neverski cesarji so menili, da bo

cesarstvo razpadlo, ako se bo bogovom dolžna čast vzela.

Pervi cesar, ki je cerkev preganjati začel, je bil Nero, mož divjega, neusmiljenega serca in gerdega zaderžanja. Od tega časa, od leta 64 do leta 312 je s kratkim prenehanjem pod nekterimi boljšimi cesarji, cerkev vedno preganjanje terpela. Koliko kervi je v tem dolgem času izteklo, koliko kristjanov, otrók, mladenčev in devic, mož in žen in sivih starčkov je bilo pomorjenih, se ne dá dopovedati, in pero se brani pisati, kako grozovite muke so si neverniki izmišljevali. V smradljive ječe in podzemlske jame so jih zapirali, v težke verige vklepali, do smerti jih izstradovali; v vodah so jih topili, s sekiro jim glave sekali, s pušicami jih streljali, na križe obešali, divjim zverinam metali. Na tezavnice so jih napenjali, do belih kosti s šibami topli, zobe jim izbijali, iztikali oči, jezike izderali, roke in noge odsekovali. Z grebeni so jih po vsem životu tergali, z gerečimi bakljami od strani žgali, rane jim s soljo in jesihom huje delali, jih po ostrih čepinah vlačili, na roših jih pekli, za noge obešenim spodej počasen ogenj kurili, za noge med vkup sklonjene drevesa privezovali, da so bili potem raztergani, na kole poleg cest so jih natikal, s smoljo mazali in zažigali, da so jim po noči namest svetilnic svetili. In terpinčenje se je tako ravnało, da niso nagle smerti umerli, temuč dolgo časa,

večkrat po več dni ponavljane bolečine so terpeli, da bi njih stanovitost omagala.

In da pri vsem tem in tolikem preganjanju in terpljenju kristjani od vere niso odstopili, in cerkev ni bila zaterta: marveč, ako je število kristjanov toliko bolj rastlo, kolikor bolj so jih preganjali, tako da, ko so enega kristjana mučili, je pogosto po deset in še več nevernikov na glas za sv. kerst prosilo, in se trinogom v mučenje ponudilo, in se je med kristjani celó pregovor začel: **Krí mučenikov je seme kristjanov;** — kaj se iz vsega tega učimo? Kaj drugega, kakor da sv. keršanska vera, kakor jo sv. Rimska katoliška cerkev uči, ni človeško delo, ampak božje delo, da je zidana na skalo, ktere ne bodo zmagale vrata peklenska; da Kristus svojo nevesto ljubi in varuje, kakor punčico svojega očesa — On, ki je učence tolažil rekoč: „Na svetu bote sicer bridkost imeli, pa zaupajte; jaz sem svet premagal.“ Jan. 16, 33.

32. Zgledi življenja Svetnikov.

Naša cerkev se sveta imenuje, zato ker je njen začetnik svet, ker k svetosti napeljuje in ker je vsigdar imela ude, ki so sveto živeli in sveto umerli, in katerih svetost je Bog ali že v življenju

ali po smerti s čudeži spričal. Imenujemo jih svetnike, ktere nam je cerkev v izgled postavila, da bi njih življenje posnemali, jih častili, in se njih prošnji priporočali. Tudi se vsakemu kristjanu pri sv. kerstu ime svetnika da, katerega potem svojega godovnjaka (patrona) imenuje in časti.

Svetniki v prvi dobi kristjanstva so bili večidel vsi mučeniki, zato tako imenovani, ker so v terpljenju in s kervavo smertjo resnico svete Jezusove vere pričali. Izmed njih nebrojnega števila tukaj le nekatere bolj znane v izgled postavimo, in sicer moškega spola.

1. Sv. Ignaci je bil učenec sv. apostola Janeza in škof Antijohiski. On si je mučeniško krono toliko želel, da se je, ko so ga k smerti obsodili, silno razveselil, ter molil: „Zahvalim te, o Gospod! da me vrednega storiš, s tvojim apostolom Pavlom v železje zakovanim biti, in drugega ne želim, kakor da bi me zveri raztergale.“ Ko so hotli kristjani pri cesarju za njega prositi, jim je pisal, „Ne branite mi v smert iti. Ogenj, križ, zverí, vse bolečine naj planejo v mene, ne bojim se: zakaj ljubše mi je umreti za Jezusa Kristusa, kakor biti kralj sveta. Ne maram za jed, moja jed je telo Jezusa Kristusa; ne maram za pitje. moje pitje je kri Jezusova.“ V Rimu so ga levi raztergali, le nekaj debelejših kosti je ostalo, ktere so kristjani spoštljivo pabrali, in v Antiohijo prenesli. Tudi so krist-

jani iz Rima v Antiohijo pisali: „Naznanili smo vam dan njegove smerti, zato da se bomo vsako leto zbrali, njegov spomin obhajali, v zaupanju, da bomo tudi njegove krone deležni.“ Iz tega vidimo, da so že v prvi cerkvi svetnike in njih ostanke (svetinje) častili, njih godove obhajali, in pri sv. maši njih spomin imeli.

2. Sv. Polikarp škof, že siv starček, je bil siljen Kristusa preklinjati, pa je odgovoril: „Že šest in osemdeset let Kristusa služim, pa nikoli mi nič žalega ni storil, kako tedaj bi mogel tistega preklinjati, kateri me je odrešil?“ Na germado so ga h kolu privezali in spodej kurili; ker se ga pa ogenj ni dotaknil, mu je vojšak z mečem serce prebodel.

3. Sv. Mohor škof in sv. Fortunat diakon sta bila v Ogleju ob glavo djana. Sv. Mohor učenec sv. Marka, je bil prvi Oglejski škof, kateri je po naših krajih sveto kerš. vero oznanoval. Kranjska dežela ta svetnika ko svoja prva pripomočnika časti.

4. Sv. Lovrenec, diakon je vse svoje in cerkveno premoženje med uboge razdelil, da bi ga lakomni cesar ne poropal. Vprašan, kje so cerkveni zakladi, pripelja dolgo versto ubogih, slepih, kruljevih, in drugih sirot, ter reče poglavarju: „Glej, polno dvoriše zlatih in srebernih posod in dragih kamnov. Zlato in srebro, ki ga ti želiš, je slaba zapeljiva ruda; pravo zlato pa je božja luč

— Jesus Kristus, katerega učenci so ti-le ubožci.“ Poglavar ves serdit je ukazal serčnega mladenča na razbeljen roš pripeti in polagoma na žerjavei peči. Na eni strani ves pečen, reče mirno grozovitnežu: Ukaži me obrniti, da bom od obeh strani pečen; potem pa si kosec odreži in jej, ako se ti poljubi.“ Potem je oči obrnil k nebesom, je molil, da bi se vse Rimsko mesto k pravi veri spreobrnilo; in ko je odmolil, je mirno zaspal v Gospodu.

5. Sv. Juri, v jutrovih deželah domá, je bil pobožen vojšak in je na ravnost cesarja svaril, kako hudo dela, da nedolžne kristjane preganja. Cesar se razjezi, ukaže ga s kolom tretji, na tezavnico napeti in neusmiljeno mučiti; ker se pa ni dal premotiti, so mu glavo odsekali. Na podobah ima sv. Juri pri sebi grozovitno pošast, katero s sulico prebada. Ta pošast pomeni greh, katerega je sv. Juri sulico sv. vere premagal.

6. Sv. Pankrac, od neverskih staršev rojen, se je dal štirinajst let star kerstiti. Kmali potem ga zgrabijo in z dobrim in hudim skušajo premotiti. Pa serčno je odgovoril cesarju: „Ne misli, o cesar! če sem ravno mlad, da bi tako nespameten bil, kaj takega storiti. Tvoji bogovi so goljufi in zapeljivci; sramota in greh je njih častiti. Na to so ga ob glavo djali, njegova sveta duša pa je bila med angele vzeta.

Akoravno so bili v ti dobi v naših krajih še večidel malikovavci, je bila pa vendar že keršanska vera tudi tukej znana, in je že tudi svoje škofe, kmali tudi svoje mučenike imela, izmed katerih opomnimo:

7. Sv. Florijana, pobožnega vojšaka na zgornem Avstrijanskem. Ko mu je trinog smert žugal, je rekel: „Ti imašle mojeteló v oblasti, moje duše pa ne; čez njo ima le Bog oblast.“ Na to ga je ukazal neusmiljeno pretepati in z grebeni tergati; ker je bilo pa vse zastonj, so mu kamen na vrat obesili in ga utopili. Kristjani ga zato posebnega pomočnika zoper nevarnost ognja časté.

8. Sv. Kvirin je bil škof v mestu Sisku na sedanjem Horvaškem, kjer se Kolpa v Savo izteka. Že sivemu starčeku je neverni poglavar rekel: „Nerad bi te starega moža mučil, daruj tedaj malikom, da boš živel v miru.“ Ali sv. Kvirin mu je odgovoril: „Zakaj boš moji starosti pregledoval? Moja zvestoba Bogu bo premagala vse bolečine.“ Potem so ga hudo mučili, poslednjič pa mlinski kamen mu na vrat obesili in ga vergli v vodo. Pa kamen je verh vode plaval, kakor lahko peresce, med tim ko je Kvirin vernim in nevernim, ki so ob vodi stali, neprenehoma pridigoval. Potlej je Boga prosil, naj ga iz sveta vzame in je utonil.

9. Sv. Viktorin je bil prvi škof Štajerskih Slovincov, in je imel svoj sedež v Ptujskem

mestu. Bil je rojen Gerk, visokoučen mož, kateri je veliko slovečih knjig spisal. Leta 303 je svojo kri prelil za sv. vero.

10. Sv. Maksimilijan je bil rojen v Celju. Bil je neizrečeno usmiljen do ubogih, med ktere je vse svoje veliko premoženje razdajal. Podal se je v mesto Lavrejak blizo Denare, ktere mesto je bilo takrat s Celjem v eni deželi, ki se je Norikum imenovala. Lavrejačani so ga za svojega škofa izvolili, ako ravno se je branil tako težke službe. Vsemu dobremu zvest in neutruden je 27 let Lavrejaško cerkev vodil, pa serce ga je bolelo, da so mnogi izmed njegovih rojakov v Celju še malikom darovali. Posebno je malik Mars, bog vojske, tukej imeniten tempelj imel, kteremu darovati je neverski poglavar vsem kristjanom zapovedal. Sv. Maksimilijan pride, in gre naravnost pred poglavarja, kristjanov zagovarjat. Ali zgrabijo ga, in ker se brani maliku darovati, ga ženejo na morišče zunaj Celja, kjer zdaj stoji, sv. Maksimilijana cerkvice in mu glavo odsekajo, okoli leta 284. Pobožne Celjanke so njegovo telo skrivaj pokopale, in še kažejo studenec, kamur se je njegova sveto glava zatekala. — V Terstu je bil v tem času sv. Just v morju utopljen; in veliko drugih po vseh krajih zarad Kristusa pomorjenih, katerih sveta imena so zapisana v bukvah življenja.

33. Zgledi življenja Svetnic.

Kakor moški spol šteje veliko svetih marternikov v prvi dobi, ravno tako je tudi ženski spol z žlahnim vencom svetih mučenic vsake starosti in vsakega stanú bogato okinčan. Tudi izmed njih velikega števila le nektare bolj znane v zgled postavimo.

1. Sv. Neža je posebno malim deklicam lep izgled, kako se jim je zapeljivega sveta varovati in že v mladih letih popolnoma Jezusu darovati. Komaj trinajst let stara, je zálega obraza toliko dopadla imenitnemu nevércu, da jo je hotel v zakon imeti. Pa ona, ki se je bila že Jezusu za vselej zaročila, se mu je serčno ustavila rekoč: „Jezus Kristus je moj ženin, kterega mati je devica, kteremu angeli služijo, ki je lepši, ko solnce in luna. On je moj in jaz sem njegova. Kakor sem mlada in slaba, močna bom vendar zadosti, svojemu Ženinu živeti in umreti.“ Dal jo, je zapeljivcom v roke, da bi jo zmotili in oskrunili pa angel varh jo je po čudežu vse nevarnosti obvaroval. Na germado postavljene se ogenj ni dotaknil; ko so jo na morišče peljali, so drugi jokali, ona pa je vesela sv. pesmi pela in molila dotlej, da ji je pod mečem glava padla, podobna zares nedolžnemu jagnjetu, ki ga ima na podobah poleg sebe.

2. Sv. Lucija, devica, je vse premoženje med uboge razdelila in se je ravno tako serčno, kakor sv. Neža, zoper zapeljivi svet vojskovala in ga premagala. Ko jo je sodnik ukazal v nesramno hišo peljati, je tako nepremakljiva stala, da jo naj močnejšijunaki niso mogli premakniti. Ko sodnik to vidi, je zavpil: „To je copernija.“ Sv. Lucija mu je odgovorila: „Ni nobena copernija, ampak le božja moč.“ Tako varuje Bog tiste, ki ga zvesto ljubijo. Nihče jih ne premaga! Ko se je ogenj na germadi ni prijel, so ji glavo odsekali.

3. Sv. Barbara, devica, je ljubila samoto, je rada božje stvari na nebu in na zemlji premišljevala, in na tistem Boga molila. O, da bi vse deklice tako ravnale! Zoper voljo neverskega očeta se je dala kerstiti in se je za vselej obljubila Jezusu. Oče je zavolj tega toliko razserdil, da jo sam pred sodnika pelja, kjer so jo z volovskimi žilami pretepali in vso razmesarili; pa Jezus jo po noči v ječi obiše in ozdravi. Drugi dan ji ukaže sodnik persi odtergati, za lase jo po mestu vleči in z žerečim železom njene rane žgati, med tem ko je ona vedno molila. Poslednjič ji nečloveški oče sam glavo odseka. Njena dušica je zletela v sveto nebo, očeta pa je, ko je šel domú, strela ubila.

4. Sv. Apolonijo, devico, so neverniki silili, da bi vero zatajila in Jezusa preklela. Pa ona jim je odgovorila: „Jezus Kristus je

pravi Bog; moliti ga moramo, in ne preklinjati.“ Na to so ji s pestmi in s kamni vse zobe izbili, potem pa na germadi jo sožgali. Kdor Jezusa goreče ljubi, se časnega ognja ne ustraši; o, da bi ga mi vsi tako ljubili! Sv. Apolonijo pa so kristjani vsak čas ko posebno pomočnico v zobnih bolečinah častili.

5. Sv. Katarina je bila bogata in visoko učena devica žlahnega stanú. Neverski cesar jo je hotel ob pravo vero in nedolžnost spraviti. Sladko jo je pregovarjal, in ji obetal zlata in srebra. Pa sv. Katarini je bil Jezus, nebeški ženin več vreden, kakor vsa posvetna čast in bogastvo; zato je zaničevala cesarjeve obljube. Serdit cesar jo zapové s kolesom tretí; pa koló se je vpričo device razdrobilo. Potem so ji glavo odsekali in angeli so sprejeli njeno dušo.

6. Sv. Cecilija, devica, je posebno svojega angela varha častila; in nedolžnega serca vedno vesela svojemu nebeškemu Ženinu prepevala in ga s sveto muziko častila. Zato jo še zdaj patrono svete muzike častimo. Ker je malike zaničevala, so ji glavo odsekali.

34. Služba božja.

Vidili smo v ti dobi, kako je naša sv. cerkev začela in kako se je v kratkem neiz-

merno daleč po svetu razširila. Vidili smo tudi, kako se je prvim kristjanom godilo in koliko so mógli za sveto vero terpeti, čudili smo se njih čudoviti stanovitnosi in nebrojnemu številu sv. mučencov božjih. Preden to dobo sklenemo, moramo še ob kratkem popisati, kako so prvi kristjan službo božjo opravljali in kakošne pobožne šege so imeli, iz česar se bomo prepričali, da je naša cerkev zares apostolska in nespremenljiva, to je: da je še vedno ravno tista in ravno takošna, kakor so jo sv. apostoli po zapovedih Jezusovih vtemeljili.

35. Sveti zakramenti.

Poglavitni deli katoliške službe božje so sv. zakramenti in sv. maša. To in une je Kristus sam postavil in zato niso podverženi nobeni spremembi; le mnogi sv. obredi ali ceremonije, s katerimi se sv. zakramenti delé in sv. maša obhaja, so se od časa do časa spremenile, kakor so cerkveni predpostavljeni za blagor vernih potrebno spoznali.

1. Sv. kerst so delili apostoli in diakoni, pozneje škofje, mašniki in diakoni (ali leviti), in sicer tako, da so keršeni ke z glavo v vodo topili; pa tudi kerševanje le kar z vodo oblit i je bilo že v navadi, posebno pri kerševanju bolnikov in jetnikov.

V drugem stoletju pa se najdejo že popolnoma vsi obredi, kakor so še zdaj pri kerstu v navadi. Odrašeni so bili poprej podučevani in mnogo skušani, potem še le keršeni; pa tudi kerst malih otrok je bil že v navadi. V sili je veljalo kerševanje vsakega vernika, celó krivoverca, ako je le v sveto Trojico veroval. Kmali se najde tudi navada, priče h kersti jemati, ktere b o t r e ali k u m e imenujemo. Navadni čas kerševanja je bil o bilah velikih praznikov, kakor o Veliki noči, Binkošti in razglašenju Gospodovem (o sv. treh kraljih). Pri kerstu so kerseniki belo oblačilo v znamenje prejete kerstne nedolžnosti oblekli in ga osmi dan potem slekli; od tod izhaja ime bela nedelja, ki je prva po Veliki noči.

2. Ako so apostoli ali pozneje škofje sami kerševali, so ob enem tudi keršeniku zakrament sv. birme podelili. Ako so pa učenci ali pozneje mašniki sv. kerst delili, so keršeniki čakali dotlej, da so prišli apostoli ali škofje, in jih birmali. Birmanje pa se je godilo s pokladdanjem rok, z molitvijo in z maziljenjem s sv. križmo. To priča vedna navada v kat. cerkvi, ktera se je tedaj že z apostoli začela. To pričajo tudi besede sv. Pavla: „Bog nas je poterdil v Kristusu in tudi pomazilil; on nas je zaznamoval in zastavo sv. Duha v serce vtisnil 2. Kor. 1, 21.

3. Zakrament sv. rešnjega telesa je sklenjen z daritvijo sv. maše. Peli so pri sv. maši naj propej psalme in sv. pesmi, in sicer vsi verni skupaj, potem so se brali oddelki iz pisem stare zaveze, kmali pa tudi iz evangeljev in apostolskih listov. Branje se je potem v posebni pridigi razlagalo. Potem sta bila prinesena kruh in vino. Mašnik je opravil z vso gorečnostjo molitve in zahvale do Boga, in vse ljudstvo je odgovorilo: Amen.

Potem je mašnik kruh in vino spremenil v sv. rešnje teló in v sv. rešnjo krí, in vsi pričujoči, ki so se po besedah sv. Pavla spoznali na vesti čiste, so k sv. obhajilu pristopili; bolnikom in jetnikom pa so ga diakoni nesli. K sklepu se je še pobiralo za uboge. Tudi pobožna šega, pred obhajilom ničesa drugega poprej zavžiti, je bila že v ti dobi v navadi. Obhajilo se je prejelo pod podobo kruha in vina; mučeniki po ječah in bolniki so se le pod podobo kruha obhajali.

4. Zakrament sv. pokore so od začetka večidel škofje sami delili, kmali pa je bilo to opravilo tudi mašnikom izročeno. Pokore so se ostre nakladale, in pogosto skrivna spoved ni bila zadosti, ampak ako je kdo očitno pohujšanje s kakim grehom dal, se ga je moral tudi v očitni spovedi v pričo vernih obto-

žiti. Pokore so terpele pogosto veliko let, včasih celo do smerti; ako so pa spokorjenci posebno gorečnost kazali, jo bil čas pokore prikrajšan, to je: prejeli so odpustek. Odpustki so tako stari, kakor sv. cerkev; njih prvi sled se najde v 2. listu sv. Pavla do Korinčanov.

5. Zakrament poslednjega olja se je delil med molitvijo in maziljenjem z oljem, kakor je že v listu sv. apostola Jakopa (5, 14—16) opomnjeno.

6. Zakrament sv. mašnikovega posvečvanja se je delil med molitvami in pokladijem rok. Kakor so se pa v apostolskem času tri verste duhovnov razločevale: namreč apostoli, učenci in diakoni, tako tudi pozneje škofje, mašniki in diakoni. Že v tem času so se duhovni po posebnem oblačilu od drugih vernikov ločili. Akoravno so morali apostoli od začetka zavolj pomankanja pripravnih neoženjenih mož tudi oženjene moške v duhovski stan jemati, je bilo vendar že v ti dobi prepovedano, mašnikom se ženiti, kar je v letu 305 že tudi posebni cerkveni zbor sklenil, da bi od vseh posvetnih skerbi ločeni, le za Boga in za svoje verne ovčice živeli.

7. Sv. zakon, ki ga je Kristus k časti zakramenta povzdignil, se je sklepal vpričo cerkvenih predpostavljanih, ki so ga blagoslavljali. Enkrat sklenjen se ni smel več razvezati.

36. Sveti časi.

Spomin naj imenitnejših prigodb sv. veri je cerkev že v ti dobi veselo obhajala. Zapopadek vsih praznikov, svetkov ali svetih časov imenujemo cerkveno leto. Sveti časi v ti dobi so bili:

1 Vsaka nedelja, v spomin Kristusovega vstajenja in prihoda sv. Duha, namesto judovske sobote.

2. Velika noč, v spomin Kristusovega vstajenja; že v ti dobi je bila navada s postom pripravljati se na ta visoki praznik. Eni so se začeli postiti 70, eni 60, eni 50, eni le 40 dni pred veliko nočjo. Te različne navade nas spominjajo tri tako imenovane predpepelnične nedelje: Septvagezima, Seksagezima in Kvinkvagezima. Pozneje je ta post cerkev na 40 dni določila.

3. Binkošti, v spomin prihoda sv. Duha.

4. Tudi začetek praznika razglašanja Gospodovega ali sv. treh kraljev, in

5. praznika vnebohoda Kristusovega se v to dobo sploh stavi.

6. Pa tudi dnevi smerti mučenikov so se že v ti dobi praznično obhajali, verni pri njih grobih se zbirali in sv. mašo na njih obhajali.

Noči pred velikimi prazniki so verni v svojih shodih v molitvah in sv. pesmih prečuli; zato se bilje imenujejo, kar po slovensko, noč prebedeti, pomeni.

37. Sveti kraji.

Cerkve od začetka kristjani niso imeli, ampak so se le v hišah vernikov zbirali; ob času preganjanja so celó službo božjo v temni noči, na prostem polju, na pokopališih mučenikov in v podzemeljskih jamah opravljali. Od tod se je šega začela, pri službi božji luč in sveče rabiti. Pa že v drugem stoletju se najdejo cerkve, katerih več in lepših so si kristjani v 3. stoletju sezidali, ko je preganjanje bolj potihnilo. Perve cerkve so bile preproste in uboge. Na zvišenem mestu je stal častitljiv sedež (tron) za škofa, okoli njega sedeži za mašnike. Spredej je stal oltar, od začetka lesena miza s podobo sv. križa. Tudi svete posode so bile od začetka lesene ali steklene. Tudi posebne sv. oblačila pri duhovskih opravilih se že v ti dobi najdejo. Podob Svetnikov v začetku sicer v cerkvah niso imeli, pa le zato ne, ker so neverniki podobe kakor bogove molili, in se je bilo bati, da bi kristjani nazaj v malikovanje ne padli. Ko je pa ta nevarnost nehala, in so kristjani želeli, da bi si smeli svete reči tudi v svetih podobah

pred oči staviti, so jim predpostavljani z veseljem to dovolili. Zato se najdejo podobe sv. križa, dobrega pastirja in tudi druge že v ti dobi na kozarcih ali na stenah hramov, od koder so se potem v cerkve vselile.

38. Pobožne šege.

Tudi druge pobožne šege, kakor so še zdaj med katoličani v navadi, se med prvimi kristjani najdejo, iz česar se učimo, kako svete in častivredne nam morajo že zavolj svoje visoke starosti biti.

1. K tem pobožnim šegam pred vsem štejemo znamenje sv. križa. Kakor se mi pri vsaki imenitni priložnosti prekrižamo, ravno tako najdemo to navado že v prvih časih cerkve, kakor piše Tertulijan v 3. stoletju: „Ako od doma gremo, v katero hišo stopimo, ali domu nazaj pridemo, ako se oblačimo ali k jedi vsedemo, si vselej čelo z znamjem sv. križa zaznamvamo.“

2. Ker nas vera uči, da je naše telo tempelj sv. Duha, in da bo sodni dan zopet častitljivo iz groba vstalo, je bila že v prvi cerkvi navada, merliče častitljivo pokopavati. Vsako leto na dan smerti so za rajne molitve in daritve opravljali, ker jih je vera občestva svetnikov učila, da smo tudi z rajnimi še v zvezi,

kterim moremo še tudi v vicah na pomoč priti.

3. Kakor mi, so tudi prvi kristjani svetnike in svetinje (to je, ostanke njih trupel) častili. Sv. Polikarp (v 2. stol:) piše: „Na krajih, kjer so košice mučikov hranjene, ktere bolj častimo, kakor naj žlahniše bisere, se shajamo in obhajamo dan njih mučitve, ki je dan rojstva za nebesa, tistim v spomin, ki so vojsko že slavno dokončali, nam pa v izgled posnemanja in stanovitnosti.“

4. Po nauku in zgledu Kristusovem in njegovih apostolov, so tudi sv. post prvi kristjani visoko obražtali in ostro deržali, vendar od začetka le bolj vsak po svoji prosti volji, brez vse zapovedi. Pa že v drugem stoletju je bila navada splošna postala, razun štiridesetdanskega posta tudi vsaki teden ob sredah in petkih se postiti.

Četerta doba.

*Od Konstantina vélikega do Karola vélikega
800 let po Kr.: doba zmagovavne cerkve.*

39. Cerkev zmaga neverstvo in malikvavstvo.

Dvanajst ubogih, preprostih in neučenih ribčev si je Kristus izvolil, da bi sv. vero prevzetnim judom in od svoje brezbožne modrosti napuhnjenim nevernikom oznanovali, in ves svet znamnju sv. križa podvergli. Dopustil je, da so judje in neverniki dolгих 300 let od ene strani z vso zvijačo, prilizljivostjo in s sladkimi obljubami, od druge strani pa z vso kervavo silo in strašnimi mukami kristjane preganjali in sv. cerkev zatirali. Hotel je pokazati, da sv. keršanska vera ni človeško, ampak božje delo, da je on sv. cerkve neviden varh in Gospod, in da mu teh, ktere mu je Oče dal, ne more nobena sovražna moč iz rok iztergati. Zdaj ko je cerkev — nevesta Kristusova, zvestobo svojemu nebeškemu ženinu v tristoletnem preganjanju dopričala, in iz ljubezni do njega potoke kervi pre-

lila, jo je vredno spoznal, da ji sovražnike v podnožje položi in palmo blagega mirú podá.

Bilo je leta 311, ko je še neverni cesar Konstantin v boju zoper svoje sovražnike bil v veliki stiski. Začel je Boga kristjanov na pomoč klicati, in glej! o belem dnevu se je prikazalo njemu in njegovi vojski na nebu više od solnea svitlo znamenje sv. križa z nadpisom: „V tem znamenju boš premagal.“ Strah in sterčenje prevzame gledavce. Ko se je pa drugo noč Kristus z ravno tem znamenjem cesarju v sanjah prikazal, je dal v jutro znamenje sv. križa na bandero napraviti in ga na čelu vojske nositi. Serčno je udaril potem nad sovražnika, in ga zmagal popolnoma. Z veseljem je stopil Konstantin s svojo zmagovavno vojsko skoz vrata Rimskega mesta, in tam, kjer je bilo poprej serce malikovanja, je zdaj na zvišenem mestu čudovito podobo sv. križa prebivavcem v češenje postavil.

Odsehal je bil Konstantin kristjanom naj večji pomočnik in prijatelj. Od prejšnjih cesarjev poropane cerkve, sv. posode in premoženje je dal kristjanom zopet nazaj; dovolil jim je nove cerkve zidati, in je tudi sam k temu pripomogel, zlasti na krajih, kjer so se svete in imenitne dogodbe naše vere godile; postavimo, cerkev sv. Petra v Rimu, cerkve v Jeruzalemu, na oljski gori in v Betlehemu. Visoko je spoštoval škofe in je bil poln rado-

darnosti do duhovnov, ktere je od vseh davkov in deržavnih služeb oprostil. Ker se je dan na dan jezero malikovavcev dajalo kerstiti, je stalo mnogo malikovavskih tempeljnov praznih, kteri so bili po njegovem dovoljenju v keršanske cerkve posvečeni, v kterih, da se je služba božja s spodobno častjo in slovesnostjo obhajala, je sam skerbel. Zapovedal je, da se mora v celem cesarstvu nedelja, kakor praznik kristjanov posvečevati, in je ostro prepovedal, hudodelnike še dalje na križe obešati, ker je Kristus, Sin božji, to znamenje s svojo smertjo posvetil.

Bil je Konštantin prvi keršanski cesar. Zgodovina mu je primek „véliki“ dala, in on ga je tudi zaslužil. S spoštovanjem bodo kristjani vseh časov njegovo ime izgovarjali.

Njegove stopinje so tudi njegovi mlajši nasledovali. Le naj zadnji njegovega rodú, Julijan odpadnik po imenu (361—363) je od keršanske vere odstopil in se zopet v malikovanje poveril; zato ga odstopljenca imenujemo. On je povsod, kar le mogel, med kristjani zmešnjave delal, ter je hotel z raznimi zvijačami nje in njih vero zatreti, malikovanje pa zopet k časti pripraviti. Naj bolje pa je svoje sovraštvo zoper Kristusa razodel, ko je ukazal, Jeruzalemski tempelj na novo zidati, da bi prerokovanje Kristusovo na laž postavil. Pa glej, čudo božje! Kar so po dnevi sezidali,

je potrès po noči poderl, in kér le niso odjenjali, so začele goreče krogle iz zemlje švigati, ki so vse delo pokončale, tudi veliko delavcev pomorile. Dopolnilo se je, kar je Kristus govoril: „Nebo in zemlja bo prešla, moje besede pa ostanejo vekomaj.“ V vojski je Julijana sovražna pušica v persi zadela. Še je imel toliko moči, jo iz pers potegniti, in togotno je vergel svoje kervi proti nebu, ter rekel: „Premagal si, Galilejec! premagal si!“ Na to je izdihnil svojo hudo zadolženo dušo in stopil na pravico božjo.

Njegovi nastopniki so bili zopet keršanski veri iz serca vdani; naj slavniji med njimi pa je bil cesar Teodozi I, kateri je leta 381 po celem cesarstvu dal imeniten ukaz razglasiti: da imajo vsa njegova ljudstva vero spoznati, katero je sv. apostol Peter Rimljanom zapustil, in katero njegovi nasledniki Rimski papeži učijo. Vedno bolj je pešalo malikovanje, prazni so stali darilniki malikov, njih tempeljne je pajčevina prepregala. Že okoli srede petega stoletja je bilo celo Rimsko cesarstvo keršansko, le tu in tam v samotnih selih po deželi so se še malikovavci nahajali.

40. Cerkev zmaga krivoverstvo.

Zmagala je cerkev prvega sovražnika, neverstvo namreč, in pokazala, da skale, na katero

je zidana, nobena telesna moč in sila ne more zmagati. Pa komej je bil ta sovražnik zmagan, je stopil že drugi, še hujši, grozovitniši in nevarniši mimo prvega na boriše, in je s pravo peklenško divjostjo in naj strastnišo hudobnostjo nad cerkev udaril. Ko je namreč peklenški sovražnik vidil, da z vso kervavo silo in vsemi mukami zoper sv. cerkev od zunej nič ne opravi, marveč spoznal, da je preganjanje cerkve njeno razširjanje še le pospešilo, je obernil vojsko na drugo stran, in je znotraj v serce sv. cerkve, med kristjani namreč zmešnjave, zmote in razpertije začel sejati, upajoč, da bo ljulika pšenico zadušila, ter je duhovno vojsko zoper sv. cerkev podkuril. Tako ima tedaj cerkev tudi v ti dobi ternjevo krono terpljenja na glavi, v znamenje, da je prava nevesta Kristusova. Med tem ko si namreč nobena druga vera s terpljenjem častitljive ternjeve krone še ni zaslužila, vidimo sv. katoliško cerkev vsak čas s tem sv. znamenjem okinčano v glasen dokaz, da je ona edino prava nevesta Kristusova.

Našli so se že tudi v prejšnji dobi med kristjani ljudje, kateri brez duha ponižnosti, pokoršine in čiste bogoljubnosti, zapeljani po prevzetnosti, častiželjnosti in drugih strastih svojega serca, so cerkvi pokoršino odrekli, in nauke sv. vere napčno in krivo, le po svoji lastni termi razlagali. Nje ravno zavolj tega imenujemo krivoverce, ker so

napčno ali krivo vero učili, in jih štejemo med duhovne sovražnike cerkve, ker so si posebno prizadevali, z goljufivimi dokazi kristjanom pamet omotiti in jih nagniti, cerkvi duhovno pokoršino odreči. Njih malo število pa se je v ti dobi na jezere in jezere pomnožilo, in široko po deželah razprostranilo, in brez vse prilike več duš je pekel pridobil po krivih verah, kakor s preganjanjem cerkve.

Ker je Kristus vogelni kamen cerkve, je satan krivoverce v ti dobi zlasti zoper osebo Kristusovo nadražil. Eni in sicer naj hujši med vsemi, po svojim začetniku Ariju, Arijani imenovani, so tajili, da je Kristus pravi Bog, in so ga le kar stvar božjo imeli; spet drugi so terdili, da so v Kristusu dve osebi, spet drugi so tajili, da so v njem dve naturi in dvojna volja; spet drugi so terdili, da je izvirni greh le kar pervim staršem škodoval, ne pa tudi nam drugim, še drugi so potrebnost milosti božje ovirali. In vsi ti so terdili, da je njih zmota čisti nauk sv. pisma, akoravno vsak ve, da ako dva od ene reči pravita černo in belo, oboje ne more resnično biti. S tem so tedaj glasno dopričali, da ni mogoče, da bi bilo sv. pismo edini studenec naše vere, in da bi ga smel vsak po svoji volji razlagati, ampak da je poglavitni studenc sv. vere ustno izročilo, to je veden, neprenehljiv nauk sv. cerkve, in da se

sme sv. pismo le po nauku cerkve umeti in razlagati, kateri edini je sv. Duh obljubljen.

Kako pa se je cerkev proti krivovercem obnašala? Pregarjavcem in kervoločnim trinogom ni drugega orožja nasproti stavila, kakor potrpeljivost in stanovitno vdanost v voljo božjo: krivovercem nasproti pa je v roke vzela duhovni meč sv. vere in od Boga razsvetljene učenosti. Sv. možje, po Duhu božjem razsvetljeni, so v knjigah in spisih krivoverce zavračali in katoliško resnico zagovarjali. Zavolj njih očetovske skerbi za blagor cerkve jih imenujemo *cerkvene očete*, zavolj njih učenosti pa *cerkvene učenike*. Škofje z Rimskim papežem vred pa so se, kakor postavljeni čuvaji čistosti sv. vere po zgledu apostolov v cerkvenih zborih shajali, in s pomočjo in v imenu sv. Duha razsojevali in sklepali, kaj gre vernim verovati. Takih vesoljnih cerkvenih zborov se je v ti dobi šest obhajalo. Pervi med njimi, ki se je leta 325 v Niceji, mestu male Azije obhajal, je bil gotovo naj častitljivši in imenitniši. Pod predsedništvom poslancev Rimskega Papeža je bilo 318 škofov zbranih, katerih mnogi so še znamenja muk, ki so jih v preganjanju prestali, na svojem truplu nosili. Cesar Konstantin, ki je bil tudi pri zboru pričujoč, je škofa sv. Pafnucija, ki mu je bilo v preganjanju oko iztaknjeno, večkrat k sebi povabil, in na iztaknjeno

oko poljubil. Zoper Arijevo krivovero so bili člani sv. vere tukaj bolj na tanko določeni, in sestavek vere osnovan, kakor ga še zdaj mašniki molijo pri sv. maši.

Po nauku Kristusovem: „Kdor cerkve ne posluša, ti bodi kakor nevernik,“ (Mat. 18, 17) in po zapovedi sv. Pavla do škofa Tita: „Krivoverskega človeka se po enem in drugem opominjanju ogibaj,“ (Tit. 3. 11.) so bili v teh zborih krivoverci naj poprej krivovere obsojeni in potem ako se niso hotli cerkvi podvreči, iz cerkvene družbe pahnjeni ali izobčeni. Kakor se mladika posuši, ako je od terte odrezana, tako so krivovere od živega debla sv. cerkve ločene, začele hirati in pešati. Dokler so jih mogočni kralji in cesarji, ktere so zviti krivoverci večkrat na svojo stran premotili, podpirali, so se še ohranile, po njih zapušene pa kmali zopet zibnile. Že proti koncu te dobe so bile vse te krivovere in njih začetniki že pozabljeni, in bandero sv. katoliške cerkve se je zopet zmagovavno med raznimi narodi razprostiralo in dopolnila se je prerokba Kristusova; „S korenino izdert bo vsaki sadež, ktereга ni vsadil Oče nebeški:“ Mat. 15, 13.

41. Zguba cerkve v izhodu.

Med vsemi darovi naj veči dar božji je spoznanje prave vere. Keršanska ljudstva, ktera

začnejo ta dar zaničevati, čist nauk sv. vere po svojem ošabnem modrovanju pačiti, in svetost božjih in cerkvenih zapoved z grešnim življenjem gujusiti, se storé tega dara božjega nevredna. Zato se je Bog tudi vselej nad takimi ljudstvi naj huje razserdil; ugasnila jim je luč prave vere, in zabredli so v temo starega neverstva, v sužnost greha in hudiča nazaj. Ta grozovitna sodba božja se je v ti dobi tudi nad keršanskimi ljudstvi, ki so v izhodu živele, dopolnila. Gorečnost namreč, kakor so jo prvi kristijani v službi božji imeli, je začela med izhodnimi kristjani te dobe pešati, in hvaležnost do Boga za dar prave vere umirati. Vsak je hotel modrejši biti, kakor cerkev, in je verski nauk le po svoji glavi razlagal, zakaj skorej vse krivovere in cerkvene razpertije te dobe so v izhodnih stranéh svoj začetek imele. Veliko si je cerkev prizadevala, pa pri izhodnih kristjanih le malo posluha in pokoršine našla. Kjer pa umira prava, živa vera, tam umira tudi sveto, pobožno življenje; tako je bilo v izhodu. Čednosti so péšale, ljulika mlačnosti in pregrehe pa se dalje bolj košato šoperila. Z ljudstvom vred se je popáčila in v mlačnost zapadla tudi duhovšina; in deželski vladarji in cesarji, namesto da bi cerkev podpirali, varovali, in kakor zvesti sinovi jo ubogali, so se derznili, nad nevesto Kristusovo gospodovati in kakor s sužnjo, ž njo ravnati. Bog je tedaj z

ostro šibo izhodne dežele obiskal, pod katero še dan današnji zdihujejo.

Človek, kateri je božji strahovavni pravici kakor orodje služil, je bil Muhamed, v Arabii leta 570 rojen. V svojem zaderžanju sicer oster in zmeren in do ubogih dobrotljiv, je bil vendar od ene strani ravno tako živinsko mesenemu poželju vdan, kakor od druge strani cež vso mero častiželjen in divjaški. On je sklenil, novo vero skovati; in da bi ložej nevernike, jude in kristjane k nji premotil, je skupej zmešal nekoliko iz ajdovske, nekoliko iz judovske nekoliko pa iz keršanske vere. Poglavitni nauk njegove vere je bil: *Le en Bog!* je, in Muhamed je njegov prerok. Hvalil se je, da mu je angel Gabriel novo vero razodel, in da je bil enkrat že v sedma nebesa povzdignjen. Mojzes in Kristus sta sicer tudi preroka božja, je djal, pa manjša, ko on, in sta njemu le pot pripravljala. Ker je sicer molitev in nekaj posta svojim vernikom naložil, in jim tudi vino piti prepovedal, jim pa na drugi strani vsako meseno razuzdanost in počutljivo veselje dovolil, in jim ravno to tudi po smerti v paradižu obljubil, se lahko razume, da je kmali veliko spridenih ljudi našel, kateri so se okoli njega zbrali. On pa svoje vere ni razširjal s podučanjem, kakor apostoli, ampak je prijel za ostri meč, je planil z veliko vojsko iz Arabije nad kristjane, in

v kratkem so njegovi nasledniki vse keršanske dežele v Azii in Afriki, celo veliko tudi v Evropi v svojo oblast dobili. Kako mlačni, brez vse goreče ljubezni do Boga so bili zares izhodni kristjani, se je ravno zdaj pokazalo. Med tem, ko nobeno preganjanje in nobene muke prvih kristjanov niso mogle premotiti, so bili zdaj kristjani veliko premerzli, zavolj vere kaj prestati. Kakor hitro so bile vojskine trume zmagane, je večidel vse ljudstvo za muhamedanci potegnilo. Tako so padle naj lepše dežele v izhodu, s kervjo toliko mučenikov posvečene; celo sveti kraji, kjer je Kristus živel in umerl, pod oblast nevernikov, in dopolnilo se je nad izhodom strašno žuganje božje; „Vem tvoja dela, da nisi ne topel ne merzel. O da bi bil topel ali merzel! zdaj pa ko si mlačen, te bom izpljunil iz svojih ust.“ (Skr. raz. 3, 15—16.)

Pa tudi za zahodne kristjane so bili muhamedanci, pozneje Turki, ostra šiba pravice božje. Kadarkoli so se hotli kristjani v mlačnost pogrezniti, so prihruli Turki v brezštevilnih trumah v njih dežele, so grozovito ropali, požigali, na jezere mož pomorili, žen in otrok pa v neusmiljeno sužnost odpeljali. Pogosto so tudi po našem cesarstvu, zlasti po ogerskem horvaškem in tudi po naših slovenskih krajih strašno divjali, kakor nam mnoge pri-

godbe pričajo, ki jih ljudje od turskih vojsk še pripovedujejo.

Kakor po božji volji hudi vihar, blisk in grom v to služijo, da nam sprideni zrak čistijo in nas kužnih bolezen varujejo, ravno tako, kadar hoče na vertu sv. cerkve plevel pregrehe žlahno cvetje sv. čednost zadušiti, se Bog pogosto hudobnih ljudi in sovražnih vojsk poslužuje, da nad sv. cerkev priderejo, in plevel izrujejo, da morejo sv. čednosti zopet veselo zeleniti in rasti. Ako tedaj želimo, da ne bo Bogu več treba, enake šibe v roko vzeti, nam ni drugega kakor se greha varovati in zvesto deržati božjih in cerkvenih zapoved.

42. Sv. cerkev v zahodu slavno zmaga.

Solze, ktere je cerkev zavolj tako bridke zgube v izhodu točila, ji je Bog v zahodu s tolaživnim veseljem bogato nadomestil. Že v petem stoletju se je raznih ljudstev v Evropi in Azii nekaj čuden, nezapopadljiv nepokoj lotil. Nobeno ljudstvo ni bilo s svojimi stanovališi zadovoljno, vsako je hrepenelo, kraje spremeniti in v drugih deželah se vseliti. Tako so hrula ljudstva v brezštevlnih trumah eno za drugim od severja proti poldnevu in od izhoda proti zahodu. Kar se jim je v bran stavilo, so ali z mečem posekali ali podjarmili. To čudovito gibanje

ljudev zgodovina preseljevanje narodov imenuje. Tudi mogočno Rimsko cesarstvo, ki je nekdanj ponosno vsemu svetu zapovedovalo, in 1229 let visoke starosti ućakalo, se je zdaj navalu divjih narodov uklonilo. S trepetajoćo roko je poslednji Rimski cesar, R o m u l A v g u s t u l po imenu, cesarsko krono divjemu knezu O d o a k r u leta 476 v roke položil. Tako mine in zgine vsa ćast in slava tega sveta, le kraljestvo boćže ostane vekomaj!

Lepo je v zahodnih deželah kerćanska vera cvetela, srećne dni so kerćanski narodi ćiveli, ljubeznjiva priljudnost se je povsod ćirila; pa zdaj, ko so divja ljudstva od vseh strani privihrala, cerkve, mesta in sela poćigala in podirala, lepo obdelane poljane konćavala, se je bilo bati, da bo tudi v teh krajih kerćanska vera umerla in stara nevera in divjost se na novo zaćela, Ali glej ćudeća boćjega! Brez vse posvetne pomoći, z bridko martro (razpelom) v roki, in s pomoćjo milosti boćže od zgorej se podajo, ko nekdanj apostoli, tudi zdaj sveti in pogumni duhovni, poslanci ali misijonarji imenovani, med te nove divjake, ter prehodijo neutrudni Nemćke, Francoske, ćpanske in Anglećke deće in prostrane kraje naćega Avstrijanskega cesarstva. Z ostrim in svetim ćivljenjem so spremljali svoje nauke, Bog pa jih je z velikimi ćudeći podpiral, in med tem,

ko je v izhodu luč sv. vere ugašala, se je v zahodu sonce keršanstva na novo omladilo. Še preden je ta doba končala, so bili že večidel divji narodi v naročju sv. cerkve, ter zamenjali razuzdanost s pobožnostjo, divjost s priljudnostjo, nestanovitno roparsko življenje z 'mirnim in pohlevnim kmetovanjem. Tako tedaj so se dopolnile v ti dobi lepe besedo Psalmove: „Pošlji svojega sv. Duha in (ljudstva) bodo prerojena, in ponovil boš obličje zemlji.“ Ps. 103. 30.

43. Zmaga keršanstva pri Slovencih.

Kar naše kraje zadeva, so se že v prejšnji dobi Ilirci po prizadevanju sv. apostola Pavla in po sv. Marku s keršansko vero seznanili, in v Ogleju, v Terstu, v Ljublani (takrat Emona imenovani) v Celju in na Ptujem svoje lastne škofije imeli. Pa preseljevanje narodov in dolge vojske so to veselo mlado setev skorej popolnoma zadušile. Ko so se pa ljudstva zopet nekoliko umirila, so se tudi keršanski misionarji na novo v naših krajih prikazali. Akoravno so si tudi zdaj Oglejski škofje mnogo v spreobrnjenje Slovencev prizadevali, gre vendar v ti dobi posebna hvala Solnograškim škofom, katerih prvi, sv. Rupert z imenom, je sam med Slovence prišel, jih veliko spreobrnil in kerstil. Še je veliko

cerkev na Slovenskem sv. Rupertu posvečenih. Irtedno koreniniti se je keršanstvo med njimi še le takrat začelo, ko je pobožni knez Hotimir, v Solnemgradu keršen, vojvodstvo Gorotanskih Slovencev prevzel. On je namreč sam škofa sv. Virgilija prosil, da bi prišel sv. vero Slovincem oznanovat, ker mu pa tega mnoga opravila niso dopustila, je poslal sv. Modesta škofa z več duhovnimi na Slovensko. Z nepopisljivo gorečnostjo se je ta sv. mož trudil za spreobrnjenje Slovencev, in zasluži v resnici apostol Slovencev imenovan biti. V Gospej sveti (Maria Sal) na Koroškem je imel svoj škofji sedež, in je ondi tudi pokopan. Slovensko ljudstvo ga je s hvalevredno gorečnostjo poslušalo in na jezere sv. kerst prejelo. Le nekteri mogočni žlahtniki, katerih razuzdanemu in roparsko-divjemu življenju keršanski nauk čistosti in ljubezni ni bil po volji, so se terdovratno in silovito keršanstvu ustavljali, in dvakrat hudo preganjanje zoper svoje keršanske brate vzdignili, v katerem je bilo mnogo Slovencev neusmiljeno mučenih in pomorjenih. Vendar so bili, še preden se je ta doba končala, že skorej vsi Slovenci k keršanski veri preobrnjeni in več novih cerkev po Slovenskem sezidanih.

44. Menihi in vrednost meniškega življenja.

Zmage ni brez vojskovanja; vojskovati se pa je hudo, težavno in nevarno delo. Akoravno je tedaj cerkev v ti dobi naj slavnije zmage pridobila, je vendar pri vednem vojskovanju zoper divje narode in še hujše krivoverce veliko bridkih, silo nevarnih in žalostnih dni doživela, in posebne pomoči božje potrebovala. Njen Gospod, varh in nevidni poglavar Jezus Kristus, kateri ji je obljubil do konca sveta pri nji ostati, tudi res svoje obljube ni pozabil, ampak ji je v vsaki dobi obilno pomoč in sicer ravno takšno poslal, kakoršne je naj bolj potrebovala.

Po božji volji je ravno v ti dobi naj lepša roža na vertu sv. cerkve se prikazala in prekrasno razevela, z namenom, do konca vseh časov s svojim preblagim duhom vernike razveseljevati, s svojim žlahnim sadom jih oživljati in krepčati, in s svojo nebeško podobo jim gorečnišo ljubezen do Boga in večnih blagov navdihniti. Svete rede, meniško ali klostersko življenje mi to rožo imenujemo.

Meniško življenje ima za podlago tri evangeljske svete in je tedaj prav za prav ravno tako staro, kakor keršanska vera, zakaj v tem pomenu se smejo že tudi apostoli in drugi

duhovni menihi imenovati. Vendar pa cerkev le tiste menihe imenuje ki po posebnih natančnih pravilih, v družbi med sebo, pod posebnimi predniki v samostanih živijo. V tem pomenu pa je meništvo iz življenja pušavnikov pricvelo. Že v prejšnji dobi so namreč bili sveti možje, kateri vse pozemljsko zaničevaje, so se v samotne pušave podali, in v ostri pokorile za nebesa živeli, in te, ki so jih obiskali, v sv. veri podučevali. Nje imenujemo pušavnike, katerih prvi sv. Pavel se je l. 250 v pušavo podal. Okoli njegovega naslednika sv. Antona se je še več drugih učencev zbralo, kateri so ga prosili, da bi smeli pri njem ostati, in pod njegovim vodstvom se svetega življenja učiti. Sv. Anton je tedaj začetnik meniškega življenja. Za njim pa so si v izhodu za vpe-ljanje menihov in zidanje samostanov naj več prizadjali sv. Pahomi in sv. Hilarijon, še več pa sv. škof Bazilij veliki. V zahodu pa se je meniško življenje razglasilo po pregnanem Egiptoskem škofu Atanaziju; po sv. Benediktu, velikem svetniku božjem, pa je bilo za vselej vtemeljeno in po sveh deželah razširjeno. Menihi, ki po njegovih pravilih živé, se po njem Benediktini imenujejo.

Velika vrednost in važnost meniškega življenja za sv. cerkev se da iz naslednjega spoznati:

1. Podlaga sv. cerkve in večnega življenja je čisti nauk Kristusov. Več kakor vse drugo škodujejo tedaj sv. cerkvi krivoverci, in zoper nje cerkev naj večje pomoči potrebuje, in jo obilno iz samostanov dobiva, ktere ravno zavolj tega krivoverci naj bolj čertijo in zatirajo. Menihi namreč od vseh posvetnih skerbi oddaljeni, imajo naj več časa in priložnost v svetih pismih in vednostih globokeje premišljevati, svetnim duhovnom pri podučevanju ljudstva pomagati, in pravo vero zoper krivoverce zagovarjati. In zares je cerkev vsigdar do naj novejših časov ravno iz samostanov svoje naj serčniše zagovornike, misijonarje in svoje naj učenejše škofe in papeže dobivala. Taki redovniki so Benediktini in Dominikani.

2. Vera brez ljubezni pa je mrtva; le goreča ljubezen je ključ vrat nebeških. Ljubezni do Boga nasprotno pa je grešno življenje, ktero Boga in nebeške blagre zaničuje, in le v minljivem in goljufivem posvetnem veseljevanju zveličanja išče. Zopet so menihi in nune poklicani dereči povodnji greha postaviti jez. Njih spokorno oblačilo, njih ostro življenje, polno postov, zatajevanja samega sebe in ostrih pokoril je naj glasnejša pridiga za vse mehkužne kristjane in slepe grešnike, ki uči svet zaničevati in serca proti nebesom povzdigovati. In kakor je Mojzes molil, ko so se Izraelci bojevali,

tako se bojujejo kristjani s svojimi dušnimi pastirji zoper razne sovražnike, med tem ko jezero menihov in nun v klosterski samoti noč in dan v neprenehljivi molitvi roke in serca k Bogu povzdiguje in za nje moli, kakor Karmeliti, Frančiskani, Kapucini itd.

3. Znamnje prave ljubezni do Boga pa je resnična ljubezen do bližnjega, Kdor bližnjega ne ljubi, gotovo Boga sovraži. Kako redko se prava ljubezen do bližnjega med kristjani najde! To ljubezen v živi pridigi kristjanom oznanovati in v djanju kazati so zopet nune in menihi poklicani, kateri v bolnišnicah bolnikom strežejo, zapuščene otroke sprejemajo, uboge in revne oblačijo in nasitujejo, in od hiše do hiše za uboge milošnje prosijo. Redi s tem opraviлом so redi usmiljenja in ljubezni imenovani; p. usmiljeni bratje in sestre, Elizabetinke itd.

Tako vidimo menihe in nune kakor veliko vojsko okoli poslopja sv. cerkve zbrane, kateri jo branijo in varujejo vsakošnih sovražnikov. — In vidili bomo, kako je Bog v vsaki dobi ravno tiste rede obudil, kateri so bili cerkvi najkoristnejši in potrebnejši, kakor ravno v ti dobi zoper krivoverce učeni red Benediktinski.

45. Zgledi življenja Svetnikov.

Met tem ko so v prvi dobi zlasti sv. mučeniki cerkev kinčali, jo je v ti dobi veliko število visokoučenih svetih mož tolažilo, katerih je tudi, ker jo je toliko krivovercev stiskalo, zares potrebovala. Med njimi se svetijo :

1. Sv. Atanazi, Aleksandrijski škof. Zoper Arijevo krivovero se je on, zlasti pri Nicejskem zboru naj serčniše vojskoval, in so ga ravno zato krivoverci toliko sovražili, da so ga raznih naj ostudniših pregreh dolžili, in cesarja premotili, da ga je iz škofjega sedeža trikrat po nedolžnem pregnal. V svojem pregnanstvu je neskončno veliko prestal, pa svojim sovražnikom vse od serca odpustil in poslednjič mirno v Gospodu zaspal v Aleksandrii, v svoji postelji.

2. Sv. Ambrož se je, še nekeršen, na sv. kerst toliko pobožno pripravljaj, da so ga škofje in ljudstvo enoglasno v Milanskega škofa zvolili. Bil je neizrečeno usmiljen do ubogih; oster sam do sebe, petkrat v tednu se je postil, in zavolj mnogo opravil po dnevi veliko noči v molitvi in sv. presmišljevanju prečul, do drugih pa je bil poln ljubezni in si prizadeval, vsakemu pomagati. Zoper krivoverce je čist nauk sv. cerkve čversto in učeno zagovarjal. V pridigah

je bil neutruden, in je zlasti za večo lepoto cerkvenega petja si veliko prizadeval. Imenitno pesem „Tebe, o Bog! hvalimo“ (Te Deum laudamus) pravijo, da je on zložil.

3. Sv. Avguštin. Njegov oče je bil nevernik, mati pa pobožna Monika, ki ga je lepo izredila. Pa Avguštin, sicer mladeneč bistre glave, ki se je dobro učil, je materni nauk malo obražtal, in že zgodaj v slabe družine zašel, v mnoge grehe zabredel in celó v krivoverstvo padel. Že dva in trideset let star je hodil iz gole radovednosti imenitnega pridigarja sv. Ambroža poslušat; pridige tega sv. škofa so ga toliko ganile, da je s pomočjo posebne milosti božje kmali svoje življenje popolnoma prenaredil, in da je pozneje v škofa zvoljen, posebna čast in bramba sv. cerkve postal. Veliko se je trudil za podučenje krivovercev, in je z čudovito učenostjo nauk sv. cerkve razlagal in zagovarjal. Spisal je veliko učenih, svetih bukev, ki bodo vsak čas jako slovele. Veliko si je prizadeval, pobožno skupno življenje med duhovnimi po podobi meniškega življenja vpeljati, in je sam v ostrem pokorjenju 76 let star svoje sv. življenje sklenil. To šego skupnega življenja so začeli tudi kmali drugi škofje s svojimi duhovnimi posnemati, kateri se kanoniki, ali korarji imenujejo.

4. Sv. Jeronim, v Štridovi na Slovenskem rojen, si je že mladeneč veliko učenost pridobil.

Zgodej je zapustil zapeljiv svet, in se je v Azijo v pušavo podal, kjer je v neizrečeno ostrem pokorjenju kakor pušavnik veliko let živel, da ga drugega ni bilo, kakor kost in koža. Pri vsem tem so mu skušnjave veliko nadlegvale, kar je Bog zato dopustil, da bi se Jeronim zavolj svoje pobožnosti ne prevzel. Sam od sebe piše: „Noč in dan sem jokal in zdihoval zavolj svojih slabost, le kaj malega na terdih tleh počival; skoraj nikoli nisem kuhanega jedel, merzla voda je bila moja pijača. Moj obraz je bil od postov prepaden, moje teló je bilo merliču podobno, vendar polno nečistega ognja. V teh skušnjavah sem pri nogah križanega Jezusa obilno jokal, in ga ponižno prosil pomoči.“ Pri svoji ostri pokori je vedno sv. reči, zlasti sv. pismo premišljeval. Veliko učenih bukev je spisal, tudi zoper krivoverce, kateri so ga zato še v pušavi preganjali. Zlasti pa je sv. pismo iz hebrejskega (judovskega) in gerškega jezika v latinskega prestavil, kakor se še zdaj v sv. katoliški cerkvi rabi. Poln zasluženja je sklenil 80 let star svoje življenje.

5. Sv. Gregor veliki, je bil poprej poglavar Rimskega mesta, cesarju zvest služabnik, ker se je pa bal, da Bogu premalo služi, je zapustil visoko službo, in je v samoti živel Bogu. Pozneje je bil zoper svojo voljo v papeža zvoljen, kar ga je toliko prestrašilo, da je svojemu prijatlu pisal:

„Drugi se veselijo, moje serce pa je tako žalostno, da skoraj govoriti ne morem. Prosim te, moli za me!“ Bogu je taka ponižnost dopadla, in dal je Gregorju modrost, da ga cerkev med najslavniše papeže šteje, in po pravici vélikega imenuje. Spisal je veliko svetih, neizrečeno milih in učenih bukev. Zlasti pa je bil prijatelj sv. petja. Sveto petje, kakor ga pri sv. maši in duhovskih opravilih slišimo, je bilo po njegovi skerbi zloženo.

V ti dobi so sloveli sv. Janez Krizostom, sv. Bazili, sv. Gregor Nacianski, in veliko drugih. Imenujemo jih cerkvene učitelje in očake svete katoliške cerkve. V ti dobi sta živela sv. Miklavž in sv. Martin, Slovencem posebno častita škofa in priporočnika.

46, Zgledi življenja Svetnic.

Veliko število Svetnic je štela sv. cerkev tudi v ti dobi, zlasti iz stanu nun in pušavnic. V zgled naj so tukaj opomnjene:

1. Sv. Helena, pobožna mati cesarja Konstantina. Pravijo, da je bila Slovenka po svojem rodu. Akoravno pred svetom imenitna cesarica, je vendar spoznala, da je pred Bogom le nevredna dekla. Zato je v ponižni obleki v cerkev hodila, da se ni od drugih žen ločila, tudi ni hotla posebnega prostora, ampak vsred vernega ljudstva je

molila in k Bogu zdihovala. Veliko skerb je imela za uboge, vdove in zapuščene otroke. Cerkve je sama lepo osnaževala in oskerbévala, da se je služba božja častitljivo obhajala. Dolgo je molila in se rada postila. Že 80 let stara je šla v Jeruzalem na božjo pot, in je bila tako srečna, da je na Golgati tri križe našla. Ker pa ni vedila, na katerem je Kristus umerl, se dotakne Jeruzalemski škof s pervim in drugim bolne ženske, pa še le ko se je s tretjim dotaknil, je bolnica na hip ozdravela. Na smertni postelji je še svojega sina k sebi poklicala in mu lepe nauke dajala, potlej pa 81 let stara svojo dušo zročila Bogu.

2. Sv. Monika, mati sv. Avgušтина je bila neverskemu možu v zakon dana, kateri je bil silo tegoten in razuzdan. Pa Monika je vse poterpela, ljubeznjivo ž njim ravnala in molila zanj dotlej, da se je k pravi veri spreobrn timer začel pobožno živeti. Ravno tako priserčno in brez prenehanja je molila in jokala za svojega zgubljenega sina Avgušтина, da jo je neki škof potolažil, rekoč: „Ni mogoče, da bi sin tolikih solz pogubljen bil.“ Res je bila tako srečna, da je spreobrn timer svojega sina še učakala, ter mu je pri svoji smerti rekla: „Rada zdaj umerjem, da sem le tvojega spreobrn timer še doživela. Pokoplji svojo mater in moli za mojo dušo.“

3. Sv. Tajda, spokornica. Bila je deklica zálega lica in posebne lepote. Zapeljivci so jo hvalili, nji pa je ta hvala dopadla. Še bolj se je začela lepotičiti, in ker se zapeljivcev ni ogibala, je zgodaj v zanjke padla, ktere so ji nastavljali. V ostudne grehe se je zamotala, pa se jih še ni sramovala, ter postala očitna grešnica, še drugim v pohujšanje. Svet pušavnik, ki to zve, pride iz pušave in ji tako milo in ostro na serce govori, da se Tajda vsa prestraši, pred njega poklekne in ga prosi, da ji pové, kaj ji je storiti. Pušavnik jo je peljal v kloster, kjer je bila tri leta v samotni izbi zaperta. Ostro se je pokorila, brez prenehanja jokala in molila. Ni se več upala božjega imena izreči, ampak le zdihovala je: „O moj stvarnik, usmili se me grešnice!“ Ker je Boga veliko ljubila, ji je bilo tudi, kakor Magdaleni, veliko odpušeno. Še dve leti je potem v pokori živela, in šla, vseh madežev očišena, v sveta nebesa.

4. Sv. Uršula devica. Domá na Angleškem kraljeve rodovine je bila z mnogimi drugimi devicami na Francozko peljana, da bi se tam z Angleškimi vojšaki zaročile. Pa Jezusova volja ni bila, da bi se bile njegove neveste posvetnim ženinom zaročile. Pošlje tedaj hud vihar, ki je gnal barko na nemške meje. Tam so bili ravno divji Huni, Ogerski, vojšaki v vojski, in se hotli svetih devic nesramno lotiti. Pa sv. Uršula je tovaršice preserčno

nagovarjala, raje življenje dati, kakor nebeškemu ženinu zvestobo prelomiti. In tako so vse krono neomadežvanega devištva in mučeništva ob enem prejele.

47. Služba božja.

Obredi, ktere je cerkev v prejšnji dobi pri obhajanju službe božje vpeljala, so se tudi v ti dobi sveto spoštovali in ohranili. Vendar so sveti papeži nektore svete molitvice in obrede še dostavili, tako da se je že v ti dobi, kakor stare bukve pričajo, daritev sv. maše ravno tako obhajala, kakor dan danasnji.

Navada, le pod podobo kruha sv. obhajilo prejemati, katero smo že v prejšnjih časih našli, se je zdaj še bolj razširjala. Pobožna šega, že prej vpeljana, k sv. obhajilu teš hoditi, je bila zdaj za cerkveno zapoved povzdignjena.

Služba božja se je zdaj še veliko bolj častitljivo in slovesno opravljala. Svete posode so se začele iz srebra in zlata narejati, tudi cerkvena obleka mašnikov je postala dražja in častitljivša. Posebno pomenljiva je škofova cerkvena obleka. Zlati perstan na roki pomeni, da so s cerkvijo, kakor z božjo nevesto poročeni, pastirska palica, pomeni njih vikšo pastirsko oblast, in lepa mitra ali škofja kapa na glavi nam pred oči stavi ali Kristusovo ternjevo, ali poveličano krono.

Luči, ki so se v prejšnji dobi iz potrebe pri službi božji rabile, so se tudi za naprej v spomin prejšnjih časov in kakor podobe veselja in spoznanja ohranile.

Od začetka se je k službi božji vabilo, da se je ali v rog trobilo, ali s kladvi na železo bilo, ali da so lesena kladvica na deske tolkla, (kakor je to še poslednje tri dni véliki teden v navadi). V ti dobi pa so bili zvonovi najdeni, ki so posebna krasota naših cerkev. Tudi orgle so prišle v ti dobi v katoliške cerkve, ktere službo božjo še posebno povzdigujejo.

48. Sveti časi.

Praznikom, že prej vpeljanim, se je zdaj še več drugih dostavilo.

1. Božični praznik v spomin rojstva Kristusovega. Sv. Janez Krizostom ta praznik mater vseh drugih praznikov imenuje. Kakor na Veliko noč s 40danskim postom, so se verni na Božični praznik štiri tedne pripravljali, ktere advent, to je: prihod Gospodov imenujemo.

2. Praznik obrezovanja Gospodovega ali novo leto, ktero nas opominja, z novim letom vred tudi novo življenje začeti, in serce grehov očistiti.

3. Praznik darovanja Kristusovega v tempeljnu, ali svečnica, v spomin, da je ta dan Kristus, luč svetá, v tempelj prišel.

4. Praznik oznanjenja Mariinega, v spomin, ko je angel Gabriel Marii oznanilo prinesel, da bo mati Zveličarjeva.

5. Praznik sv. apostolov Petra in Pavla.

6. Praznik sv. Štefana, precej po Božiču.

7. Praznik nedolžnih otročičev, tretji dan po Božiču, je vesel otročji praznik. Šega, da hodijo otroci odrašene tepeškat, pomeni, da so bili otroci v Betlehemu po nedolžnem umorjeni.

8. Praznik vseh svetnikov v jeseni, v spomin, da smo še pri Bogu tudi s svojimi rajnimi brati in sestrami, ki so že v nebesih, v zvezi.

9. Razun teh praznikov je še vsaka cerkev v spomin, kedaj je bila posvečena, tudi obhajala poseben praznik, kateri se zato cerkveno žegnaje imenuje. Tudi je vsaka cerkev spomin tistih svetnikov posebno častljivo obhajala, kateri so bili ž njo v posebni zvezi.

Začetek cerkvenega leta se je poprej začel o Veliki noči, od te dobe pa z adventom.

49. Sveti kraji.

Cerkve v prejšnji dobi še redke in borne, so se začele v ti dobi bolj na gosto in veličastno zi-

dati. Imele so ali podobo križa, ali podobo čolna, v spomin, da je Kristus iz čolna ljudstva učil, in v spomin čolniča Petrovega. Cerkve so imele tri dele:

1. Predhram, proti zahodu, tu je bil prostor za nevernike.

2. Čoln, ali znotranji prostor cerkve za vernike.

3. Svetišče, proti izhodu, ali z zagri-njalom, ali s pregrajo od čolna ločeno, za duhovne. V sredi svetišča je stal oltar. Pa že v ti dobi se najde navada, da je bilo tudi več oltarjev v eni cerkvi. Pri vhodu v cerkev je stala posoda z blagoslovljeno vodo. Najdejo se že tudi v ti dobi spovednice in kerstnice, ali kerstni kamni, v katerih se je kerševalo.

Cerkvene stene so bile, kakor zdaj, z raznimi, lepimi podobami okinčane, ki so vernikom razne prigodbe ali iz življenja Kristusovega, ali iz življenja Svetnikov pred oči stavile. Od kar so bili zvonovi v navado prišli so se začeli tudi lepi, veličastni visoki zvoniki (stolpi ali turni) cerkvam dozidovati.

Peta doba.

Od Karola vélikega do velike cerkvene ločitve v zahodu 1519 let po Kr.: doba kraljevarne cerkve.

50. Posvetna oblast rimskih papežev.

Na vse strani zmagovavna, od znotraj pa po imenitnih učenikih razsvitljena in vterjena je cerkev v to dobo stopila, in je v nji naj večo čast, slavo in moč dosegla, ki jo je do današnjih dni kedaj vživala; tako da to dobo po vsi pravici dobo kraljevarne cerkve imenujemo.

Kakor druge apostole je Kristus tudi sv. Petra, skalo cerkve in nje poglavarja, bornega in brez vse posvetne pomoči po svetu poslal in v Rim pripeljal; in zares so sv. Peter in njegovi nasledniki Rim in ves svet cerkvi podvergli, ne z bogastvom in ostrim mečem, ampak z uboštvom in z edino božjo pomočjo. Pa časi so se mnogo spremenili, zlasti kar so mogočni kralji in cesarji v cerkev stopili. Kakor so bili namreč pobožni vladarji cerkvi v veliko pomoč, in sosebno rimske papeže v vseh rečeh podpirali, ravno tako pa so hudobni in ča-

stilakomni vladarji pogosto cerkvi hudo nadlegovali, in zlasti rimske papeže ovirali, da niso mogli slobodno po svoji vesti in božjih zapovedih cerkve vladati. Prigodilo se je celó ktereokrat, da so bili po svojeglavnosti in sebičnosti vladarjev možje v škofo in papeže izvoljeni, kateri niso bili nikakor cerkvi v čast in pomoč, ampak v veliko škodo in sramoto. Da bi tedaj rimski papeži mogli popolnoma slobodno, le po svoji in cerkvenih zapovedih cerkev vladati, je bilo treba, da bi tudi v posvetnih rečeh nobenemu vladarju podložni ne bili, ampak da bi bili popolnoma samosvoji in neodvisni; in to je ravno v ti dobi previdnost božja naklonila. Že večkrat so papeži s svojo modrostjo in božjo pomočjo Rim in bližnje okrajine sovražnih napadov rešili, tako da je gotovo, da bi bilo brez njih prizadevanja tudi Rimsko mesto, kakor mnogo drugih, zdavnej v groblje in razvaline spremenjeno. Ako so tedaj Rimljani že zdavnej papeže tudi kakor svoje posvetne dobrotnike in varhe spoštovali, jim je bilo pa v ti dobi Rimsko mesto z bližnjimi okrajinami popolnoma za vse čase v last in posest podarjeno. Ko so namreč divji Longobardi zopet s sovražno vojsko nad rimsko deželo planli, je pritekel na prošnjo papeža Štefana III. Pipin, pobožen kralj Frankov (sedanjih Francozov) na pomoč, in je oteto deželo vsem prihodnjim papežem v last podaril, rekoč: Za sv. Petra in za zveličanje svojih duš so

Franki kri prelili, in zakladi celega sveta me ne bodo nagnili, dano besedo prelomiti. Njegov sin Karol pa je prišel leta 800 celó sam v Rim, in je na Božični praznik z lastno roko pismo darovanja v cerkvi sv. Petra na oltar položil, pri kateri priložnosti mu je papež Leo III. krono rimskih cesarjev nenadoma na glavo postavil, med tem ko je vse ljudstvo trikrat na glas zakričalo; „Karolu vélikemu, po Bogu kronanemu, pobožnemu rimskemu cesarju blagor in zmaga!“

Tako je bil Karol, zavolj svojih slavnih del in zmag véliki imenovan, k naj večí, zemeljski časti povzdignjen; pa njegovo sercé je ostalo vedno ponižno, za Boga goreče, in ves čas življenja so bile vse njegove misli in želje v to obrnjene, keršansko vero povsod vterditi, in svoja ljudstva v resnici osrečiti. Kar je bil v prejšnji dobi za cerkev Konštantin véliki, to je bil v ti dobi Karol véliki. Dajal je modre postave, zidal je cerkve, samostane in šole, podpiral je papeža in škofe, preskerbel duhovne in misijonarji, sklical je iz tujih dežel modre in sloveče učenike, je ukazal sv. pismo, katekizem in druge sv. bukve v domači jezik prestaviti, ter si prizadeval ljudstva omikati in za sv. čednost vneti. V visoki starosti na smertni postelji ležé, si je še čelo, roke in noge pokrižal, roke k molitvi sklenil in pri besedah: „V tvoje roke, o Gospod, izročam svojo dušo!“ mirno zaspal v Gospodu.

51. Razširjanje keršanstva v ti dobi, zlasti pri Slovanih.

Bila je keršanska vera že v prejšnji dobi skorej med vsemi evropskimi narodi pridigovana in mnogo razširjena, vendar je bilo še povsod veliko nevercev in malikovavcev, ktere spreobrniti, so si papeži s pomočjo pobožnih kraljev in cesarjev neutrudljivo in tako srečno prizadevali, da je bilo neverstvo v Evropi v ti dobi popolnoma zaterto, keršanska vera pa popolnoma vterjena.

Kar nas Slovence zadeva, so nam luč sv. vere prinesli misijonarji iz Ogleja in Solnega grada. Kolikor je malikovavcev še ostalo, so bili v ti dobi spreobrnjeni, in dase lep red za duhovsko pastirstvo vpelje, je bila po želji cesarja Karola vélikega Drava za mejo spoznana, tako da so vsi Slovenci na desnem bregu Drave spadali pod Oglejskega škofa, uni na levem bregu pa pod Solnograškega. Ker je bila pa Solnograška škofija preobširna, je bila leta 1072 lastna škofija na Koroškem vtemeljena, ki se od reke Kerke, poleg ktere so škofje svoj sedež imeli, kerška imenuje. Zdaj pa kerški škof v Celovcu stanuje. Pozneje (1219) je bila vtemeljena sekovska škofija na Štajerkem, ki ima zdaj škofovski sedež v Gradcu, in leta 1228 labodska škofija s sedežem pri Št. Andreju na Koroškem, ki se je pa leta 1860

prestaval v Maribor na Štajerskem. Slovenci so v ti dobi večidel vsi po levi strani Drave v skerbi solnogradskih, po desni pa v skerbi oglejskih nadškofov ostali. Še le okoli leta 1786 so se te škofije tako razdelile, da so vsi koroški Slovenci zgoraj nad Velikovcem spadali pod kerško škofijo, vsi koroški Slovenci spodaj pod Velikovcem, in štajarski Slovenci do Sotle in blizo Drave pri Mariboru pod labodsko škofijo; stajerski Slovenci unkraj Maribora do horvaške in ogerske meje pa pod sekovsko škofijo. Da bi oglejskim patriarhom pastirstvo polajšali, je bila leta 1461 ljubljanska škofija vtemeljena, ki obsega zdaj vse Slovence na Krajskem. Staro teržaško škofijo Slovenci na Teržaškem svojo mater spoznajo. Ko je leta 1751 po želji cesarice Marije Terezije papež Benedikt XIV. patriarhat v Ogleju vzdignil, je namesto njega v Gorici in Vidmu nadškofije napravil, ki tudi mnogo Slovencev obsegate, in goriška nadškofija je večidel Slovencev na desni strani Drave do cesarja Jožefa II. oskerbovala do horvaške meje.

Kar druge Slované zadeva, je prosil horvaški knez Porga misijonarjev v Carigradu; pa cesar ga je zavernil na rimskega papeža; od kodar so prišli misijonarji ter so njega (670) in veliko ljudsta kerstili. Za horvaške škofo pa se za gotovo še le od leta 879 ve.

Serbe so carigraški cesarji zmagali, in cesar Herakli jih je k sv. kerstu prisilil. Leta 827 pa so se zopet od carigraškega cesarstva odtergali, pa tudi keršansko vero zapustili, za katero jih je cesar Bazili pozneje zopet pridobil.

Slovani na Moravskem in po nekdanjem zgornjem Panonskem so se naj poprej po prizadevanju cesarja Karola véškega s keršanstvom seznanili; ker so pa nemški misionarji mogli le malo opraviti, so prošili slovenski knezi pri Gerškem cesarju v Carigradu slovanskih misijonarjev. Prišla sta tedaj leta 863 dva duhovna iz Gerškega, sv. brata Ciril in Metod, ktera so Moravani in sosedni Slovani neizrečeno radi poslušali. Ona sta znašla perve slovanske čerke ali pismena, kakoršne Rusi in Serbi še dan današnji rabijo, sta prestavila več knjig sv. pisma in druge cerkvene knjige v slovanski jezik, in sta tudi službo božjo v slovanskem jeziku opravljala, kar je papež Janez VIII. leta 880 kakor izjemo poterdil. Da so papeži le neradi slovanski jezik pri službi dovolili, se da iz tega posneti, ker je leta 967 papež Janez XIII. škofijo v Pragu le s tem pogojem poterdil, da se obredi ne bodo v slovanskem, ampak po postavah cerkve v latinskem jeziku opravljali. In Slovanom gre hvala, da so se želji papeževi spoštljivo podvergli, spoznavši, da je edinost cerkvenega jezika zavol edinosti cerkve potrebna. Cirila in

Metoda pa je cerkev zavolj njune pobožnosti vsaki čas kakor svetnika častila, med tem ko ji Slovani svoja naj imenitnejša apostola po pravici imenujejo in časté.

Iz Moravskega je luč sv. vere prisijala na Česko. Metod je namreč českega kneza Borivoja in njegovo ženo sv. Ljudmilo spreobernil in kerstil. Po njunem prizadevanju se je dalo veliko Čehov kerstiti, veliko jih je pa še v malikovanji ostalo, ki so Borivoju hudo nagajali. Pobožna Ljudmila je bila pozneje po zapovedi lastne hudobne neverske sinahe Dragomire umorjena. Dragomira sama je imela dva sina sv. Venceslava in Boleslava, ki sta Česko kraljestvo med se razdelila. Venceslav, katerega je Ljudmila, njegova babica, pobožno zredila, je sveto živel, po noči vstajal, v cerkev hodil in molil. To je hudobno mater Dragomiro toliko razserdilo, da je Boleslava, ki je bil hudoben ko ona, nagovorila, da ga je po noči v cerkvi zalezal in po tolovajsko umoril okoli leta 934.

Po ženitvi Poljskega kneza Miečislava s pobožno česko kraljevičnjo Dombrovsko (okoli l. 965) je spoznal Miečislav keršansko vero in se je dal kerstiti, in poljsko ljudstvo, ki ga je ljubilo, je z radovoljno njegov zgled posnelo in malike v vodo pometálo.

Tudi Ruska nadkneginja Olga se je dala okoli l. 955 v Carigradu kerstiti in po prizadevanju njenega unuka Vladimira vélikega so tudi Rusi sv. kerst prijeli. Ko so malike v vodo pometáli, je sicer vse ljudstvo jokalo, vendar ubogljivo na voljo vladarja sv. kerst prejelo. Žalibog, da so Rusi s carigraškimi patriarhi deržali, in se ž njimi vred od cerkvene edinosti ločili.

52. Cerkev duhovna kraljica narodov.

Sv. cerkev je svoje kraljestvo široko po vsem takrat znanem svetu razširjala, in vsi narodi so jo ko svojo duhovno mater in kraljico spoštovali in častili. Pa kakor posamezen človek, ako se je ravno grehu odpovedal, še dokaj časa potrebuje, preden vse hude navade zatere in vse hude nagnjenja ukroti, in le prepogosto v prejšnje grehe pade: tako tudi ne smemo misliti, da bi bili narodi, ki so v ti dobi sv. kerst prejeli, na enkrat svojo divjost in hude navade popolnoma zapustili. Še dolgo časa so ostali narodi, njih knezi in kralji surôvi in divjaški, dolgo se niso mogli svojega nestanovitnega, tako rekoč roparskega živlejnja odvaditi, in se krotkega kmetijskega življenja in poljodelsta lotiti; še več sto let so se ljudsta; knezi in kralji v divjih in kervavih medsebojnih bitvah pobijali in ropali. Surôvi ljudje, pokoršine še ne vajeni, niso takrat skorej nobene druge

oblasti hotli spoznati, kakor oblast škotov in rimskih papežev, svojih duhovnih očetov. Kralji in knezi spoznavši, da ljudstva besedo rimskih papežev skorej edino poslušajo in ubogajo, so tedaj večkrat iz spoštovanja, večkrat pa tudi zavolj lastnega dobička svoje krone in kraljestva papežem k nogam položili, ter oboje iz njih rok nazaj prejeli, vedé, da jih bodo ljudstva potem kakor služabnike sv. cerkve bolj spoštovala. Po ti poti pa je prišla skorej neizmerna posvetna oblast v roke rimskih papežev. Oni so krone delili, pa jih nevrednim kraljem spet jemali in vrednišim dajali. Njih edine želje so bile, da bi ljudstva po božjih zapovedih žive-la, kralji po božjih zapovedih podlož-ne vladali. Če so tedaj grešila ljudstva, so nje posvarili, če so grešili kralji, so tudi te ostro opominjali in brez prizanašbe kaznovali. In tukaj zopet vidimo nov čudež božji! Posvarjeni in po vladi odstavljeni hudobni kralji so pogosto hudo razkačeni z velikimi vojskami nad papeže planili, kateri s pešico vojšakov obdani, so brez vsakošne druge pomoči, večidel sivi starčeki na stolu sv. Petra sedeli. Pa glej! papeži so ostali nezmagani, stol sv. Petra se ni ganil ne na levo ne na desno, med tem ko so okoli in okoli naj mogočniji troni omahovali, in naj imenitnejši vladarji revno ginili. Bolj pogosto, kakor kedaj prej ali poznej, se je v ti dobi resnica besed Kristusovih spričala: „Kdor

bo na to skalo (rimsko cerkev) padel, se bo razletel, in na kterega bo ona padla, ga bo razdrobila.“ Akoravno je tedaj ta velika posvetna oblast čez meje cerkvenega poklica rimskih papežev segala, vendar ne bo nihče obžaloval, da so jo v ti toliko zamotani in surôvi dobi v rokah imeli. Zakaj po ti poti je bila svojeglavnost narodov in trinoštvo vladarjev vsaj nekoliko ukroteno, njih medsebojne pravice varovane, in jezero kervavih vojsk je bilo ali ubranjenih ali vsaj hitreje zadušenih.

53. Križarske vojske.

Še bolj na visoko se je čast, imenitnost in oblast rimskih papežev povzdignila v križarskih vojskah. Ko je namreč pobožen pušavnik Peter amienski žalostno novico iz Jeruzalema prinesel, kako neusmiljeno muhamedanci s kristjani delajo in svete kraje po živinsko omadežujejo, je sklical papež Verban II. cerkveni zbor v Klermont (1095) in je vse pričujoče ganljivo prosil, naj kristjanom v Palestini pomagajo, in ko je njih veliko revo popisoval, so vsi pričujoči kakor z enim glasom zavpili: „Bog hoče! Bog hoče!“ In mahom so si pripeli kralji in knezi, prostaki in plemenitki rudeče križe na svoja oblačila, (od katerih je ime križarskih vojsk) in so sklenili, se v veliki vojski podati v brambo kristjanom v Pale-

stino. Takih vojsk si je skorej zapored sedem sledilo, vsaka je imela silno veliko število ljudi, tako da so bile podobne novemu preseljevanju narodov, ki se je od zahoda proti izhodu pomikalo. Leta 1099 so sicer Jeruzalem križarji res zmagali, in si sveto deželo osvojili, pa ker so med njimi kmali razper-tije vstale, in je bilo mnogim več za časen dobiček, ko za čast božjo, tudi zato, ker sovražni Gerki niso odkritoserčno ravnali, so leta 1187 muhamedanci Jeruzalem zopet zmagali in ga imajo v rokah še dan današnji.

Sicer je Evropa po teh vojskah neizrečno veliko ljudi zgubila, in veliko rodovin je obožalo, na drugi strani pa so bile tudi koristne. Ljudje so veliko novih krajev vidili, se bolj omikali in mnogo koristnega naučili. Njih zadržanje se je požlahnilo, njih sercé omečilo. Kupčija s tujimi deželami se je odperla, mesta in tergi so obogateli. Zlasti pa se je po teh vojskah neka nepopisljiva gorečnost za božje reči med ljudmi vnela; po hudi zimi, bi rekel, je vesela spomlad v Evropi nastala. V nepretergani versti so se zidale cerkve, kloštri in šole, na kterih so naj učenejši možje učili, in učenost na vse kraje širili. Svete bukve so pisali, sv. pesme zlagali, in sv. umetnija v risarstvu, podobarstvu in zidarstvu je tačas svojo zlato dobo dobila. In kolikor nikoli ne poprej ne poznej, je bilo v ti dobi sv. miniških redov vpeljanih, ki so cerkvi

neizrečeno veliko koristili. Zares, v ti dobi je sv. katoliška cerkev nad svetom kraljevala in njeno kraljestvo je bilo blagonosno.

54. Ločitev Gerkov od edinosti cerkve.

Akoravno kraljica narodov, vendar cerkev, kakor nevesta Kristusova tudi v ti dobi druge krone ni imela, kakor ternjevo krono neprenehane terpljena. Veliko je prestala v dolgih razpertijah s kralji in cesarji, kateri so, zaničevaje cerkvene postave, po lastni volji nevredne možé, celó za denarno plačilo v visoke cerkvene službe, celó na škofovske sedeže povzdigovali. Še več je terpela od slabih duhovnov, nevrednih škofov in papežev, ki so se ji v teh divjih časih večkrat vsilili, zlasti od kar so se papeži iz Rima na Francozko preselili in 70 let (od l. 1308 — 1378) v Avignonu stanovali. Takrat je cerkev veliko grenkih solz prelila, in celo naj britkejšo skušnjo doživela, da so hudobne stranke pravemu papežu nasproti po enega in tudi po dva kriva papeža volile, ki so se med sabo preganjali, in cerkveno čast in oblast spodkopavali. Da pa cerkev tudi v teh stiskah ni poginila, in zročenega nauka nikoli popačila, je gotovo naj večí čudež in naj glasnejša spričba, da je cerkev božje delo, ki ga ne more zatreti nobena moč.

K temu znotranjemu terpljenju je pa prišlo še zvonanje. Že v prejšnji dobi smo slišali, kako so se večidel vse krivorere v izhodu začele, in kako so gerški cesarji hotli svojovoljno nad cerkvijo gospodovati in so papežem nasprotovali, ter si zlasti prizadevali na patriarhalski sedež v Carigrádu možé povzdigniti, ki so bili ž njimi enakih misli. Že v prejšnji dobi so začeli gerški cesarji s pomočjo nevrednih cerkvenih prednikov česenje sv. podob z grozovitno silo zatirati. Čisti nauk sv. cerkve so kakor malikovavstvo razglasili, vse sv. podobe in britke martre iz cerkev pometáli in sežgali, duhovne pa, ki se niso hotli podvreči, so strašno preganjali in mučili, jim ude odsekovali, oči iztikali, po cestah jih vlačili, ali s kamnom na vratu jih v morju topili. Razpertija leta 726 začeta je bila še le leta 842 popolnoma poravnana; pa enkrat vsejano seme sovraštva do rimske cerkve se ni dalo več zatreti. Če dalje bolj so carigraški patriarhi rimskim papežem nasprotovali, dokler da jim je hudoben Mihael Cerulari s celim svojim obširnim patriarhatom l. 1054 pokoršino popolnoma odrekel. Kolikor so si tudi papeži prizadevali, Gerke k cerkveni edinosti nazaj pripeljati, vse je bilo zastonj! Nekoliko Gerkov se je sicer s časom s cerkvijo zopet zedinilo, in ti se zedinjeni Gerki imenujejo, vsi drugi pa razširjeni po Gerškem, Turskem, Ruskem in Serbskem živé kakor

razkolniki še dan današnji, ločeni od živega cerkvenega debla, ter so tudi v duhovskih rečeh popolnoma sužnji svojim vladarjem. Dobri materi katoliški cerkvi niso hotli biti pokorni, zdaj si skušajo tujo sužnost. Katoličani jih staroverce imenujemo, menda zato, ker se nekterih starih šeg deržé, ktere popustiti je katoliška cerkev za dobro spoznala; sami pa se pravoslavne (pravoverne) imenujejo, kakor da bi une šege bitstvo vere zadevale.

55. Nova krivoverska vojska zoper sv. cerkev.

Med tem, ko je cerkev z ločitvijo Gerkov milione vernikov v izhodu zgubila, tudi v zahodu vojska s krivoverci ni nehala. Komej so se namreč krivoverci prejšnje dobe, kakor jutranje megle pred izhajajočim solncem razgubile, so že drugi krivoverci na njih mesto stopili, in staro zmoto v novi obleki na dan prinesli. Vendar pa so se krivoverci te dobe od prejšnjih mnogo ločili. Med tem ko so namreč prejšnji krivoverci večidel le eno ali drugo resnico sv. vere tajili, so skorej vsi krivoverci te dobe ustno izročilo popolnoma zaverгли, in le sv. pismo kakor edini studenec vere spoznali; s tem pa so cerkev naravnost v nje temelju

podkopavali. In ker ima ustno izročilo svoj vir in svojo veljavnost le v veljavnosti učeče cerkve, tedaj vesoljnih cerkvenih zborov in rimskih papežev, so ti krivoverci dosledno tudi veljavnost cerkve tajili, akoravno se ne sme zamolčati, da so nevredni duhovni in drugi visoki in naj viši predpostavljeni cerkve k temu zaničevanju cerkve mnogo priložnost dali. Tudi so imele krivovere te dobe še to posebno, da so skorej vsi krivoverci, po svojih zmotah zapeljani, tudi svetnim vladarjem pokoršino odrekli, in kakor zlobni puntarji jim nasprotovali, ali pa vsaj sploh se tako vedli in take nauke učili, da so bili za mir in srečo države nevarni. Iz vsega tega spoznamo, da so krivoverci te dobe prav za prav očetje in začetniki tiste grozovite krivoverske vojske, katero bomo v začetku prihodnje dobe srečali.

Med vsemi krivoverci te dobe naj hujši in silovitejši so bili husjani, tako imenovani, po svojem začetniku Jan ez u Husu ki je bil na Češkem l. 1369 rojen, pozneje v duhovski stan stopil, ter je bil sloveč učitelj na pražkem vseučilišu. Zmote, kakor smo jih poprej opomnili, je tudi on učil, zraven pa še tudi to, da nobeden ne cerkveni ne deželski predpostavljeni, ako je v smerten greh padel, nima pravice drugim zapovedovati, kar je že samo na sebi ravno tako neumno, kakor v svojih nasledkih pelja v strašne zmešnjave in vedne punte

in vojske. V vesoljnem cerkvenem zboru v Kostnici na Švajcarski meji l. 1415 je Husa kakor krivo-verca cesar Sigismund po takratnih deržavnih postavah k smerti na germadi obsodil. To pa je njegove prijatelje in naslednike na Českem neznano razkačilo, in po nauku Husovem so svojemu postavnemu poglavarju pokoršino odrekli, in strašen punt začeli. Kodar so šli husjani, so vasi, tergi in mesta gorele, jok in zdihovanje se je v tolovajski moritvi milo glasilo, in potokov nedolžne kervi je teklo! Še le okoli leta 1480 je bila ta vojska ne končana, ampak le zadušena, zakaj v prihodnji dobi bomo vidili, kako se je iz živega pepela nov kervav ogenj vzdignil.

56. Meniški in vitežki redi.

Tolažba za sv. cerkev v tolikih stiskah in težavah je bila na drugi strani, zlasti po križarskih vojskah zbujeno goreče prizadevanje za višo pobožnost in svetost življenja, ki se je začelo po vseh krajih med mnogimi verniki razodevati. Ta goreča želja, ki je vse zemeljsko zaničevaje le po sklenitvi z Bogom hrepenela, je spodbudila veliko sv. mož in žen, da so se, svet zapustivši, v kloštersko samoto podali, in veliko novih redov po

razsvetljenju božjem vpeljali, kakor jih je cerkev ravno zdaj potrebovala. Ker je pa v teh zamotanih časih, kakor smo opomnili, spačeno, mehkužno in razuzdano življenje med verniki in duhovni žugalo mnogokrat narode v staro divjost nazaj pogrezniti, so meniški redi te tobe ta posebni značaj imeli, z ostrim in spokornim življenjem grešni razuzdanosti jez postaviti, zadržanje vernikov in duhovnov požlahniti in preroditi, zraven pa tudi učenost pogubi oteti. — In ker se je zlasti po križarskih vojskah silno usmiljenje do kristjanov, ki so pod jarmom nevernikov posebno muhamedancev ječali, zbudilo, so se našli še drugi sv. možje, kateri so še druge sv. rede vpeljali, v katerih je bila z navadnimi meniškimimi obljubami še posebna vitežka obljuba sklenjena, kristjane tudi z mečem braniti silnih nevernikov, in sužnje odkupovati. Ti redi se ravno zato vitežki redi imenujejo.

Izmed mnogih meniških redov so :

1. Kartajzarji, ktere je sv. Bruno (1084) vtemeljil, med vsemi drugimi naj ostrejši. Menihi tega reda nosijo slabo, težko in bodeče oblačilo, živé v vednem molčanju, dan dopernašajo z molitvijo in delom, pa tudi po noči vstajajo k molitvi; mesnega nikoli ne uživajo in imajo še veliko drugih ostrih pokoril. Kadar kateri ktereга sreča, se pozdravljajo : „Spomni se smerti.“ Kakor hitro kdo v ta red stopi, se mu mesto pokaže, kamor bo po

smerti pokopan, in dokler živi, si sam počasi svoj grob z lastnimi rokami koplje. Njih samostani stojé v samotnih, bolj divjih krajih.

2. Karmeliti, od gore Karmel v Palestini imenovani in leta 1152 vtemeljeni. Poseben namen tega reda je: češenje Marije nebeške kraljice. Kar ostrost življenja zadeva, je prejšnjemu podobno, vendar nekoliko mehkejše memo njega. Nune tega reda Karmelitarce imenujemo.

3. Frančiškani, ktere je sv. Frančišek Serafik l. 1223 vtemeljlil. Poseben kinč tega reda je popolnoma evangeljsko uboštvo. Menihi si prosijo živeža od hiše do hiše, hodijo skorej bosi in nosijo težko in ostro oblačilo, poste imajo dolge in ostre. Njih čas je razdeljen med molitvijo in raznimi dohovskimi opravili, zakaj volja sv. Frančiška je bila, da bi njegovi bratje zlasti v pridigah in v spovednici duhovnom pomagali. Ta red si je posebno ljubezen ljudstva in njegovo veliko spoštovanje pridobil in do današnjih dni veliko dobrega storil. — Sv. Klara učenka sv. Frančiška je vtemeljila Frančiškanom podoben ženski red, kteremu je tudi sv. Frančišek posebna pravila dal. Te nune Klarisarce imenujemo. Razun teh dveh redov je vtemeljlil sv. Frančišek še tako imenovan tretji red (red terciarjev), kterega ud zamore vsak kristjan vsakega stanu biti, ako se pravila derži, kakor ga je sv. Frančišek predpisal.

Nekdaj je bil ta red silno razširjen, in je neizrečeno veliko dobrega storil, celó kralji in kraljice so bili v njega zapisani; današnje mlačne dni pa je žalibog hudo opešal! Sv. Elizabeta je sosebnopripomogla, da se je ta red široko po Nemškem razširal; nune so si pozneje njo za svojo posebno patrono izvolile, in se zato Elizabetinke imenujejo, njih namen je oskerbovanje bolnikov v bolnišnicah, sicer pa živé po vodilu tretjega reda sv. Frančiška. Leta 1528 so se od Frančiškanov ločili Kapucini, kateri sicer po enakem pravilu, le še ostreje živijo.

Razun teh redov je bilo še veliko drugih vpeljanih, kateri so popotnike sprejemali, zlasti pa bolnikom v kužnih boleznih stregli, ki so v ti dobi tako pogosto po Evropi ljudi morile, med tem ko so se nune s podučevanjem ženske mladosti pečale, tudi zapeljane ženske ljubeznjivo sprejemale in jih na pot pokore ravnale.

57. Zgledi življenja Svetnikov.

Veliko število Svetnikov božjih je venčalo v ti dobi sv. cerkev, nevesto Kristusovo, izmed katerih naj so v zgled naslednji opomnjeni:

1. Sv. Gregor VII. papež. V svoji mladosti je preživel več let v ostrem samostanu, pozneje pa je bil zavolj svojega žlahnega in odkri-

tega serca in zavolj svoje visoke učenosti od službe do službe in leta 1073 celo zoper lastno voljo na stol sv. Petra povzdignjen, ker je po smerti prejšnjega papeža vse ljudstvo v cerkvi sv. Petra na enkrat začelo enoglasno vpiti: „Sv. Peter je Gregorja za papeža izvolil.“ Kakor papež se je neizrečeno veliko, in več kakor vsaki drugi, za slobodo in pravice sv. cerkve in za vpeljanje svetejšega življenja med duhovšino trudil. Prestal je neizrečeno veliko; pa ako je kaj za voljo božjo spoznal, se ni dal za ves svet premakniti na nobeno stran. Njegova serčnost je bila čudovita, ravno tako čudovita njegova modrost. Prijatelj čistosti, je živel ponižno, bil dobrotljiv do ubogih, gostoljuben do tujih. Po razuzdanem cesarju Henriku IV., kterega je zavolj velikih pregréh iz cerkve izobčil, iz Rima pregnan, je 72 let star leta 1085 umerl v pregnanstvu. Živega in po smerti so mnogi krivo sodili; vsem katolčanom pa ostane častivreden njegov spomin, in cerkev ga je prištela med svetnike.

2. Sv. Bernard, opat. Mlad in bogat in silno zale postave je bil po zapeljivih ženskah mnogo zapeljevan in skušan, pa je premagal svet in samega sebe, je zapustil vse, in se podal v neznano divjo pušavo, kjer so poprej le razbojniki in divje zveri prebivale. Tukaj je sezidal samostan, kterega je kakor opat sveto vladal. Spisal je tudi veliko sv. bukev in je bil poseben častivec Matere

božje. Kralji in papeži so ga visoko častili in ga klicali na imenitne službe, pa sv. Bernard se ni mogel ločiti od svoje ljube samote, v kateri je sveto umerl.

3. Sv. Dominik, je že otrok posebno svetost razodeval. Da bi nedolžnost ohranil, je veliko molil in se ostro postil, ogibal se slabih tovaršij in se zlasti Marii Devici neprenehoma priporočal. Pozneje je poseben meniški red vtemeljil, katerega namen je bil grešnike, sosebno krivoverce z gorečimi pridigami na pravo pot napeljavati. V tem delu je bil tudi sam neutrujen, in Bog je delal po njem velike čudeže, ter mu je dal leta 1121 krono večnega življenja. Po njem se je molitev sv. rožnega venca začela.

4. Sv. Frančišek Serafik, menih, je bil že mladeneč neizrečeno usmiljen do ubogih. Ko je gobovega človeka srečal, ga je obilno obdaril in poljubil njegove bolečine iz ljubezni do Jezusa. Ko ga je oče ko zapravlјivca zaverigel, se je veselil, da ima še drugega Očeta v nebesih. Pozneje je vtemeljil poseben meniški red. V terpljenje Kristusovo je bil toliko zamaknjen, da se mu je enkrat Kristus prikazal, in svojih pet kervavih ran njegovemu telesu vtisnil, ktere strašne bolečine je potem ves srečen do smerti nosil. Zavolj svoje toliko goreče angelske ljubezni do Boga se Serafik imenuje.

5. S. L u d o v i k Francozki kralj. Še otroku je večkrat pobožna mati Blanka djala: „Priserčno te ljubim, vendar bi te vidila rajši mertvega, kakor v smertnem grehu.“ Bil je pa tudi Ludovik ves pobožen, veliko je molil, se ostro postil in bil usmiljen do ubogih. Svoje kraljestvo je vladal po zapovedih božjih, in ljudstvo ga je kakor očeta ljubilo. Akoravno kralj in z mnogimi opravili obtežen, je vendar stopil v tretji red sv. Frančiška, in vse dolžnosti na tanko spolnoval. Dvakrat je še s križarsko vojsko na jutrovo. Pervikrat so ga bili muhamedanci vjeli, in živel je nekaj časa kakor sužen, pa to ga ni ostrašilo. Še enkrat je prijel za meč, da bi pomagal grob Kristusov nevernikom iz rok oteti, pa kuga se ga je lotila, in umerl je v Afriki l. 1270.

58. Zgledi življenja Svetnic.

1. Sv. K l a r a, nuna, je že mala deklica bila toliko bogaboječa, ponižna, pokorna in poterpežljiva, prijateljica molitve in ostre pokore, da se je vse njeni svetosti čudilo. Že dolgo je želela svet zapustiti. Osemnajst let stara se je po svetu sv. Frančiška podala v klošter in poseben nunski red vtemeljila. Kakor nuna je neizrečeno ostro svoje deviško teló pokorila. Njeno edino veselje je bilo,

terpljenje Kristusovo in žalost Marije premišljevati, in Mariin zgled v vsih rečeh posnemati, njena največa skerb in želja. Osem in dvajset let je bolna ležala, pa bila je vedno vesela. Vse jo je častilo in Bog jo je k sebi vzel l. 1253.

2. Sv. Marjeta Kortonska, nuna. Mlada deklica je bila vsa nečimurna, svetu je želela dopasti, starišev ni hotla ubogati, v slabe tovaršije je zahajala, in zato je bila zgoodej zapeljana. Od očeta je pobegnila, in 9 let v grešnem znanju gerdo živela, in očitno pohujšanje dajala. Ko je pa svojega zapeljivca ubitega našla, je vsa prestrašena gledala njegovo ostudno truplo, ktero ji je poprej toliko dopadlo, in potem na glas zavpila: „Ke pa je tvoja duša!“ Razjokala se je, pred očeta pokleknivša ga odpušanja prosila: potlej je šla v cerkev, in je verno ljudstvo jokaje prosila, da bi ji dano pohujšanje odpustili. Pozneje je šla v kloster, v katerem je v neizrečeno ostri pokori živela, in 48 let stara sveto umerla. Še dan današnji se veliko čudežev po njej godi. Bog hoče pokazati, da nobena tudi naj večega grešnika ne zaverže, ako se spreoberne in resnično pokoro stori.

3. Sv. Hema. Leta 983 je bila na spodnjem Štajarskem, kakor pravijo, zlahtnega stanú rojena. Njeni starši so bili silno bogati, in imenitni, ter so imeli veliko gradov po Krajskem, Koroškem in Štajarskem. Pa sv. Hema se na bogastvo ni zana-

šala, ampak je bila že devica vsa v Boga zaljubljena. Tudi kakor žena, pobožnemu knezu Vilelmu zaročena, je ostala Bogu zvesta. Veliko je molila, veliko vbogajme dajala, svoje podložne v svetem strahu imela. Bog jo je ostro skusil. Njena dva sina so puntarski rudokopi umorili in njen mož je na božjem potu umerl. Pa sv. Hema se je v vsem Bogu podverгла, in z Marijo rekla: „Dekla sem Gospodova, naj se mi zgodi po njegovi besedi.“ Potem je vse svoje premoženje ubozim in cerkvi v prid obernila. V Kerki na Koroškem je sezidala lepo cerkev, bolnišnico, korarski in nunski kloster, v katerega je sama stopila, in kakor naj manjša sestra ponižno živela, in sveto v Gospodu zaspala.

59. Služba božja.

Služba božja se je v ti dobi s posebno slovesnostjo obhajala, zakaj vse, karkoli so takrat umetnije premogle, se je v čast božjo in v povišanje cerkvene službe božje obernilo. V znamenje edinosti in v veden spomin, da vse cerkve rimsko cerkev, kakor svojo mater spoznajo, se je služba božja povsod le v enem jeziku, namreč v jeziku rimske cerkve, tedaj v latinskem opravljala.

Pobožna navada, sv. obhajilo le pod podobo kruha prejemati, ktera se je iz svetega strahu

začela, da bi se pri obhajanju kaj presvete rešnje kervi ne izlilo (kar se pri naj večí skerbi komej dá ubraniti), in se tako presvetemu zakramentu nečast storila, je v ti dobi med verniki že skorej splošna postala, in je bila še le kakor že splošna v cerkveno postavo spremenjena. Zavolj mlačnosti v prejemanju sv. zakramentov je četerti vesoljni lateranski (rimski) zbor l. 1215 zapoved dal, da morajo vsi verni vsaj enkrat v letu zakrament sv. pokore in o velikonočnem času sv. rešnje telo prejeti.

Zavolj ravno te mlačnosti je cerkev v ti dobi tudi od ostrosti pokore mnogo odjenjala, in proprejšnja ostra pokorila v lahkejša spremenila, postavimo: v molitve, poste, milošnje in druga dobra dela. To spreminjanje ostrejših pokoril v lahkejše je pomnožilo v ti dobi rabo odpustkov, ktere smo pa, kar njih bitstvo zadeva, že v prvi dobi sv. katoliške cerkve našli. Vendar so bile pokore v ti dobi memo naših mehkužnih časov še veliko ostrejšje.

Tudi pobožno češenje božjih Svetnikov se je v ti dobi visoko povzdignilo, zlasti pa češenje Matere božje po prizadevanju sv. Bernarda, ki je bil v poslavljenje nebeške Kraljice ves zamaknjen. Lepa molitev sv. rožnega venca, v kateri se nebeški kraljici iz 150 „Češena-si-Marij“ svet venec spleta, se je zlasti v ti dobi po vsi katoliški cerkvi

razširila, akoravno se začetek te molitve že pušavnikom 4. stoletja prilastuje.

S češenjem Svetnikov se je enako povzdignilo pobožno češenje njih ostankov ali svetinj. Pozneje pa se je večkrat primerilo, da so hudobni in dobička željni ljudje tudi druge košice in enake reči kakor svetinje vernim prodajali; zato je cerkvena postava dana, da ne smejo verniki nobenih drugih svetinj za resnične spoznati in častiti, kakor le tiste, katerim je uradni rimski pečat in uradno pismo iz Rima pridjano, katerega gotovost gre škofom razsoditi.

Od začetka so imeli posamezni škofje oblast, verne rajne, ki so v svetosti živeli in umerli, kakor Svetnike razglaševati in vernim za češenje priporočati; v 12 stoletju pa so si rimski papeži to oblast za celo cerkvo prihranili. Da je kdo kakor Svetnik poslavljen, je treba gotovih in nedvomljivo dopričanih čudežev, ki so se v življenju Svetnika in po njegovi smerti godili, in katerih gotovost se z neizrečeno veliko ostrostjo preiskuje.

Kar duhovščino zadeva, smo slišali, kako so večkrat mogočni plemenitniki, kralji in cesarji volitev škofov celó papežev na veliko škodo cerkve na se potegnili, zato je pobožen papež Nikolaj II. l. 1059 za cerkev toliko koristno postavo dal, da smejo papeža voliti le samo zato zaznamvani duhovni, ki se kardinali imenujejo. Oni so

večidel škofje, ki v Rimu ali blizu Rima stanujejo, njih nekoliko pa je po vsem svetu razkropljenih. Za papežem imajo oni naj imenitnejo službo v cerkvi, in njih število, pa malokdaj polno, je na 70 postavljeno. — V polajšanje opravil so bile nekterim škofom še višje pravice nad druge škofove izročene; oni se nadškofje imenujejo. Tako postavimo so v naših krajih kerški, labodski in graški škof solnograškemu, ljubljanski in teržaški škof pa goriškemu nadškofu podložni.

60. Sveti časi in sveti kraji.

Poprejšnjim praznikom so bili v ti dobi še priversteni: visoko sveti praznik rešnjega Telesa (telovo), ker se spomin te vesele skrivnosti med žalovanjem velikega tedna, kamor prav za prav spada, ne spodobi obhajati; dalje praznik vnebovzetja (veliki Šmaren), rojstva (mali Šmaren) in čistega spočetja Matere božje; potem god sv. arhangela Mihéla, v znamenje, da smo tudi z angeli v nebesih — in dan vseh vernih duš, v znamenje, da smo še tudi z dušami v vicah v zvezi, katerim z dobrimi deli na pomoč hitimo. — Tudi sveto leto se je v ti dobi začelo obhajati, in sicer pervikrat po dovoljenju papeža Bonifacija VIII. leta 1300. Ta papež je postavil sveto

leto na vsakih 100 let, papež Klemen VI. na vsakih 50 let, papež Pavel II. pa (1470) na vsakih 25 let, in pri tem je ostalo.

Kar svete kraje zadeva, so se Evropljani zlasti po križarskih vojskah s prelepimi cerkvami v izhodu seznanili, in njih čudovito zidanje tudi doma začeli posnemati ter toliko lepih cerkev sezidali, da se še dan današnji njih pobožni gorečnosti ne moremo načuditi.

Šesta doba.

Od velike cerkvene ločitve v zahodu do današnjih dni: doba od vseh strani sovražene in stiskane cerkve.

61. Krivoverci cerkev sovražijo in stiskajo.

Veliko sovražnikov se je bilo zoper sv. cerkev že vzdignilo, pa z božjo pomočjo je srečno vse premagala. Oni so zginili, cerkev edina je ostala! Pa toliko, in tako različnih in tako hudih sovražnikov se še ni nikdar zoper sv. cerkev združilo, kakor v ti dobi, ktero po pravici dobo sovražene in stiskane cerkve imenujemo. Zmaga cerkve nad vsemi prejšnjimi sovražniki nam je tolažba in porok, da bo zmagala tudi te sovražnike, kateri se njenega pokončanja že vesele. — Kedaj se bo to zgodilo, ne vémo; da se bo pa gotovo, smo prepričani po besedah Kristusovih, da skale sv. cerkve nikoli ne bodo zmagala vrata peklena, in da bo kedaj ena sama čeda in en sam pastir.

Že krivoverci prejšnje dobe so veljavnost cerkve in rimskih papežev v mnogih krajih hudo spodkopali, pa seme njih naukov je še le v ti dobi dozorelo po zlobnem početju človeka, kateri je zoper cerkev in zoper Boga več hudega počel, kakor kedaj kateri drugi. Njegovo ime je Martin Luter. Rojen Nemec (1484) je stopil (1505) v meniški stan in bil za učitelja bogoznanstva postavljen. Neke zmote, ki so se takrat pri pridigovanju odpustkov pripetile, so ga tako razkačile, da se je očitno zoper nje vzdignil, pa kmali začel drugo terditi, kar je bilo čistemu cerkvenemu nauku nasproti. Učeni in bogoljubni možjé in rimski papež so ga svarili, pa bil je preprevzet, da bi bil preklical svoje zmote. In ravno ta prevzetnost, častiželjnost in divja strast ga je gnala, dasiravno od začetka sam tega ni mislil, dalje in dalje od zmote v zmote, oglušila je popolnoma njegovo vest in omotila njegovo pamet, ter ga pahnila v strašen brezden nove krivovere, v ktere ga je na milione duš za seboj potegnil. Naj poprej je sicer rekel, da se sodbi papeževi podverže, pa obsojen, ga je začel neznano kleti in antikrista imenovati. Ravno tako je, kakor že poprej Hus veljavnost vesoljnega cerkvenega zbora in ž njo tudi ustno izročilo zavergel, ter rekel, da je sv. pismo edini vir sv. vere. Pa kaj vsega niso tudi prejšnji krivoverci v sv. pismu našli! Luter sam je sv. pismo vošen nos imenoval,

kterega lahko vsak suka, kakor mu je drago. Zares je tudi on tako zaničljivo in svojoglavno s sv. pismom delal. Zaverigel je pet zakramentov, daritev sv. maše, spoved, poste, molitev za mertve, češenje svetnikov in dobra dela, ter učil, da edina vera človeka zveliča; to je: človek ima samo verovati, da so mu grehi odpušeni, in kakor to veruje, je zé pred Bogom opravičen, in ni mu treba ne spovedi, ne pekore, ne dobrih del. Zares sladek nauk za vse lenuhe in zanikarne grešnike, in bogata žetev za peklenškega sovražnika! Potem je odperl tudi kloštre, je dovolil menihom in duhovnom se ženiti, in je sam naj poprej svetu neznano pohujšanje dal, da je kakor mašnik in menih dvojno prisego prelomil, in neko, sebi enako nuno v zakon vzel; knezom in kraljem pa je dovolil, cerkveno premoženje poropati.

V ravno teh zapeljivih naukih, ki so hudemu poželenju toliko všeč, je tudi edinega vzroka iskati, da se je Lutrova krivovera tako naglo in tako daleč razširila. Nauk, da edina vera zveliča, je bil ljudem všeč, in začela se je tolika razuzdanost, da je Luter sam tožil, da ljudje poprej niso tako hudobno živeli; ljudje so pa svojo razuzdanost k e r š a n s k o s l o b o d o imenovali, od ktere je Luter vedno kvasil, ter jih oмотil, da so menili, da jim je vse dovoljeno. Knezom in kraljem je dopadel nauk, da si smejo cerkveno premoženje

prilastiti; veliko število jih je tedaj za njim potegnilo. Ropali so samostane in cerkve, podirali oltarje, šežigali svete podobe in božje martre, prodajali svete posode in oblačila, in si z božjim in cerkvenim ropom ali plenom svoje žepe polnili, ter tudi to keršansko slobodo imenovali. — Nauk, da je tudi duhovnom zakon dovoljen, je bil všeč vsem razuzdanim menihom, nunam in duhovnom, katerim je sladek jarm prelepega devištva že zdavnej v sercu bil zopern, ter se jih je veliko Lutru pridružilo, njegove zmote dalje razširjaje; in tudi ti so prelòm svoje prisege in svoj gnjusni zakon keršansko slobodo imenovali. Zares kolik razloček se nam kaže med Lutrom in njegovimi pomagači na eni, in med prvimi oznanovavci sv. vere na drugi strani! Nad temi vidimo angelsko čistost, radovoljno uboštvo, ostro zatajevanje samega sebe, in naj večo medsebojno ljubezen; Lutrovi pomagači pa so kakor on, mehkužni, meseni, brez ljubezni med seboj, polni strupa do svojih nasprotnikov. Zares po sadu se vrednost drevesa spozna!

Sv. katoliška cerkev si je sicer veliko prizadevala, zmotenim luteranom oči odpreti, in papež Pavel III. je l. 1545 slavni vesoljni cerkveni zbor v Trident na Tirolskem sklical, v katerem je bil, novim zmotam nasprot, čist nauk Kristusov

jasno določen, in v poboljšanje cerkvenega stanú voliko modrih postav danih; pa luterani niso glasú dobre matere več poslušali. Vedno dalje se je njih zmota širala, akoravno so njeni oznanovavci eden drugega po vražje čerteli in kleli, in se le v tem zastopili, da so vsi z eno serditostjo sv. katoliško cerkev sovražili, zasramovali in v jezero zapeljivih knjižicah strašne laži zoper njo med ljudi trosili. Celó Angležki kralj Henrik VIII., ki je od začetka celó sam zoper Lutra pisal, je pozneje, ko mu papež, se ve da, ni mogel dovoliti, da bi se bil od svoje prave žene ločil in drugo vzel, od katoliške cerkve se ločil in svoje veliko kraljestvo krivoveri v roke dal, ki je Lutrovi podobna, pa poprej so bilo še reke nedolžne kervi prelite in jezero katoličanov pomorjenih.

Kakor Husova je tudi Lutrova krivovera, kmali kervav sad puntarstva rodila. Ljudje slobode pijani niso hotli dalje pokorni biti ne deželski ne duhovski gosposki. Vnela se je tako imenovana kmečka vojska l. 1524. Po jezero se je kmetov zbralo, ki so v divjih druhalih daleč okrog ropali, požigali in morili, in nad duhovnimi in plemenitniki strašno divjali. Lep sad luteranske slobode! Luter kakor na dve strani brušen meč, je poprej kmete zoper plemenitnike šuntal, zdaj pa prestrašen plemenitnikom nečloveški svét dal, kmete kakor stekle pse pobijati; in zares je bilo

v té vojski nad enkrat sto tavžent ljudi pomorjenih — Pa razpertije na Nemškem niso jenjale; in glej! tudi Česka dežela, v kateri je Husova krivovera še pod pepelom tlela, se verže luteranom v roke, in vzdigne grešno bandero punta zoper lastnega cesarja. Huda vojska se vname, ki je 30 let (1618 — 1648) terpela, in strah je človeka spomniti, kolike gnjusobe in kako strašne morije so se v nji godile. Česke puntarje je pobožni cesar Ferdinand II. v kervavi bitvi na Beligori (1620) zmagal, in luteranstvo na Českem do malega zadušil. Veči del nemških in drugih severnih krajev je pa še dan današnji v temi Lutrove zmote; Bog hotel, da bi jim skorej zopet danica katoliške resnice zasijala!

62. Novi krivoverci sv. cerkev stiskajo.

Ko je Luter svojo veliko laž izgovoril, da cerkev nima pravice, nauka Kristusovega določevati, ampak da ga mora in more vsak v sv. pismu sam iskati in najti, je tudi novi popolni neveri široka vrata odperl, ki je hujša od starega malikovavstva. Kakor Luter so namreč tudi njegovi verstniki in nasledniki čistega nauka Kristusovega v sv. pismu iskali, in preden je preteklo 200 let, se je že dalo več kakor 100 krivover naštet, ktere,

akoravno med sebo in z Lutrom si popolnoma nasproti, so vendar vse terdile, da so našle svoj nauk v sv. pismu. Po ti poti pa se je če dalje več svetih resnic zgubilo in zaverгло, ktere je Kristus učil in jih naša sv. katoliška cerkev hrani; in kakor se kamen, ki se z visokega hriba zavalí, ne da več ustaviti, ampak vedno hitrej in hitrej na vdol dervi, dokler se v globoki brezden ne vgrezne, tako se je tudi z Lutrovo krivo vero godilo. Zmirom dalje in dalje se je ločila od nauka Kristusovega, in se ravno današnje dni v popolnem neverstvu doveršuje. Izmed samih krivovercev so se kmali vzdignili tako imenovani modrijani, v 17. veku na Angležkem, v 18. veku na Francozkem in kmali tudi na Nemškem, kteri so še za stopinjo dalje šli kakor stari Luterani, in se naravnost zoper Kristusa zakleli, kér so terdili, da je keršanska vera gola sleparija in goljufigja, ki so jo duhovni znajdli. Vendar so ti prekanjeni goljufigi od začetka še vsaj Boga v nebesih pustili veljati, in samo učili, da nebeški Gospod na to ne gleda, kaj mi zemlejski červiči delamo. Pa konec 18. veka so si hinavsko šemo z obraza popolnoma potegnili, in naravnost začeli učiti, da ni nobenega Boga, ampak da je človek sam svoj Bog. Ako je pa človek sam svoj Bog, ni nobenemu dolžen biti pokoren, ampak vsi so popolnoma slobodni in enaki bratje med seboj. Ta nauk so učili

modrijani, kakor današnje dni v časopisih, v knjigah, v pesmih, v obrazih in v umazanih igrah v gledišu, ter so z vražjo zlobnostjo černili, obrekovali in zasmehovali vse, kar je svetega, božjega in katoliškega, dotlej, da so množine viših in nižjih stanov vso vero popolnoma zgubile. Pesem od slobode se je, kakor ob Lutrovem času zopet povsod razlegala, zlasti na Francozkem; pa tudi kmali, kakor takrat, kervav punt rodila, izmed vseh, kar jih je do zdaj svet vidil, naj grozovitnejega, kterega Francozko prekucijo imenujemo, ktera okoli leta 1793 začeta, je bila še le l. 1815 popolnoma končana.

Cele bukve bi se dale spisati, da bi se le nekoliko dopovedalo, koliko grozovitnost in hudobij se je v teh žalostnih časih storilo, in vse to, kakor so prekucneži vpili, da bi se popolna sloboda, ednakost in bratovska ljubezen na svetu vpeljala. Kako so pa prekucneži te zapeljive besede umeli? Da so se med seboj, kakor risi in hiene črtili, kakor divjaki se pobijali, celó svojega lastnega nedolžnega in pobožnega kralja Ludovika XVI. umorili: to je bila njih ljubezen bratovska. — Da ni hotel nobeden nič delati, vsi pa dobro jesti in piti, da so vsakemu po sili vse vzeli, da bi nobeden ne imel več, kakor vsi drugi, to je bila nova čudna ednakost. — Da je bila vsaka hudobija in pregreha dovoljena,

le keršanska vera ne, to je bila nova, zares peklenska sloboda. Zato so cerkvam in duhovnim naj poprej vse njih premoženje vzeli, potlej so vse samostane vzdignili, vse menihe in nune skorej brez vse pomoči po svetu zagnali, dalje so hotli francozke škofe in mašnike popolnoma od rimskega papeža ločiti, in so jim prisego predpisali, ktere po svoji vesti niso mogli priseči. Papež Piji VI. je duhovnom to prisego prepovedal. Njegov glas so poslušali vsi pobožni duhovni, nad ktere so zdaj prekucneži, kakor lovci na divje zveri, planili. Na en dan je bilo v Parizu umorjenih 300 duhovnov, 1 nadškof in 2 škofa. Ravno tako so po drugih mestih ž njimi delali. Veliko pa so jih v tuje dežele pregnali, katerih mnogo je na poti opešalo in v revšini umerlo. Ravno tako so delali z drugimi ljudmi. Očitno spoznati, da je kdo kristjan, je bila pregreha velika zadosti, da so mu glavo odsekali. Celó nedolžnim otrokom takih starišev se ni prizaneslo. Zrajtalo se je, da je bilo nad dva miliona ljudi v tem času na Francozkem pomorjenih. Potlej so overgli vse nedelje in praznike, sv. podobe v cerkvah podrobili, iz sv. posod po kerčmah pili, s sv. cerkvenimi oblačili se šemili, in tako vero in duhovstvo zasmehovali. Ne zadosti — in groza nas je spomniti! — v dolgi procesii so na drago okinčanem vozu nesramno žensko, ki je božjo martro pod nogami

imela, po vsem mestu peljali, in v cerkev, ki je Materi božji posvečena, prispevsi, so jo na oltar postavili, ji kadilo zažigali in pesmi peli, ter rekli: to je podoba naše boginje pameti! Tako globoko pade človek, in postane hujši in gerši ko zvér, ako on Boga in Bog njega zapusti! — Pa še tudi to ni bilo zadosti. Mogočni Napoleon je ukazal, pobožnega papeža Pija VI. leta 1798 kakor jetnika na Francozko pripeljati, zato ker se je njegovim hudobnim naklepom ustavil, in tamkej je tudi kakor jetnik umerl. Ravno tako je storil ž njegovim naslednikom Pijem VII. leta 1809, kteremu je vse rimske dežele vzel, med tem, ko je papež njega, ako ravno se je ves svet pred njim tresel, kakor cerkvenega roparja po postavah cerkve iz nje izobčil. Mogočen pa prevzet en Napoleon je sicer to cerkveno kazen kakor prazno šalo zasmehoval, pa glej čudo božje! Napoleon je zmagan; ves prestrašen se verže svojim sovražnikom Angležem v roke, od kterih na samotni otok sv. Helene, sred morja, prepeljan, po sedemletnem otožnem življenju tamkej svoje dni sklence (l. 1821), med tem ko je papež Piji VII. leta 1814 povsod slovesno sprejet, zopet stol sv. Petra v Rimu veličastno posedel, ter mu je čast in slava glasno od vseh krajev sveta donela. Tako mine in zgine vsa čast in oblast sveta, le kraljestvo božje ostane vekomaj.

Od te dobe je sicer neverstvo nekoliko potihnilo, pa se ni zadušilo. In ko se je leta 1848 nova prekucija na Francozkem vzdignila, in daleč okrog celó v našem cesarstvu naslednike našla, je tudi neverstvo zopet s staro nesramnostjo na dan stopilo in se na novo v pogubo cerkve zaklelo, ter novo vojsko zoper njo zbudilo. Spet so začeli, kakor v zgorej omenjeni stari francozki prekucii, v jezero novicah, spisih, obrazih in igrah vse, kar je svetega, zasmehovati, menihe in nune povsod preganjati, kloštre ropati, duhovnom in cerkvam so hotli vse premoženje vzeti, škofo od rimskega papeža ločiti, kteremu so sklenili vso posvetno oblast vzeti, ter celó tako daleč punt gnali, da so morali sv. oče papež Piji IX. v temni noči in v tuji obleki rimsko mesto in svoje ljudstvo zapustiti, kteremu so toliko dobrega storili.

Punti so sicer zopet zmagani, sv. oče so se zopet v Rim povernili, neverstvo strahovano je vsaj nekoliko potihnilo; pa ne motimo se: vojska z neverstvom je le prenehala, pa se ni končala. Ob pripravnem času se bodo sovražniki božji in sv. cerkve, — kterih število je na milione! — zopet prikazali, in morebiti hujšo vojsko zoper sv. vero začeli, kakor kedaj poprej. Bodimo torej varni, čujmo in molimo, in zvesto se deržimo svo-

jih dušnih pastirjev, da nas krivi preroki, ki v ovčji obleki okoli hodijo, ne bodo premotili. Zdaj vemo, kakošno orožje oni imajo, poznamo jih, zato se jih pa tudi varujmo. Zlasti ako bomo slišali od slobode, enakosti in bratimstva govoriti, nikar ne zaupajmo! Te sladke besede so tiste limance, ki si jih je hudič današnje dni zmislil, ne tisoč, ampak milione kristjanov na nje vloviti. Ako se vsak za se vojskujemo, bomo lahko zmagani; pa nepremagljivi bomo, ako se zvesto med seboj in vsi skupaj sv. cerkve deržimo; nobena moč nam potem ne more sv. vere vzeti. To je obljubil Kristus.

63. Razširjanje cerkve v ti dobi.

Neizrekljivo veliko je cerkev v ti dobi od krivovercev in novih nevercev prebavila, pa tudi moč božja se je kakor vselej, tudi zdaj svitlo nad njo razodela. Z enako veselo serčnostjo kakor mučeniki prve dobe, je tudi zdaj jezero in jezero kristjanov življenje za sv. vero dalo. In to je bila za cerkev prva tolažba. Druga tolažba za nje je bila goreča vnema, s katero so si kristjani v Evropi prizadevali, sv. vero v drugih krajih sveta razširiti in cerkvi to nadomestiti, kar je v Evropi zgubila. V ta namen so vtemeljili papeži v Rimu na lastne stroške in s pomočjo nekterih dobrotnikov veličan-

sko napravo za razširjanje vere, ktere namen je, misijonarje za vsa ljudstva celega sveta izrepati in jih na njih misijonskih potih z vsem potrebnim preskerbeovati. Ne da se dopovedati, koliko dobrega je ta naprava že storila, ktera nam memo tega še tudi glasno svedoči, kako zvesto papeži svoje dohodke cerkvi na korist obračajo. Enake naprave in družbe v prid misijonom so se tudi po milodarnosti pobožnih kristjanov na Neapolitanskem, Francozkem in Nemškem vtemeljilile, kakor tudi v našem cesarstvu družba sv. Leopolda milodare pobira, da misijonom v severni Ameriki pomaga, in razun té se je še druga družba pod varstvom Matere božje napravila, da bo misijon med zamorci srednje Afrike podpirala.

Po duhu božjem navdahnjeni, in pogosto z močjo čudežev obdarjeni, so se v ti dobi, kakor nekdanj apostoli, pobožni duhovni na vse kraje sveta razšli, so prehodili v mrazu in vročini, v žeji in lakoti, v raznem terplenju in preganjanju neizmerne dežele, močvirja in gozde, in zbirali uboge divjake, da so jim delili kruh nebeški in tudi časno srečo.

Komej je bila Amerika leta 1492 najdena, že je gnala tjekej keršanska ljubezen veliko misijonarjev, zlasti iz reda Jezuitov. Divjost med Amerikanci je bila velika. Vajeni še človeško meso jesti, so bili vdani ropanju, morii, divjemu

sovraštvu, pijanosti in vsakošni nečistosti; celó žive ljudi so svojim malikom darovali. V edini deželi Mešiko se je maliku 20.000 ljudi na leto darovalo; ako niso nobenih sovražnikov vjeli, so darovali svoje lastne otroke. In glej! na jezere in jezere teh divjakov so misijonarji v krotka jagnjeta spremenili; in današnje dni šteje Amerika že 22 milionov katoličanov, veliko škofij, meniških in nunskih samostanov, lepih in bogatih cerkvá in šol, misijonskih naprav in duhovšnic, akoravno je vedno velike pomoči treba.

Ravno tako veselo se je začela sv. vera razširjati med raznimi narodi v Azii zlasti v južno izhodnih stranéh, v Indii, Kini in Japanu. Kako gorečo ljubezen do Jezusa Kristusa, svojega Zveličarja so novi spreobrnjenci imeli, se je takrat sosebno pokazalo, ko je neusmiljen cesar v Japanu ukazal kristjane preganjati. Kakor da bi na veselo gostijo povabljeni šli, tako so se možje in žene, mladenči in device, celó mladi otroci v naj lepša oblačila oblekli, ko so jih k smerti peljali, in gredé po poti veselo sv. pesmi peli. Mali, 9 let star fantič, vidé, kako mučenikom glave sekajo, je sam tje pritekel, ter glavo ponudil, da so mu jo odsekali, in mlada, 8 let stara, slepa deklica, se je z vso močjo svoje matere oklenila, ko so jo na germado peljali, ker se je bala, da bi sama tjekej ne mogla. Pravijo, da je bilo v tem

pregananju nad milion kristjanov pomorjenih, Zares, taka vera mora nebeška in sveta biti, ktera tako moč svojim spoznovavcem, celó malim otrokom daje!

Tudi v Afriko, kjer je že v prvi in drugi dobi sv. vera lepo cvela, pozneje pa po muhamedancih bila skorej popolnoma zaterta, prihajajo zdaj na novo misijonarji od vseh strani, imajo že nekaj meniških in nunskih samostanov in od leta 1838 celó lastno škofijo v Algieru. In ravno zdaj si prizadevajo pogumni misijonarji celó v serce Afrike priti, kjer je vročina tako pekoča, da ako kateremu naših ljudi solnce na golo kožo posije, mu hipoma velik mehur steče.

V daljno Avstralijo so že katoliški misijonarji dospeli, in oznanujejo divjakom z velikim vspehom besedo božjo, akoravno jim krivoverski Anglezi stavijo mnogo zaprek.

Tako se veselo oznanilo bošjega kraljestva vedno glasneje in glasneje na vse štiri kraje svetá razlega, in vesela doba prihaja vedno bliže, da bo ena čeda in en pastir. Le delavcev je še malo, med tem ko je žetev tako velika! Prosímo tedaj Boga, da obudi in pošlje obilno delavcev na vse strani sveta, in jih, kolikor moremo, s svojo milodarnostjo podpirajmo.

64. Meniški redi in pobožne družbe.

Ako je imela cerkev v ti dobi veliko sovražnikov, ji pa tudi ni manjkalo modrih zagovornikov in pogumnih braniteljev, katerih je Bog zlasti v tem času obudil. Sosebno pa so novi meniški redi, ktere so sv. možje po božjem navdihnjenju vpeljali, v brambo sv. cerkve veliko pripomogli; in ker so novi neverci zlasti z brezbožno učenostjo in zapeljivimi nauki verne motili, krivoverni luterani pa ljubezen, ki se v dobrih delih kaže, zaverгли in le merzlo in mertvo vero učili, so se oni ali s sv. učenostjo in podučevanjem vernikov pečali, ali pa živo ljubezen do bližnjega v djanju učili. Med pervimi imenujemo;

1. Brate keršanske ljubezni, ki so se na Francozkem začeli. Njih poglaviten namén je, podučevanje otrók, ubogih, nevednih in priprostih kmetov po deželi.

2. Družbe oratorijanov. Njih namén je od ene strani srežba bolnikov po bolnišnicah, od druge strani pa prizadevanje više učenosti doseči in mladenče pobožne za duhovski stan pripravljati. Veliko visoko učenih mož že šteje ta družba.

3. Družba misijonskih duhovnov ali Lacaristov, ktere je sv. Vincenc Pavljan l.

1626 vtemeljil. Njih namen je, misijone po mestih, zlasti pa med kmeti na deželi imeti, in mladenče za duhovski stan pripravljati. Veliko dobrega je ta družba že storila, in nji pred vsem gre hvala, da ni Francozko ljudstvo ob času prekucije vere popolnoma zgubilo.

4. Družba šolskih bratov, katerih namen je, kjerkoli morejo, šole vpeljati, in otročiče v sv. veri in v vseh drugih potrebnih vednostih podučevati. Ta red šteje zdaj že nad 2000 bratov, kateri več od 140,000 otrok v svojih šolah učijo. Enak namen za žensko mladost imajo nune tega reda, ki se šolske sestre imenujejo.

5. Red sv. Uršule, ki ga je sv. Angela Brešjanska vpeljala. Namen teh nun, ki se Uršulinke imenujejo in imajo tudi v naših krajih več kloštrov, je zlasti podučevanje ženske mladine v vseh potrebnih vednostih.

6. Družba naj svetejšega Odrešenika, katero je sv. Alfonz Maria Liguori vpeljal. Namen te imenitne družbe je, podučevanje kmečkih ljudi v veri in obhajanje misijonov. Ker ta družba s posebnim božjim blagoslovom ljudi na pot čednosti napeljava, in jih zapeljanja varuje, jo tudi novi neverci sosebno hudo čerté, preganjajo, kakorkoli morejo.

7. Vse druge sv. družbe in rede pa je prekosiła v ti dobi družba Jezusova, ali red Jezui-

to v, katero je sv. Ignaci vpeljal. Gorečo ljubezen do Jezusa v sereih vseh ljudi prižgati, je njih neprenehljivo prizadevanje in pravilo, ki ga imajo; Jezuitom vedno pred očmi so naj ljubše besede sv. Ignacija: „Vse k večji časti božji.“ To izpeljati si zlasti prizadevajo z izrejo mladine v nižjih in visokih šolah, in z misijoni med krivoverci in neverniki. Le Bogu je znano, koliko dobrega je ta red že storil; srečna dežela, ki ga ima! Naj več pogumih misijonarjev so poslali Jezuiti na vse kraje svetá, katerih mnogi so kakor mučeniki smert storili: in Jezuitom gre hvala, da se ni Lutrova krivovera še dalje razširila. Zato jih pa tudi luterani in novi neverci med vsemi menihi naj huje čerté, in kjerkoli se punti in prekucije vzdignejo, so Jezuiti prvi, nad ktere prekucneži planejo: kakor volkovi nad jagnjeta.

Izmed dobrodelnih redov so:

1. Bratje keršanske ljubezni, pri nas usmiljeni bratje imenovani. Njih namén je oskerbovanje bolnikov v bolnišnicah, naj si bojo vere, kakoršne koli.

2. Družba usmiljenih sester, ktere je sv. Vincenc Pavljan vpeljal. Verniki in neverniki se zavzemajo nad čudovito serčnostjo in ljubeznijo do bolnikov pri teh sestrah, ktere brez vsega plačila noč in dan v bolnišnicah in zunaj bolnišnic bolnikom in umirajočim štrežejo, celó kakor angeli lju-

bezni na bojiše hité, in ranjenim vojšakom rane prevezujejo, kateri pogosto v njih naročju vsi potolaženi dušo Bogu izročé. Zares toliko serčnost slabi ženski dati more le prava, sveta — katoliška vera!

Pa tudi mnogi verniki zunaj kloštrov, po zgledih tolike pobožnosti in ljubezni božje zbujeni so začeli po viši popolnosti hrepeniti, se v družbe zbirati, eden za drugega moliti, in z dobrimi deli ubogim pomagati. Po ti poti je bilo zlasti v tem času veliko pobožnih bratovščin vpeljanih, ktere so rimski papeži z odpustki bogato obdarili. Naj bolj znane bratovšine v naših krajih so od presvetega serca Jezusovega in Mariinega, od sv. rožnega venca itd.

65. Zgledi življenja Svetnikov.

Cerkev, od vseh strani zaničevana, obrekovana in hudo tožena, je tudi v ti dobi pokazala, da je nedolžna, da je sveta, ker zlasti v teh časih veliko imenitnih Svetnikov in Svetnic šteje, katerih neomadežano, pridu človeštva celó darovano življenje so pri jatli in sovražniki cerkve enako za čudo imeli.

Izmed Svetnikov so našega spomina posebne vredni:

1. Sv. Ig na ci Lojolan. Posveten mladeneč in vojšak je bil v hudi in dolgi bolezni po branji sv.

bukev nagnjen, da je svet in vse zapustil, dolgo v ostri pokori, v vednih postih in molitvah živel, ter pozneje red Jezuitov vpeljal, ki je cerkvi posebna podpora in čast. Njegovo sercé je bilo od ljubezni do Boga tako goreče, da je pogosto zdihoval: „Kako se mi zemlja studi, kader nebesa pogledam.“

2. Sv. Frančišek Ksaverjan je bil sv. Ignaciju tovarš in duhoven iz reda Jezuitov. Ljubezen do Boga ga je gnala v daljno Indijo nevernikom sv. evangeli oznanovat. Bog je delal po njem velike čudeže, in jezero in jezero nevernikov, celo več kraljev in kraljic se je po njem spreobrnili; en sam dan je kerstil 10.000 nevernikov. Po tem, ko je 10 let v nepopisljivem terpljenju med neverniki delal, je prejel venec večnega življenja.

3. Sv. Alojzi, mladeneč žlahnega stanú, je živel vse dni svojega življenja v popolni nedolžnosti, tako da so ga angela v človeški podobi imenovali. Da bi nedolžnost obvaroval, se je že mali fantič trikrat v tednu ostro postil, bežal pred vsako grešno tovaršijo, in ni ženske nikoli v lice pogledal. Pozneje je stopil v red Jezuitov, kjer je bil izgled naj ostrejše pokore in naj gorečnije ljubezni do Boga in bližnjega. Pri strežbi bolnikov se ga je kuga lotila. Ko se mu je smert že bližala, je veselo izdihnil: „Gremo, gremo z veseljem!“ Vprašali so ga: „Kam?“ in odgovoril jim je: „V nebesa!“ Šel je v nebesa 23 let star, kjer je nedolžni

mladosti poseben priporočnik; cerkev ga je zlasti šolarjem v zgled in patrona zvolila,

4. Sv. Karol Boromej, kardinal in nadškof Milanski. Sin silno bogatih in imenitnih starišev je živel za sebe ponižno in ubogo, s svojim bogastvom pa je podpiral uboge; in ko mu je ob času lakote že vsega zmanjkalo, je celó svoje mizno orodje in svojo posteljo ubogim v prid prodal, in je sam na golih deskah ležal. Ob času hude kuge je sam bolnikom stregel, in jezo božjo potolažiti, se ostro postil, bos in z debelo vervjo okoli vrata procesijo po mestu vodil. Tridentinskega vesoljnega zbora se je on s posebno gorečnostjo vdeležil, je spisal več sv. nauk. Ko je besede izgovoril: „Glej, zdaj pridem!“ je izdihnil svojo dušo.

5. Sv. Frančišek Salezijan, škof, je bil sin imenitnih pa pobožnih starišev, in že od mladih nog ves Bogu vdan. Po božjem dovoljenju so ga v mladosti skušnjave hudo nadlegovale, zlasti skušnjava obupanja. Ko je pa enkrat v cerkvi pred Mariino podobo klečé in jokaje molil: „O moj Bog! ako morem že na unem svetu pogubljen biti, daj mi milost, da te vsaj na tem svetu ljubim,“ mu je Bog te skušnjave vzel, in ga s toliko ljubeznijo napolnil, da ako je bil ravno od nature k nagli jezi silno nagnjen, se vendar v njegovem življenji mirnost, prizanesljivost, poterpežljivost in ljubeznjivost v zadržanju do bližnjega s tako čudo-

vito lepoto razodeva, kakor se v življenju nobenega drugega svetnika popisana ne najde. Bil je imeniten pridigar, ter je med mnogim terpljenjem in preganjanjem na jezere krivovercev spreobernal. Spisal je več sv. bukev v prid duhovnov in vernikov. Zlasti pa je svoje znotranje življenje razodel in vso ljubeznjivost zedinil v bukvah: Filoteja, ali napeljevanje k pobožnemu življenju.

66. Zgledi življenja Svetnic.

Izmed Svetnic naj so imenovane:

1. Sv. Terezija, devica, nuna. Že mala deklica je imela neizrečeno goreče želje, zavoljo Jezusa svojo kri preliti; ker ji pa to ni bilo mogoče, je hotla saj življenje pušavnikov posnemati. Zato sta si naredila z bratom na domačem vertu dva mala šotori; tamkaj sta vedno sv. bukve brala, premišljevala in molila. Ko je odrastla, je stopila v samostan, in postala Karmelitarca. V naj ostrejši pokori je živela, od ktere, ako ravno vedno bolehnala, ni nikoli odjenjala. Njena vedna molitev je bila: „Gospod! ali terpeti, ali umreti.“ Njeno serce pa je bilo v ljubezen božjo popolnoma zamaknjeno; zato jo je Bog vredno storil, enkrat v prikazni viditi angela, ki je z ognjeno pšico, ki je ljubezen pomenila, njeno serce prestrelil. 67 let stara je ta velika svetnica svet zapustila; na njene prošnje pa so se veliki čudeži godili.

2. Sv. Roza, prva Amerikanska svetnica. Zavolj njene silne lepote so jo začeli ljudje „rožo“ imenovati, kar ji je pa neizrečeno težko djalo. Zato se ji je Marija, ktero je po otroško ljubila, razodela, in jo potolažila, rekoč, da se sme nji v čast, za naprej „Roža sv. Marije“ imenovati. Bila je starišem pokorna in pridna. Po dnevi je po delu hodila, po noči pa šivala, da jim je mogla pri njih ubožtvu pomagati. Pozneje so jo silili v zakon, pa njena plameneča ljubezen do Jezusa ji tega ni dopustila. Zapustila je očetov dom, in se devicam pridružila, ki so po redu sv. Dominika živele. Živela je v silni ostrosti, zraven tega še z mnogimi hudimi boleznimi in s znotranjimi britkostimi obiskana. Skorej petnajst let jo je vedna misel terpinčila, kakor da bi jo bil Bog popolnoma zapustil. Pa vse je voljno prestala, in ni jenjala Kristusa ljubiti; zato je bila pa tudi tako srečna, da je že pred smertjo njegove besede zaslišala: „Roža mojega sercá, tí bodi moja nevesta!“ 30 let stara je umerla, vsa gospôda celega mesta jo je k grobu spremljala. Bog jo je poveličal z velikimi čudeži.

3. Sv. Joana Frančiška. Hči imenitnih starišev in v strahu božjem izrejena, je stopila 20 let stara v zakonski stan, ter je bila v vseh rečeh blišeč zgled prave keršanske matere, žene in gospodinje. Ko je pa mož na lovu ustreljen, v njenem naročju umerl, je sklenila svojih čvetero

otrok še bolj skerbno izrediti; za naprej pa je Bogu večno čistost obljubila, ter sklenila popolnoma po naukih živeti, kih jih sv. Pavel vdovam daje. Pozneje jo je sv. Frančišek Salezijan od stopinje do stopinje k viši popolnosti vodil, in pod njegovim vodstvom je bila vtemeljiteljica novega nunskega reda, ki se „od obiskovanja Matere božje“ imenuje. Z mnogimi težavami po božjem dovoljenju skušana, je bila vedno polna ljubezni do Boga in bližnjega, ter rekla: „Naše serce mora vedno moliti in ljubiti, naj delamo kar hočemo.“ Ob času kuge je bila toliko skerbna in postrežljiva, da so jo v mestu „angela tolažbe“ imenovali. Kakor je sveto živela, je tudi sveto v Gospodu zaspala leta 1641.

S k l e p.

Tako smo pregledali v kratkem teku 6000 let, premišljevaje naj imenitnejše „zgodbe svete vere.“ Njen začetek smo našli že tamkej v paradizu, kjer se je Bog Oče toliko ljubeznjivo prvim starišem razodel, in ko sta grešila, jima svojega edinorojenega Sina Odrešenika in Zveličarja poslati obljubil. Ta obljuba svetim patriarhom večkrat ponovljena in na tanjšo določena je bila od Mojzesa v izraelskem ljudstvu še globokeje vkoreninjena in tako rekoč vtelešena v judovski cerkvi, katero

je on po zapovedi božji v pušavi vtemelil, in ktera je v vseh rečeh predpodoba sv. keršanske cerkve bila. Časi so tekli in mnogo imenitnih dogodeb rodili, ki so polne zgledov previdnosti, usmiljenja in pravičnosti božje, in ko je bil svet pripravljen, se je tudi božja obljuba dopolnila. Po prerokih živo popisani odrešenik Jezus Kristus je bil rojen, in se je s svojim življenjem, s svojimi nauki in deli Sina božjega dostojno spričal. Predpodobe judovske cerkve so nehale, ker se je večna resnica živa na zemlji prikazala; jeruzalemski tempelj je razpadel, in sv. keršanska cerkev se je začela. Po Sinu božjem vtemeljena, je bila po 12 neučenih, bornih ribčih na vse kraje sveta razglašena. In glej prvi čudež! Prevzetni ajdovski modrijani postanejo ponižni učenci judovskih ribčev; ajdje zapuščajo veličastne tempeljne malikov, in se pridružijo kristjanom, v podzemeljskih jamah službo božjo opravljat; le malo let mine, in množica vernih se ne dá več prešteti. Toda pekel škriplje z zobmi, ker vidi, da mu je rop vzet, in da se hoče njegovo kraljestvo na zemlji zatreti. Zato podkuri štrašno preganjanje zoper sv. cerkev. Pa glej, nov čudež! Poprej so se naveličali neusmiljeni trinogi kristjane terpinčiti in moriti, kakor kristjani voljno terpeti. Neverstvo je padlo, kervoločne trinoge je smert pokosila, sv. cerkev je pa ostala! Ko Satan to vidi, začne zoper sv. cerkev še hujše divjati, in

verže bakljo razpertije in vojske v sredo cerkve. Brez števila krivovercev se vzdigne v raznih krajih in raznih časih, kateri so vedno nove zmote na dan spravljali, in brez števila kristjanov omotili! Pa glej roke božje! Krivovere so zginjale, in božja resnica se je le svitleje prikazala; imena krivovercev so se že zdavnej pozabila; sv. cerkev še slovi! In ako cerkev še današnje dni vedno veliko in več sovražnikov ima, ali bo zmagala kali tudi te? Nad tem ni dvombe. Sodba božja, ki se je dosehmal nad vsemi sovražniki cerkve razodela, nam je porok, da tudi sedanji in prihodnji božji roki ušli ne bodo. Vrata peklena cerkve ne bodo zmagala, zakaj Kristus ostane pri nji vse dni do konca svetá. Krivoverci in sovražniki pa morajo biti; kako bi drugač spoznali ceno sreče prave vere, ako bi nesreče tistih ne vidili, ki pravo vero zgubijo. Kako bi zamogli drugač spoznati, da je spoznanje prave vere gnada božja, ktere tudi mi nismo zaslužili, in ktero Bog narodom dá in uzame po nezapopadljivih sklepih svojega usmiljenja in svoje pravičnosti.

Tako je sv. cerkev vedno preganjana, pa nikdar zmagana mirno hodila svojo pot in se prijazno vsem narodom približala. Ako je prišla v ktero deželo, ni prašala: ali so njeni prebivavci dobri ali hudobni, ali ji bodo za prinesen dar božji hvaležni ali jo čertili in kakor vsiljeno tujko preganjali;

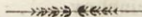
saj vé, da ji je Kristus kervavo pot terpljenja odločil. Tudi ni prašala: ali ima dežela dobrega vladarja, ali hudobnega trinoga, in kakšna je vlada v deželi in kakšne njene deželske postave? Kraljestvo cerkve ni od tega sveta, ampak je znotraj v človeškem sercu, v njegovi vesti. Naj si bodo vladarji dobri ali hudobni, povsod je učila: Dajte cesarju, kar je cesarjevega; zakaj ni je vlade, kakor od Boga. Le v verskih rečeh, je djala, da gre pokoršina edino Bogu in cerkvi. Cerkev se je vsem vladam brez razločka prijazno približala. Ako so bile vlade tudi nji prijazne, jim je podelila svoj blagoslov; ako so pa njene in božje pravice zatérale, jim je zažugala kazen božjo, ki vsakega zadene, kateri se neveste Kristusove zlobno loti, in je mirno pričakovala dné pravice božje. In glej! mogočnim kraljem in vladarjem so padle krone z glave, le krona sv. cerkve se bliší vedno nezmagljiva od časov sv. Petra do današnjih dní na glavi rimskih papežev. Ravno tako je cerkev z narodi storila. Ako so jo narodi sprejeli, je ostala pri njih, in je bila njih mati; ako ne, si je otresla prah s svojih nog, in sv. križ v eni, in sv. evangelj v drugi roki, je popotovala dalje v druge kraje k drugim narodom; in povsod, kamorkoli je prišla, je klicala: „Delajte pokoro; zakaj kraljestvo božje se bliža.“ Tako je potovala sv. cerkev od nekdanj in potuje še danes okrog po vsem svetu od naroda do naroda, mirno

pričakovaje dné, ko se bo dopolnila obljuba Kristusova, da bo ena čeda in en pastir.

In kako lep in veličasten je sled, ki ga je cerkev povsod, kodarkoli je hodila, za seboj pustila! Vsaka njenih stopinj je zaznamvana z dobrimi deli in z blagoslovom božjim. Kjerkoli so njen nauk sprejeli, tam je sovražnike spravila, revne in uboge potolažila, bogatine k usmislenju nagnila, grešnike je k pokori spreobernila, pravične k stanovitnosti spodbudila, deviške ljudi je k ohranjenju prelepe nedolžnosti nadušila, zakonske je prave in čiste ljubezni učila; otrokom in podložnim je zaterdila nauk voljne in vesele pokoršine, starišem in predpostavljenim nauk ljubeznjive skerblijivosti in pravičnosti. In kodarkoli je hodila, je sezidala lepe in veličastne cerkve, v katerih se slava božja prepeva od veka do veka; je sezidala samostane, kamor sveta učenost in pobožna čednost zahaja, kloštre v katerih se nedolžne duše za grehe celega sveta pokoré, kateri uboge, revne in bolnike sprejemajo in oskerbujejo, v katerih se mladi ljudje v božjem strahu izrejajo; je sezidala bolnišnice, v katerih se zapušeni bolniki hranijo in mirno umirajo; je sezidala šole, v katerih nedolžne otročiče okoli nebeškega Učenika zbira. Za vsako potrebo je našla sv. cerkev pomoček; za vsako bolečino človeštva ima hladilo in zdravilo. Sv. cerkev je bila povsod in vselej mati in učiteljica prave ljubezni. Bila je mati

in bo vse dni do konca sveta; in Boga za očeta imeti ne more, kdor nima cerkve za svojo mater.

Bodi torej pozdravljena naša preljuba mati, sveta cerkev, ti izmed vseh čudežev božjih naj večji in naj ljubeznjivši! Čudež je tvoj začetek, čudež tvoje razširjanje in ohranjenje, čudež tvoja dela, in blagoslov, ki ga na vse strani razprostiraš! Tebe hočemo ljubiti, tvoji zvesti otroci biti, dokler tvoj božji ženim ne pride, tebi ternove krone ne odvzame, in v krono večnega življenja ne premeni.

K a z a l o.

I. Zgodovina svete vere.

	Stran.
Vvod	1

Perva doba.

Od Adama do Mojzesa 1530 let pred Kristusovim rojstvom; doba patriarhov	3
--	---

Druga doba.

Od Mojzesa 1530 let pred Kr. do Kristusovega rojstva: doba prerokov	28
--	----

Tretja doba.

Od Kristusovega rojstva do Konstantina vélikega 312 let po Kr.: doba mučenikov ali preganjana cerkev	58
--	----

Četerta doba.

Od Konstantina vélikega do Karola vélikega 800 let po Kr.: doba zmagovavne cerkve	98
--	----

Peta doba.

Od Karola vélikega do velike cerkvene ločitve v zahodu 1519 let po Kr.: doba kraljevalne cerkve 127

Šesta doba.

Od vélike cerkvene ločitve v zahodu do današnjih dni: doba od vseh strani sovražene in stiskane cerkve 155
 Sklep 178

Iz c. kr. dvorske in državne tiskarnice.

